

planinski vestnik

1959 I

VSEBINA:

MESTO IN VLOGA PLANINSKE ORGANIZACIJE V SKLOPU JUGOSLOVANSKE TELESNE VZGOJE
Fedor Košir 1

ZAMUJENI VLAKI
Dr. Anton Peterlin 4

PRIJATELJU
Dr. Lev Svetek 6

RAZMIŠLJANJE O SLOVENSKEM ALPINIZMU
Marko Dular 7

DALMATINSKA
Leopold Stanek 12

BORIS REZEK IN ING. VINKO MODEC
Marjan Keršič-Belač 13

O SODBI JANKA BLAŽEJA
V »KNJIŽICI O JUGU NA ROB«
Zorko Jelinčič 18

OZEBNIKI OKROG JALOVCA
Ing. Dimnik Stanko 24

SOLČAVSKE ZGODBE
Jože Vršnik 30

SPOMIN NA EMILLIA COMICIJA
I. Perovšek 32

ZAHVALA
Fedor Košir 33

MLADI PIŠEJO 34

IZ PLANINSKE LITERATURE 36

RAZGLEDE PO SVETU 38

DRUŠTVENE NOVICE 44

NASLOVNA STRAN:
Zimsko jutro na Veliki planini —
Foto I. Tavčar

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza — urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto — po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Liko- zarjeva ulica 3, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 600.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 150.— (naročnina za inozemstvo din 800.—) / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 600-701-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

GRAND HOTEL - LJUBLJANA

UNION

- Hotel
- Restavracija
- Kavarna
- Bife
- Vinska klet
- Vrt

110 sob 150 postelj
topla in mrzla voda
kopalnice
centralna kurjava

Postreženi boste z izbranimi
in odličnimi vini
ter pijačami po okusu

Postrežba nagla!
Cene zmerne!

Naročajte

Planinski vestnik!

Letna naročnina din 600.—,
plačljiva tudi v mesečnih
obrokih po din 150.—,
za inozemstvo din 800.—

Uprava revije:
Ljubljana, Liko- zarjeva ulica 3
Telefon 32-553, št. tek. računa 600-701-3-121

Mesto in vloga planinske organizacije v sklopu jugoslovanske telesne vzgoje

Prvi jugoslovanski kongres za telesno vzgojo je zasedal v Beogradu v dneh od 6. do 8. oktobra letošnjega leta. Pokrovitelj kongresa je bil maršal Tito in s tem je bil dan važnosti kongresa najmočnejši poudarek.

Kongres je predvsem ugotovil, da se je telesna vzgoja pri nas razvijala do sedaj brez nekih enotnih programov in načrtov, brez pravega sodelovanja med posameznimi telesno vzgojnimi organizacijami in zato tudi uspehi kljub precejšnjim denarnim sredstvom, ki so bila vložena za napredek telesne vzgoje, niso bili taki, kot bi lahko bili. Kongres naj bi razčistil vsa nujna in pereča vprašanja, ki so se do sedaj pojavila pri izvajanju telesnovzgojnega načrta v naši državi.

O uspehih kongresa je bilo že precej napisanega v našem dnevnem in športnem časopisu, nas zanima predvsem to, kako je kongres opredelil planinsko organizacijo glede na dejstvo, da je planinstvo po eni strani telesnovzgojna organizacija, ki ima v svojem izvajanju tudi nekatere športne momente, po drugi strani pa je važna tudi vzgojna dejavnost naše organizacije, ki mora skrbeti za kulturno rast svojih članov in to z razvijanjem vseh etičnih vrtilin, ki naj jih ima dober državljan. Tudi spoznavanje geoloških, bioloških, morfoloških in sličnih pojavov v naravi je resno vzgojno delo, za katerega skrbi planinska organizacija tako z raznimi predavanji, kot tudi s planinsko literaturo, ki naj te znanosti posreduje našim članom.

Predvsem bi omenil, da v predkongresnih pripravah in tudi v tezah za glavni referat na kongresu ni bilo zaslediti kaj prida besed o planinski organizaciji. Našo organizacijo so mnogi tovariši istovetili s katerokoli izletniško organizacijo, ki prispeva svoj delež k rekreaciji delovnega človeka po njegovem poklicnem delu. Jasno je, da se s tako ozkim gledanjem na delo naše organizacije nismo mogli zadovoljiti in zato smo planinci — udeleženci kongresa na skupnem sestanku precizirali naše stališče o pomenu in vlogi naše organizacije ter smo poverili predsednika Planinarskega saveza Srbije tov. Kočo Jončiča, da na kongresu v diskusiji posreduje udeležencem kongresa to naše stališče. Ker je tov. Jončič v diskusiji izrekel zelo tehtne in pomembne misli, s katerimi se strinjamo vsi planinski delavci v Jugoslaviji, bom skušal del njegove diskusije posredovati bralcem Planinskega Vestnika. Besede tovariša Jončiča obenem rešujejo tudi vprašanje, kakšno vlogo in kak pomen ima planinska organizacija v jugoslovanski telesni vzgoji.

V uvodu je tov. Jončič navedel dejstvo, da je planinska organizacija fizkulturna organizacija in da ni točno mnenje nekaterih tovarišev, da je planinska organizacija organizacija starejših ljudi in da je zato potrebno, da nekatere sorodne organizacije prevzamejo skrb za delo z mladino, ker tega naša organizacija ni zmožna. To trditev je tov. Jončič izrekel zato, ker je bilo čutili iz vseh referatov na kongresu, da sta organizaciji Partizana in Zveze športov »postavljeni v prvi plan«, da pa planinstvo prištevajo v neke »ostale« organizacije. V katere, niti ni bilo točno rečeno.

Poudariti moram seveda, da s tem člankom nikakor nimam namena na kakršenkoli način omalovaževati ali pa zmanjševati ogromnega in odgovornega dela, ki ga opravljata omenjeni organizaciji, hočem le prikazati, da se telesno-

vzgojno in kulturno delo planinske organizacije ne vrednoti vedno pravilno in to vse od dela z mladino pa do dela s starejšim članstvom.

Tov. Jončić je nadaljeval, da je mnenje, da se planinstvo bavi le z izletništvom zaradi razvedrila in zabave skrajno zastarelo, saj sta razvedrilo in odmor v naravi samo začetni obliki dela naše organizacije z mladino in delovnim ljudstvom sploh, da bi jih na ta način nekako privadili, da prično stalno zahajati v planine in naravo. Velika večina našega članstva (in tega je danes v Jugoslaviji nekako 90 000 registriranih članov) razvijajo zelo aktivne oblike dela v fizični kulturi v naravi in te oblike so po svoji množičnosti in kvaliteti prav gotovo mnogokrat enake vrhunskim športnim činitvam.

Tov. Branko Polič je v svojem referatu navedel štiri bistvene elemente fizične kulture in to moč, brzino, vzdržljivost in okretnost. Izvajanje planinstva vsebuje gotovo vsaj tri glavne elemente in tudi brzina v planinstvu je večkrat potrebna ob nekih posebnih okoliščinah v gorah. Tovariš Jončić je glede na ta izvajanja tov. Poliča navedel več praktičnih primerov, kako se ti elementi fizkulture pojavljajo v izvajanju planinstva, ter s temi primeri dovolj jasno izpodbil zmotno mnenje o planinstvu in njegovem takozvanem izletniškem karakterju.

Vrhunska oblika dela pa se izraža pri izvajanju plezalnih vzponov in pri delu gorske reševalne službe. Po službenih evropskih statistikah sta planinstvo in alpinizem najtežji in najnevarnejši obliki fizkulture, ker odpade na vsakih 200 000 posameznih akcij po en smrtni primer.

Odveč bi bilo govoriti o delu gorske reševalne službe, ki je v širšem pomenu besede del javne službe in ji tak pomen priznavajo tudi državni organi, vsebuje pa še izredno human karakter in zahteva ljudi z visoko razvitim čutom tovarništva, vzdržljivosti in požrtvovalnosti.

Ta del svoje diskusije je tov. Jončić zaključil z ugotovitvijo, da planinci z vso pravico zahtevamo, da mora biti naša organizacija uvaževana kot ena najbolj množičnih in najbolj aktivnih fizkulturnih organizacij v Jugoslaviji, kajti naša organizacija ima zelo malo častnih in pa neaktivnih članov, večina članstva je zelo delavna in to ljudje od petega pa vse do šestdesetega leta starosti in še preko te starostne dobe navadno aktivnost ne poneha popolnoma. Tako vlogo in tak značaj priznavajo naši organizaciji vsa vodstva družbeno-političnih organizacij, tako Zveza komunistov kot Zveza borcev in ostale organizacije.

V drugem delu diskusije je tov. Jončić načel vprašanje, ki sem ga omenil že v začetku članka, in sicer kulturno-vzgojno delo članstva v naši organizaciji. Diskusija na kongresu je bila dokaj enostranska in je obravnavala delo v šoli in gospodarskih organizacijah samo z vidika Zveze športov in Partizana, pozabila pa je na vzgojno delo, ki ga prav tako in z velikim uspehom razvijajo tudi vse druge organizacije. Nikakor ni važno in večkrat celo nepotrebno, da bi v posamezni šoli ali kaki drugi edinici obstajala najrazličnejša društva, važno je, da se lahko izvaja fizična kultura preko ene organizacije, ki ima po potrebi lahko več odsekov. Že po današnjem stanju pa trdimo, da je tudi v planinsko organizacijo vključenih mnogo mladincev in pionirjev (samo v Sloveniji preko 14 000), ki v lastnem delokrogu propagirajo in izvajajo planinstvo in na ta način pomagajo k širjenju telesne vzgoje pri nas.

Odnosi med našo organizacijo in ostalimi sorodnimi organizacijami naj bi bili čim tesnejši, nepotrebno pa bi bilo združevanje za vsako ceno, ker ima vsaka od teh organizacij svoje specifične naloge in načrte za delo. Prepričan sem, da bi kako nasilno združevanje le ohromilo delavnost organizacij, ki že danes samostojno lahko razvijajo koristno delo na polju telesne vzgoje.

Posledica nepoznavanja dela v planinski organizaciji je često minimalna denarna subvencija s strani komun. Po drugi strani pa je notorično dejstvo, da dobivajo v Jugoslaviji največja denarna sredstva nekatere športne organizacije, ki nimajo velikega števila aktivnih pripadnikov in kjer amatersko delo ni vedno posebno cenjeno.

Končno je tov. Jončić naslovil tudi nekaj besed na naš športni tisk. V Jugoslaviji ima samo Planinska zveza Slovenije svoje mesečno glasilo, Planinska zveza BiH ima mesečni časopis, ostale organizacije so brez svojih glasil in so navezane na objave v dnevnikih in športnih časopisih. Znano pa je, da dnevno in športno časopisje prinaša nešteto člankov o najrazličnejših panogah telesne vzgoje, nima pa prostora niti ne usposobljenih dopisnikov, ki bi pisali o problematiki planinske organizacije.

To so bila v kratkem izvajanja, ki jih je tov. Jončić izrekel pred vsemi udeleženci kongresa. Izvajanja so žela vesplošno navdušeno pritrjevanje in so marsikateremu športnemu delavcu v Jugoslaviji morda prvič vsaj nekoliko osvetlila dejavnost naše organizacije. Ne trdimo, da smo napravili vse, kar bi lahko storili, možnosti je še mnogo, smelo pa trdimo, da smo posebno v republikah, kjer planinstvo še nima tradicije, napravili mnogo tako za množičnost organizacije kot za telesno in duhovno vzgojo našega članstva in s tem smo planinci gotovo doprinesli vsaj skromen delež k splošni telesni vzgoji naših ljudi.

Ob svojem zaključku je kongres sprejel posebno resolucijo, ki naj bo kažipot za nadaljnjo rast in napredek telesne vzgoje pri nas. O planinski organizaciji govori resolucija v V. poglavju v zvezi z drugimi športnimi organizacijami in priporoča razširitev naše dejavnosti tako, da bodo zadovoljene raznotere potrebe in zanimanje prebivalstva, še posebej pa bo treba izboljšati telesno kulturo, vrhunski šport mora napredovati, razvijati se mora svobodna aktivnost v telesni kulturi zaradi zdravja, zabave in razvedrila. Posebno pozornost je treba posvetiti delavski mladini, odraslim prebivalcem, enako pa tudi širjenju telesne vzgoje na podeželju.

Napisal sem samo kratek izvleček iz resolucije, kjer je planinska organizacija izrecno omenjena, sodim pa, da vsak telesnovzgojni delavec katerekoli organizacije najde v resoluciji mnogo koristnih napotkov za nadaljnje delo. Prav nič ni važno, na katerem področju telesne vzgoje delamo, važno je to, da imamo vsi skupno pot in skupni cilj — zdrav narod z zdravo miselnostjo.

S temi vrsticami sem skušal opredeliti mesto in vlogo planinske organizacije in to glede na potek in zaključke kongresa. Pravilno bo, da naša društva ves kongresni material dobro prečitajo in preštudirajo in z veliko iznajdljivostjo najdejo nova pota za doseg novih uspehov.

S to željo izrekam v imenu Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije, uredništva Planinskega vestnika in v svojem imenu iskrena novoletna voščila za leto 1959 vsem starim in novim naročnikom našega glasila, isto pa seveda tudi vsem našim sotrudnikom, sodelavcem, dopisnikom in seveda vsem bralcem.

Iskrene novoletne želje pa veljajo predvsem našim društvom, njihovim odbornikom in vsemu članstvu, da bi njihovo delo uspevalo v korist in blagor našega delovnega ljudstva, predvsem pa v srečo našega mladega rodu.

Predsednik Planinske zveze Slovenije
Fedor Košir

Zamujeni vlaki

DR. ANTON PETERLIN

V zadnjih dveh številkah je prinesel Planinski vestnik dva članka, ki sta zelo sorodno uglašena. To je Blažejev članek »Vlak je odpeljal« in M. L.-a »Problem Aljaževega doma«. Oba pisca vidita, da smo nekaj zamudili in da nam nekatere stvari po naši krivdi ali brez nje uhajajo iz rok. Skoro neopazno je zaspalo naše vrhunsko gornišstvo, ker mu manjka prava perspektiva, ker imajo plezalci občutek, da so »generacija pred zaprtimi vrati«, in ne najdejo več dovolj moči, da bi skušali vrata odpreti. Na drugi strani pa vidi M. L., da je Aljažev dom po 46 letih res postal premajhen, da smo povsod priče neke površnosti, neprizadevnosti in pomanjkanja iniciativnosti, in zato predlaga brez pravega upanja na uspeh vsaj skromen prizidek, ki naj odpravi najhujšo stisko.

Majhni smo in ponosni smo na svojo majhnost. Povsod iščemo najskromnejšo rešitev, raje imamo krparijo kot novo obleko, celo ideologijo smo si ustvarili, ki naj dokazuje pravilnost takega ravnanja, pa vendar si včasih kljub vsej prirojeni, privzgojeni in vsiljeni skromnosti in nezahtevnosti zaželimo malo pohvale, razumevanja in vzpodbude, majhen prizidek pri Aljaževem domu ali najskromnejšo ekspedicijo v Himalajo. Toda vlak je odpeljal, ker ne čaka tako skritih čakalcev, ki jih je v prvi vrsti sram vsake malo zahtevnejše lastne želje, ki se »borijo brez podpore« in jih povrh hromijo nerealne ideologije, polne preživelih nazorov in predsodkov.

Še otrok sem začel hoditi v gore in vsrkaval s prahom in potom pod žgočim soncem ob dolgem zidu smodnišnice v Kamniku prve nauke naše pravoverne hribovske abecede. V potu svojega obraza boš pešalil v Bistrico, spal boš na prekratkem pogradu in se pokrival s strgano odejo v vedno premajhni koči na Kamniškem sedlu, užival boš vso noč sveži gorski zrak, pomešan z amonijevimi sulfidi, zato pa boš res z upravičenim ponosom preziral dolince, ki se strašijo vseh teh planinskih naporov, brez katerih ni pravega uživanja gora. Klini, žice, nadelana pota, markacije, napisne table, gorske koče, celo stolp na vrhu Triglava so dovoljeni posegi tehnike v gorsko naravo. Ceste, hoteli, vzpenjače pa pomenijo komercializacijo in s tem propad pravega planinstva in se jih je zato treba skrbno varovati. Z leti se nam je razvil fin čut za to delikatno mejo med spodobno in kramarsko uporabo tehnike v gorah, ki prihaja v zadregu le pri alkoholnih pijačah, ki sicer krepko znižujejo kulturni nivo, toda še krepkeje mašijo luknje v društvenih blagajnah.

Z mladostnim navdušenjem sem verjel v te nauke. Mnoge težave je odpravilo prizadevno planinsko društvo, na ostale pa sem se navadil kot na vsakdanji kruh. Z leti sem spoznal, da koča v Bistrici ni za spanje in da je v Aljaževem domu vedno stiska za prostor, ker ga je pač Aljaž pred 40 leti zgradil premajhnega. Občudoval sem visoko moralo našega planinstva, ki je tako uspešno varovalo težko pristopnost naših planinskih biserov, ne samo nedotaknjenost Martuljka, ampak prav tako Vrat, Kamniške Bistrice in Tamarja, kamor ni moglo nobeno vozilo, le pošten hribovec, ki se ne ustraši nekaj ur nesmiselne hoje po ravnem. Grdo je zasekala v to idilo cesta v Bistrico, ki je sicer po nepotrebnem žrtvovala »tehniko« edinstvene galerije, kar pa za čudo naše planinske javnosti ni skoro nič prizadelo. Toda pripeka na novi cesti, ki jo prepoteni in ožuljeni pešec od srca preklinja, je sama po sebi gotovo povečala čistost gorskega užitka in verjetno več kot kompenzirala škodo, ki jo prinaša cesta kot čisto tehničen in zato naravi, posebno pa goram tuj objekt.

Bodri kranjski turist seveda kljub vsej ljubljanski ozkorsrčnosti le kdaj, ali po pomoti ali pa celo nalašč, zaide na štajersko stran in tam se mu odpre čisto nova oblika turizma, pravo krivoverstvo. Prešerni Celjani se pripeljejo z avtobusom kar v sredo Logarske doline, tam imajo velike hotele. Mariborčani pa so celo z več strani tehničirali Pohorje s cestami in žičnico in ga posejali z domovi in hoteli, da se imaš res kam dati. Hitro in poceni, brez pravega potenja po prašnih cestah prideš do gora ali celo na gore, tam imaš hotel ali gostišče s skoro pregrešnim udobjem, modernimi umivalniki s tekočo vodo in WC, ki ne smrdijo, skratka pravo brezboštvo, če to primerjaš s pravovernim kranjskim planinstvom, z »razkošnim« planinskim »veledomom« v Bistrici s solidnimi vrči za vodo in lavorji, s petimi ali šestimi sobami in vse to le 35 km od Ljubljane, od koder sicer letos le vozi vsak dan avtobus, ali z Vrati, kamor avtobus vendar še ne vozi in tako ne kvari narave in tudi ne pripelje turistov tako spočitih do Aljaževega doma, da bi se jim še ljubilo godrnjati nad aromo, komfortom in prostornostjo doma.

Nekoliko je sicer pretresla kranjsko pravovernost žičnica na Krvavec, ki je za čudo pokazala, da se je Kranjci z vnmemo poslužujejo, ker jim kljub nasprotju z vero očetov in dedov omogoča lahek, prijeten in cenen pristop na lepo goro, na kateri se zaradi žičnice prav nič več ne pije in kriči, kot se je prej brez nje, če seveda vse, pijačo, vpitje, kvantanje in olepšavanje narave s papirjem in drugimi odpadki preračunamo na posameznega obiskovalca. Upal bi se trditi, da je v tem oziru sedaj celo boljše.

Seveda bi bilo preveč pričakovati, da se bo ob tej žičnici na mah spremenila tista naša planinska javnost, ki je s takim ponosom preprečila observatorij in vzpenjačo na Triglavu, na tem našem simbolu, ki ga pa menda prav nič ne onečašajo prazne konzervne škatlje, ubite steklenice in dehteči avtogrami v Staničevem zavetišču, dolga vrsta klinov in žic na vseh pristopih na vrh, sestreljen preostri greben med Malim in Velikim Triglavom, razstreljeno okno na Tomiškovski poti, pijanci po planinskih kočah in blagi duhovi WC v Aljaževem domu. Toda v desetih letih bo mogoče komu vendar le žal, da smo zamudili vlak na Triglav, kjer čakajo neizrabljeni smuški tereni vso pomlad tja do julija in je odprta Kredarica le tri mesece na leto, do nje pa prinašajo drva in hrano mule, kar je sicer zelo slikovito, toda vsak dan manj sodobno in gospodarno. Že danes tožimo ob premajhnem Aljaževem domu, do katerega ne vozi noben avtobus, da nam ne splaši planinske Trnuljčice. Izkušnje z avtobusom preko Vršiča in avtobusnih zvez z Bohinjem, da ne govorim o Krvavcu, Pohorju in Logarski dolini, so menda dovolj dokazale, da se take zveze izplačajo, da jih ljudje cenijo in se jih pridno poslužujejo, da celo pomagajo odpirati lepote naše gorske narave premnogim ljudem, ki bi sicer zaradi pomanjkanja časa, opreme, poguma in sil verjetno nikoli ne prišli v gore, in da na drugi strani prav nič ne znižujejo kulturnega nivoja po gorah in gorskih domovih.

Naj nam je ljubo ali ne, pešec ni več gospodar ceste, odstopiti je moral to mesto vespam in avtom ne samo v mestu, ampak tudi v gorah. Če hočemo približati goro modernemu človeku, ki ga tare pomanjkanje časa, ga moramo tja pripeljati po cesti in ga dvigniti v višino z vzpenjačo, mu moramo nuditi po gorskih postojankah nekaj več komforta, kot ga potrebuje alpinist v bivaku, ali pa ga v gore ne bo. Brez vzpenjače ne bomo rešili gospodarskega propada Doma na Komni in tudi ne odprli zimskemu in poletnemu turizmu čudovitega gorskega sveta med Krnom in Triglavom. Uspeh žičnice na Krvavcu nam da slutiti, da bi Tržačani več kot zagotovili vzdrževanje žičnice na Krn, Ljubljana z Bledom in Bohinjem bi pa zaposlila žičnico iz Ukanca na Komno. O tem, da zahteva smučanje tudi na visokogorskih smučiščih vlečne žičnice, je pa po ugodnih izkušnjah v Kranjski gori in na Pohorju kar odveč govoriti.

Pri vsej taki modernizaciji oz. tehnicizaciji bo še vedno ostalo dovolj nedotaknjene narave, nepristopnih, samotnih gora, sten, odmaknjenih smučišč, steza in planinskih koč, kamor bo lahko hodil ali plezal alpinist in vsi tisti turisti, ki iščejo samoto, najlepši čar gora. Toda alpinisti so vedno bili in vedno bodo manjšina v gorah, čeprav izredno kvalitetna manjšina. Toda prav gotovo ta manjšina nima monopolističnih pravic do gora in tudi ne takih teženj.

Razvoj tehnike in vsega našega življenja zahteva preusmeritev naše miselnosti tudi v planinstvu, če nočemo, da nam bodo gore prazne in se bodo naši ljudje raje vozili v druge republike in druge države, kjer gre tehnicizacija nezadržno naprej ne glede na to, kaj mislimo v Ljubljani, pa če smo še tako prepričani, da imamo le mi prav in da vsi drugi ravnajo napak.

Realnejši pogled na planinstvo je osnovni pogoj za njegov uspešni razvoj v današnjem tehniciziranem času, za razvoj planinskih postojank, za bodoče načrte in povezave z drugimi dejavnostmi v gorah, n. pr. s smučanjem, visokogorskim zdravljenjem itd. Prav zaradi stalnega pomanjkanja sredstev je treba izdelati dobro premišljen, dolgoročen program, ki naj bi odprl in približal širokim ljudskim množicam in tujim obiskovalcem najlepše predele naših gora, kjer bi se mogel razviti pravi jugoslovanski Davos. Nekaj več realizma, trezna presoja danih možnosti in realnejše navdušenje za dosegljive podvige pa bi nam utegnili dati tisto neobhodno potrebno samozavest in vztrajnost pri realizaciji programa, brez katerega se nikjer in nikoli nič ne doseže, brez katerega se tudi ne pride do denarja, ki je za vsak podvig nujno potreben. Vprašanje je seveda, če ne gre to pri Slovencih preko meja, ki nam jih stavlja naš servilni karakter. Potem bomo pač zamudili vsako leto več vlakov. Na to bomo pa verjetno spet ponosni, saj komaj čakamo, da bomo zadnji!

PRIJATELJU

(dr. Samu Lovšetu, padlemu 18. I. 1944)

Dr. LEV SVETEK

*Planine molče.
Veličastna tihota kraljuje
v belih, sneženih vrhovih.
Globoko, globoko tam spodaj
v temačni, zasanjani grapi
zamolklo šumenje potoka...
Gozdovi tiho ječe
in zimske sape pojo
nad tvojim grobom bolno.
Omahnil si one noči,
ko strašna je vihra zdvijala
preko dremotnih gozdov
vrhu Tribuše.*

*Sredi življenjske poti,
sredi smelih načrtov,
sredi kipečih te nad
pozvala je stroga usoda
v nepovrat.
Zadnja ti misel je, vem,
poromala v belo Ljubljano,
tvojim dragim nesoč
poslednji, topel pozdrav.
Rahlo nad tvojim se grobom
nežne so breze sklonile
v zvezdnati, tihi večer.*

*In zdaj si sam. Le moja
misel pri tebi vasuje
v tihoti zimskih noči,
ko tožno plakajo breze
in preko samotnega groba
daljni ti veter šumi...*

Dr. Samo Lovše, rojen 12. marca 1914, je bil član akademske sekcije SPD, ki je v dobi okrog leta 1935 opravila nekaj pomembnih vzponov v Grintovcih in v Martuljkovi skupini. Pokojni Samo je plezal v družbi s predstavniki tedanje mlajše plezalne generacije, pokojnim Francetom Ogrinom, ki je prav tako padel v partizanih spomladi 1944, Mirom Gregorinom in dr. Levom Svetkom. Samo je odšel v partizane takoj ob kapitulaciji Italije v septembru 1943 in padel kot šef sodnega odseka IX. korpusa o priliki nemškega napada na štab tega korpusa dne 18. januarja 1944 pri vasi Lazne nad Čepovanom. Pričujoča pesem je bila napisana neposredno po njegovi smrti, v februarju 1944 na Primorskem.

Razmišljanje o slovenskem alpinizmu

MARKO DULAR

Zimski vzponi! Igramo se ekstremiste! Prav tako Francozi, Nemci, Avstrijci, Italijani in drugi. In kaj so zimski vzponi v Todesverschneidung, Laliderer, Marmolati? Norost! Isto so vzponi na Stol, Golico, Kamniško sedlo in končno še vsi ostali. Nespametna je že sama ideja planinstva. Bilo je tako pred stoletji. Danes je drugače.

Zakaj? Kaj pa je nenavadnega pri gornjih zimskih vzponih? Težavnost, stene, mraz, sneg, led, plezalci sami. Pa to še ni vse!

Popolnoma naravno je, da naleti vsako drzno dejanje pri ljudeh, ki sami niso sposobni storiti kaj takega ali pa načelno zavračajo vsak poizkus v neznanu, vsako tveganje, in teh je večina, na neugoden odmev. Vendar v tveganju je napredek. Brez tega si ni mogoče zamišljati niti človeka na najnižji stopnji kulture, kaj šele na višji stopnji. Tvegajo posamezniki, množica pa ostane negibna. Seveda drznim posameznikom z leti marsikaj priznajo. V davnini so jih imenovali »čudake, posebneže«, v novejši dobi, v dobi strojev in tehnike, pa latinsko — ekstremiste. Mnogo dobrin, na žalost tudi zlo, ki jih je deležen sedanji svet, izvira ravno od takih ekstremističnih duhov. Sčasoma se je ta beseda oprijela vsega, kar prehiteva veseljno inertnost, kar ni v skladu s togimi zakoni in idejami — skratka vseh »nezdravih pojavov«.

Na kakšen odpor je v konservativnih krogih naletel vzpon v severni steni Matterhorna! »To je vzpon, ki v 90% pomeni smrt« — so grmele starejše avtoritete. Če bi držala njihova hipoteza, bi le vsaki deseti navezi uspelo uiti tej dirki s smrtjo. So se uresničile napovedi? »Nevarnosti v severni steni Matterhorna so prav take kot pri prvem vzponu na goro. Kljub največji tehnični izpopolnjenosti bo vzpon še vedno imel določen odstotek nevarnosti« — je zapisal znani angleški gornik. Te misli lahko prenesemo na nove moderne smeri šeste stopnje — gornje meje.

Množice plezalcev se zaletavajo v stene, ki so pred desetletji uživale ugled ekstremnih stvari. Pobijajo se, padajo, sprevod pa gre naprej. Kjer so pred leti plezali tvegaje, s problematičnim varovanjem, srše danes množice klinov. Uboge stene! Porazno je spoznanje, da je na primer v Veliki Cini že nad sto klinov. Kje je tu še blaznost ali tveganje? Ni vreden svojih prednikov, kdor ne skuša biti boljši od njih. So se oni mučili, da boš živel na njihov račun, da ne bi prispeval česa svojega? Razvoj mora navzgor in naprej! Nekateri plezalci se tega zavedajo in iščejo težje detajle. Detajle, ki terjajo od človeka vse, kjer vsi izgovori o užitku odpadejo, kjer vsak trenutek čakaš, kdaj se boš znašel nekaj desetlin ali stotin metrov niže.

Še bolj je razpihal ogenj alpinističnih sporov vzpon v zapadni steni malega Druja. Ali je to sploh še človeško? Več let nadelavati tisoč metrov visok zid, vrtati luknje, ginevati od žeje in lakote? Je, na vsak način je! Lažje stene so že preplezane. Plezalci iščejo novih problemov. Spuščajo se v detajle, se uče in prišli bodo časi, ko bo zapelo kladivo v najbolj odurnih strmali, v tisoč-metrskih stenah Andov in Himalaje.

Iluzije? Če ne bi stremeli za nedosegljivimi cilji, še dosegljivih ne bi dosegli!

Vsak si sam utira življenjsko pot — primerno značaju. Nekdo išče težav in problemov, hoče boja, brez tega ga uspeh le razočara. Drugi se težav boji,

išče najlažjih izhodov, brez moči se ustavi pred najmanjšo zapreko in išče pomoč pri drugem. Nekdo se poloti dela hrupno, drugi je tih, kuje in snuje sam pri sebi; pride na dan, ko nisi malo presenečen nad drznim dejanjem takega na videz nepomembnega človeka. Tretjemu je vseeno, živi iz dneva v dan, ne dela si skrbi, kaj bo zvečer, kam bo legel; zanj je življenje pustolovščina. Njegov veseli, brezbrizni videz pa je včasih le bedna krinka notranjih bojev in skrbi.

Iste lastnosti, vrline in slabosti, imamo plezalci. Ta bo slavil gorsko divjino, sam se bo potepal cele tedne po gorah, koval pesmi, občudoval sončne zatone, samotna jezerca, osamljeni grm sredi skalne divjine, raznežil se bo ob pogledu na svetlobelo gamsovo okostje. Romantiki, najstarejši, morda najidealnejši gorniki. Kaj nam pomeni njihovo početje? Iskanje nečesa nepoznanega, neotiplivega, kar daje duševni mir, polnost. In vse to — samo enemu. Koristnost njihovega početja je šele drugotnega značaja. Verjetno ne hodijo v gore, da dajo ljudem umetnino, ampak iz lastnega nagnjenja. Kar doživljaš v gorah, ne moreš opisati z besedo, s peresom ali z barvami. Umetnina je le bled odsev doživetega. Notranje življenje je nedotakljiva last posameznika.

Drugi »popolnoma nasprotni« tip gornika je plezalec — ekstremist. »Brez obstanka so ti huncveti. Cele dneve se obešajo po klinih. Jo bodo že staknili«, modrujejo. »Ti so oskrunili pravi, idealni namen gornišтва, suha veja, športashi so, tekmovalci na štoparice, vse za slavo, nič prida ne bo iz njih«, in še: »Taka je današnja mladina.« Debata je zaključena. Geslo »Škodljive pojave v alpinizmu je treba zatreti« se širi po etru.

Tako so govorili pred sto, pred petdesetimi leti; tako govore danes in bodo še naprej. Dvoje svetov. Kaj je nepravilnega, škodljivega? Kakšni so ti skrunilci? Ali je zločinec, kdor ne klečeplazi pred večino? So stene nedotakljive? Na istem so bili pred sto leti Whymper, Mummery, Tyndal in drugi. Takrat je gore branil duh neznanega, bile so ljudem vera, bog. Vrgli so raz sebe ne tančico, ampak plahto vraževerja. Zgrozile so se množice, — dejanja so ostala. Gnala jih je neka notranja sila, da potešijo ogenj, ki jih je žgal pri vsakem neuspehu silneje. Morda je ravno to neotipljivo, vendar polno življenje, kar gasi notranji ogenj, kar povzroča zadovoljstvo, mir, mik plezalstva. Naj ga imenujemo individualizem, ambicioznost, tudi bolešno... Drznost se je stopnjevala iz roda v rod: Je nenaravno, da je prišlo tako do akrobatskega ekstremizma? So dejanja ekstremistov nečastna? Ali je njihov boj lažji, manj silen kot boj prvih alpinistov? Že vidim modrega kritika, kako bo zapel svojo staro: »Kakšen smisel ima to? Igra z življenjem, tekma s smrtjo! Etično neopravičljivo! To je degeneracija.«

Res, praktičnega smisla nima. Ali pa imajo morda vsa človeška dejanja praktičen in gospodarski smisel? Saj nismo utilitaristi. To niso dejanja, ki bi neposredno koristila skupnosti. Alpinizem je že sam po sebi torišče za udeleževanje osebnosti.

Pri tem pogledu nam postanejo razumljiva dejanja plezalca, ki se sprašuje: »Je zdrav pojav, če se plezalec pri prvenstvenem vzponu sredi stene zaklinja, da se ne bo nikoli več loteval tako težkih problemov, je zdrav pojav do skrajnosti izrabljati telesne in, kar je še veliko važnejše, duševne človeške sile v namen, ki težko najde kako opravičilo izven sebe?«

Larpurlartizem? Ne, razlog za tako početje je vsidran že v sami plezalčevi duševnosti. Vsi plezalci smo individualisti, naj to priznamo ali ne. Individualizem, afirmacija, prvenstvo — so gibalni momenti za tako početje. Kdor je kdaj občutil užitek plezanja, hrepeni naprej ali pa ga stena odbije in se vrne poražen v staro, enolično življenje.

V svojem prizadevanju pa plezalec nujno zadeva na — človeka. V robotih, ostrih gorah se kujejo največja prijateljstva in sovraštva, sovraštva iz nevošč-

ljivosti in zavidanja. Kaj občutiš, ko se bori prijatelj v krušljivi prevesi, z mokro počjo, ve le tisti, ki je sam to doživel. Vrv, mrtva mehanska vez spoji dvoje življenj v zmago ali pogibel. In veselje po prestanih naporih, na vrhu stene, v viharju, ko tuli veter okoli robov in nanaša sneg na poledenelo skalo! Kolikor težja je bila pot, tem večje je veselje na vrhu (cilju). Ni pa vrh tisto, kar privlači, čar daje pot sama.

In zopet nejevoljni kritikov glas: »V take nevarnosti se spuščate...« Nevarnost — plehka beseda! Ponižali, skrunili so njen pomen. Kaj vse že ni nevarnost v tem vrvenju histeričnega sveta! Res, tudi v gorah so nevarnosti, so pa povsod. Nikdar ne veš, kdaj se boš znašel pod kolesi avtomobila; prav tako v steni ne veš, kdaj bo zagrmelo in se kamenje zrušilo nate, kdaj boš zdrknil s poledenelih skal, kdaj se bo izruval razmazani klin... Igra z življenjem, tekma s smrtjo? Mar ni celo življenje tekma s smrtjo, igra z življenjem? Dvojica neločljivo povezanih pojmov. Smrt je nujnost. Kjer je življenje, tam je smrt. Ali narava živi in umira? — Ne, le preraja se. Absolutne smrti ni. Izmislil si jo je človek. To njegovo pojmovanje je podobno iskanju kapljic slane vode sredi oceana. Življenje — kemične presnove, fizikalna dinamika; smrt — nadaljevanje življenja; le tega ni, kar daje videz življenja — duha. Materija in energija smrti ne poznata; pozna jo le človek. Izrabljena je duševna energija, nima več pogojev za obstoj — izpremenila se je... Izgubiti te pogoje je človeka strah. Strah je zlo človeštva, premagati ga je umetnost življenja. Orožje proti strahu je pogum. In kaj je pogum? — Strah pred strahom.

So morda očitki samomorilstva plezalcem utemeljeni? Nihče me ne prepriča, da sta Forstenlechner in Larch plezala v zajedu med Dachlom in Rosskuppe — Todesverschneidung — pozimi iz strahu pred življenjem. Še mnogo je takih dejanj, ki pobijajo te misli. Samomorilec je resigniran, plezalec pa duševno visok in čvrst.

Ne opazite podobnosti med planinci, gorniki, plezalci. Cilj je skupen, le poti do cilja so različne. Doživetje nas druži. Naj se prepirajo med seboj ljudje, ki delajo za isto stvar, imajo iste interese? To je bratomor! Vsi ne morejo biti ali romantiki ali akrobati, drugače bi ne bili ljudje, ampak — kup mesa. Prislunimo Prešernu:

Pusti peti moj'ga slavca,
kakor sem mu grlo ustvaril!

Stare so te misli, vendar vsak dan nove.

Prvi korak pri nas je bil vzpon v Dedčevem razu. Odprla so se vrata moderne šeste stopnje. Tedaj pa je zagrnil temen oblak nebo. Grenak davek je terjala stena. Kot jata kavrov so se ugledni gorniki starejše generacije vrgli po ubogih plezalcih. Še sedaj ogrinja ta vzpon nekaj mrzotnega, tujega. To je morda vzrok, da je bil ponovljen le enkrat.

Vzponi v najtežjih stenah so se vrstili drug za drugim. Preplezane so bile sive plati v Travniku, Šitah, Rinkah in drugod. Nihče pa ni ponavljal teh smeri. Vzrok? Tisoč alpinistov je registriranih v mali slovenski deželi. Od teh dve tretjini skoraj ne vidita gora. Sto alpinistov hodi dvakrat ali trikrat letno v hribe, le dobrih dve sto jih ostane, ki naredo več kot pet tur.

Se je skrčilo število, kaj? Vzemimo, da je bilo pred leti v Sloveniji sto aktivnih plezalcev (več kot deset tur letno). Deset jih je bilo sposobnih plezati v najtežjih smereh. Vsak je plezal letno eno do dve smeri pete ali šeste stopnje. Pet novih smeri, cela vrsta klasičnih pa neponovljena. Kdo bo ponavljal te? Prednost imajo seveda klasične. Ker leto nima 400 ali 500 dni, so nove smeri ostale neponovljene.

Temu je morda krivo slabo materialno stanje nekaterih plezalcev, nezainteresiranost in še mnogo drugih vzrokov.

Z leti pa je zanimanje za alpinizem popustilo. Prenehali so plezati. Le redki, čast jim, so vztrajali. Sedaj nam manjka zaradi takega stopničastega razvoja organskih vezi s starejšimi plezalskimi generacijami. Kako naj pričakujemo normalen razvoj v nenormalnem okolju!

Potrebujemo mladih ljudi ne po telesu, po duhu! Marsikak mladenič je v svojem mišljenju okoren starec. Stran z napadi malodušja! V delu je naša rešitev, rešitev problema slovenskega alpinizma.

Alpinizem je kulturni pojav in, če je kultura zrcalo naroda, ga negujmo, gojimo v širokih mejah, da ne bo kazal popačene podobe, ampak resnično podobo našega naroda!

Daleč smo zašli. Smo pa šele v letih 1948—1949, v letih silnega razmaha zimske alpinistike. Druga za drugo so klonile zasnežene stene pod stopinjami plezalcev. Kljub skromni opremi so želi plezalci velike uspehe. Ugodnim razmeram se pa imajo zahvaliti, da so bile neugodne posledice njihovih vzponov tako malenkostne.

Prišlo je leto 1952. Dogodila se je katastrofa v severni Špikovi steni. Premor v zimski alpinistiki.

Vrste plezalcev so se spet pomnožile. Pojavile so se vreče za bivak, vestoni, kuhalniki in ostala zimska oprema. »Brez teh nihče več ne hodi pozimi v gore. Včasih smo gazili sneg pod steno brez pravega cilja, vendar navdušeno, z voljo. Ta se je umaknila računu, premisleku in podobnemu. A uspeh — malenkosten.« Tako nekako pišejo in govore ljudje, ki so v srajkah plezali preko poledenelih sten in grebenov. Pozablajo pa, da se piše leto 1955, v katerem je bilo vsega skupaj okoli 50 jasnih dni, da je bilo 1. nov. v Gamsovem skretu meter pršiča, da je bila Koglova stena vseskozi poledenela in naprhana z novim snegom, da je bila konec novembra Triglavska stena zasuta z metri pršiča, ki je tičal na varljivem požledu. Plezanje v takih razmerah je problematično — a zimsko.

Razumljivo je, zakaj so bile pred leti preplezane smeri v Triglavski steni z enim bivakom, ko je bila polovica stene skoraj kopna in so plezali gornjih nekaj sto metrov skoraj ves dan. Da se izrazim z besedami našega gornika, ki pozna svetovno poezijo: U dobrome je lako dobar biti. Kako se pleza v steni, ki je skozi vseh 1000 metrov taka, pa ve le tisti, ki je plezal vsaj dva podobna raztežaja. Umestno pa je vprašanje, ali je pametno plezati v tem času. Besede o kvaliteti so lahko kočljive, celo smešne. Ali je potem smešno enotedensko plezanje v zajedu v Laliderer, Totenkirchlu, poltedensko v Marمولاتي...? Ne, to ni smešno, saj so plezali Nemci, Avstrijci, le če bi Slovenci, bi se lahko norčevali. Kaj smo res tako malo vredni? Norčevanje je neodgovorno, kajti to dela le človek, ki smeri ne pozna, ali pa iz nevoščljivosti, ker so jo plezali drugi. Kako bi se pa sam obnašal?

Kaj pa kratke ekstremne smeri? Mnogo prahu od obeh stranih se dviga ravno zaradi teh, tako nepomembnih zadevic. Vsekakor mojstri detajlov, brezsmiselno! Nelogično je le, da govore tako ljudje, ki so pred leti delali isto. Pozablajo tudi, da imajo take »ture ze trening« precejšen pomen pri vzgoji plezalcev, ki so sposobni plezati najtežje detajle, ne da bi po nepotrebnem grabili za oprimki, brez padcev.

Trening je potreben. Ne le plezalski, ampak splošen, duhovni, atletski in specialni. Pri tem se dvigne med plezanjem moralni (in etični) nivo, ker se krčevito hlastanje in trepet pred padci izpremenita v lagodno estetsko plezanje. Dvigne se človekova storilnost in vprašal se, kaj bi še zmoget. Odločiš se za zimski vzpon v kaki steni. Ti so nekaka odskočna deska za dolge in ekstremne smeri...

Ali so po vsem tem upravičene besede: »Zaradi samih klinov, stremen in detajlov ne vidi gore same?« Mar ne zapuste ravno težki detajli v spominu najglobljih vtisov? Mar ti ni pred očmi najbolj jasna podoba gore, ki je zahtevala največ od tebe? Kaj mislite, da plezalec — akrobat ne doživlja ničesar drugega kot klin, streme, vponko, streho, prekleti mraz...

Če je etično plezanje, kjer posvečaš glavno pozornost pripravi (duševni in telesni) in varovanju, so vsi napadi neutemeljeni. Drveti v vihar, če si pod streho, je norost. Vstopiti v smer šeste stopnje v ledu in mrazu pa ni, če si pripravljen; kajti v teh ni na tone snega, kar je najbolj značilno za zimske vzpone.

Ali je ekstremizem zdrav pojav? Dokler raste na zdravih načelih, dokler duhovno dviga, plemeniti in bogati človekovo notranjost, je odgovor vsekakor pritriljen. Nasprotno, če se izpremeni v puhel lov za rekordi in slavo, je njiva egoizma. To pa je ponižanje alpinizma.

Športizacija alpinizma?! Ne! Športizacija plezanja, alpinizem pa ostane vzvišen nad ostalimi športi, ker ima duhovni smoter. Za smučarjem, kajakašem, boksarjem stoji zdravnik, cela ambulanta. V steni pa ni kompromisov. Naprej, ali pogin! Kaj se zgodi s plezalcem, če se zgrudi kot atlet? Na to nam odgovore zapiski GRS. Vztrajati do konca je geslo plezalcev. Še en razlog, ki povišuje alpinizem nad športi.

Ne bodimo tako ozki in ne sodimo vsega po sebi! Zavedajmo se, da je lahko še kdo drug na svetu, ki je boljši od nas, če ne med nami, pa drugod. Kaj smo obsojeni, da vedno capljamo za drugimi? Sledimo jim, dohitimo jih in prehitimo jih.

Lik plezalca — ekstremista je lik močne osebnosti, kajti najtežje stene zahtevajo trdno voljo, do neke mere trmoglavost, do skrajnosti razgibano mišičevje in najvišjo moralo, ki daje končno tudi impulze vsemu plezalcевemu delovanju.

Jug je spoznal vlogo volje; bila mu je življenje, božanstvo. Preozka je bila brazda, ki jo je načel, podcenjeval je pomen telesa. Enajstega avgusta 1924 je omahnilo telo, duh je ostal med nami. Večen je, borben in nepremagljiv. »Živeti življenje brez vedno večjih uspehov, brez vedno večjih zmag nad samim seboj in vsem, kar je ovira tvoji pošteni volji, torej tudi ovira napredku in popolnjevanju, to se pravi kljub domišljavosti, živeti življenje enodnevnice ali pa kvečjemu majčkenega človeka, duševnega pritlikavca. Kdor pa hoče biti ponosen nase, ne sme biti majčken, tudi če ne doseže miru nikoli, razen ko pade...! Zato ne sme trepetati, mora znati žrtvovati: brez žrtev ni borbe, brez borbe ni zmage, brez zmage ni resnične veličine!« To je zapuščina Klementa Juga. Njegovo življenje ni bilo izlito v pesek.

Znal je plezati, ne pa živeti.

Nikar ne mislite, da vstopajo danes v ostenja entuziastični voluntaristi. Poglobili, razširili so brazdo, v katero je Jug prvi zasadil lopato. Soglasje duha in telesa karakterizira današnjega plezalca.

Smo pa na žalost le ljudje. Lahko nastopi trenutek, ko zaradi prenapetosti počí glavna vzmet — morala. Katastrofa je neizogibna. Gore so nepremagljive, premagljiv je le človek. Danes smo že tako daleč, da so ti pomisleki upravičeni. Za pretrenirano telo ni ovir, le duh ne more slediti zahtevam telesa. Telo — motor bi še iztisnilo zadnje moči iz sebe, pa jih ne more. Volje — goriva ni več.

Vrh je le prisposodba (človek si mora za vsako stvar nekaj predstavljati), cilj je v človeku samem. Tako pridemo do dveh ciljev: zunanjega in notranjega. Za osebnost je važnejši notranji, za človeštvo pa zunanji. Pot, vrh sta zunanja cilja. Notranji je skupen vsem plezalcem, ni pa isti, ker vsak nosi svojega v sebi. Tudi poti do notranjega cilja so različne. Ni dveh ljudi, ki bi imela

enako duševnost. Enak je končni efekt, seveda v mejah človeške zmogljivosti. Prekoračenje zmogljivosti se kaže v posledicah.

Plezalec doživlja zase, živi pa zase in za tovariše. Ta harmonija, to sožitje daje vzvišen pomen alpinizmu. Živeti lastno življenje za soplezalca — plezanje v navezi. Živeti lastno življenje zase — dejanja samohodca.

Morda najbolj prvoten, najbolj živalski je krik — živeti. Da živiš in tvegaš, potrebuješ moči; telesnih in duševnih. Brez teh nositi odgovornost pred družbo zase in za tovariša je zločin! Najprej obvladaj sebe, preden prevzameš del odgovornosti za drugega!

Čemu vse to? Čemu krik, živeti? Čemu trening? Iz strahu pred neuspehom. Zlo človeštva je strah, pa tudi pomembno gonilo duševno globokih dejanj. Ni to strahopetnost, je nekaj globljega, prvotnejšega... Morda nagon po samoohranitvi, instinkt... Agitacija za mir — strah pred vojno; mrzlično oboroževanje — strah pred uničenjem. Uživanje mamil — strah pred resničnostjo. In ekstremizem? Strah pred spoznanjem, da sta še dve milijardi tebi enakih. Človekov družbeni ideal je močna osebnost s širokim akcijskim radijem, zakoninjenim globoko v ljudstvu.

Opomba uredništva:

Priobčujemo te misli pokojnega Marka Dularja ne samo v njegov spomin, marveč tudi zato, da bi poživali ideološki živec našega alpinizma. Marka je pri njegovem plezalnem udejstvovanju vodila popolnoma jasna misel, kako vzdigniti nivo našega alpinizma na višjo raven v konkretnem domačem in mednarodnem okolju. Mislimo, da bi naši plezalci njegov spomin najlepše počastili, če bi to njegovo osnovno misel povzeli.

DALMATINSKA

Leopold Stanek

*Tam so školji,
beli, goli školji,
vragove peči,
slednjo živ na skali
sonce zamori.*

*Koder čoln ne more,
ptici gnezda ni,
seme gre v pristan —
kakor misel prosta
vzklilo je na dan.*

*Tam na školjih,
belih, golih školjih
zraslo je drevo
in človeka spelo
vekomaj z zemljo.*

*Veter v njem počije,
za slovo oba
ptica obsedi,
seme neseta
v vse strani sveta.*

Boris Režek in ing. Vinko Modec

MARJAN KERSIČ — BELAC

(Ob petdesetletnici)

Pred dvajsetimi leti sem ju v družini bratov Šteblajev — Janeza in Mira Gregorina ter Franceta Ogrina srečal prvič pod košatim brestom pred bistriškim Domom. Takrat se mi ni izpolnila tiha želja, da bi ju osebno spoznal, kot mi je to uspelo pri Francetu Ogrinu, ki me je resno oštel, ko sem za binkošti 1938 trmoglavo poizkušal priti v snežnem metežu na vrh Grintovca sam. Takrat so mi trde besede plavolasega in plavookega Franceta ostale za zmerom zapisane v spominu kot vodilo pri vseh tistih v mladih letih več ali manj iz neizkušenosti započetih turah v naših gorah. Takrat mi je tudi obljubil, da me bo kot »vajenca« skušal uvesti v družčino plezalnih partij, ki so takrat obdelovale strmi svet Grintovcev. Morda so takrat bili njihovi koraki največ usmerjeni v dolino Bele, v steno Rzenika, za katero je bilo toliko zanimanja, ali pa sem jaz preveč zahajal v Julijske, da se potem do velike vojne nismo več srečali. Z Ogrinom sva potem preživela okoli lesenih pogradov taborišča Gonars leto 1942 — se razšla, ko je odhajal v Renicci, in se nikoli več nisva videla, ker je padel kot partizan nekje na Primorskem.

Pred novim letom 1946 sem srečal Režka v Bistrici, ko me je trdo prijel, ker sem v megli in sneženem metežu nekaj trmoglavil sam po robu Sedla za Babami... Takrat sem si šele iskal družčino za pohode v gore, ker sem med vojno izgubil svojega sijajnega soplezalca izpred vojne: Klusovega Jožo, ki je padel v Gorskem Kotaru kot partizan Cankarjevega bataljona.

Šele julija 1946 se mi je izpolnila dolgoletna želja: navezana na isti vrvi sva z Režkom stala pod zahodno steno Planjave. Po vzponu in po večkratnih plezarijah v tistih poletnih dnevih, ko smo pretaknili skoraj sleherni rob v Kamniških, sem lahko spoznal vse te ljudi, o katerih sem do takrat le čital v Planinskem Vestniku: Mira Gregorina, ing. Tarterja, ing. Modca, Režka, ing. Dolarja, ing. Avčina, ing. Lasiča in druge.

Takrat sem se učil in spoznaval svet med Grintovci v prirodi in po Režkovi knjigi, ljudi iz knjige in iz življenja v gorah. Danes vem, da je bila prav ta Režkova knjiga vzrok, da sem začutil ves njegov vpliv na plezalsko življenje v Grintovcih pred vojno in tisti dve leti po njej. Takrat sta imela z Modcem za seboj nad dvajset let dela v življenju in v skalah, danes jih imata čez trideset...

Že leta 1926 prepleza Modec sam severni steber Skute po vzhodnem boku in čeprav šele osemnajstleten fant zariše novo smer v do takrat skoraj nenačeto ledino severnih sten Grintovcev. Pred tistim letom je bilo v Grintovcih malo preplezanega: nekaj kompromisnih smeri v zahodni steni Planjave, greben Rinka — Skuta, smer Tschade, Tauzherja in Vladimirja Kajzelja v sev. steni Turske gore, Topolovca, Hudnika, Skoka in Prevca v sev. steni Planjave ter dveh tujih navez: Szalaya in Gerina v Turski gori in Szalaya in Hechta v Križu. Istega leta, ko začenja Modec, prepleza Mira M. Debelakova sev. zap. steno Ojstrice, potem ko začrtajo v tem ostenju že leta 1921 Dadieu, Müller in Rungaldier smer po zapadnem razu. Če vsem tem vzponom dodamo nekaj klasičnih smeri iz let pred prvo svetovno vojno — opravljenih po drenovcih v Zeleniških špicah, Brinškovem kaminu, po Tschadi in Palouzu v sev. steni Planjave — so tradicije, na katerih gradita po letu 1926 dve markantni navezi v Savinjskih Alpah Režek—Modec in brata Gregorina svoje načrte in izkušnje,

dokaj pičle in prav nič vzpodbudne za mladi rod tiste dobe. V svetu teh sten so do takrat dominirala le tuja imena Saar — Satler, Szalay — Gerin, Arbeiter — Grenitz — Weitzenböck, Meyczner, Palouz in Tschada, Dadiou, Müller in Rungaldier, Fritsch, Waizer ter Lindenbach in Hauenschild, ki je že leta 1874 izvršil prvi zimski vzpon na Grintovec. Klement Jug se v Savinjskih Alpah ni sistematično udeleževal in je njegova »Jugova poč« v zah. steni Planjave komaj kaj več kot plezalni detajl.

Kljub vsem tem dejstvom zasnujeta komaj 19-letna Modec in Režek svojo plezalno partijo in začneta s sistematičnim delom v alpinistično odmaknjeni in do takrat pred Julijci po krivici zapostavljeni gorski skupini Savinjskih Alp — vzporedno s prav tako homogeno navezo bratov Gregorinov ter še nekaterimi navezami plezalcev, kot so bili Iglič, Verbic, Grünfeld, Vončina, Smerke in med temi morda najdrznejša France Ogrin in Omerza.

Že v naslednjem letu — 1927 — preplezata novo smer v žlebu južne stene Mrzle gore, severni raz Skute in severozahodno steno Kalškega grebena. Modec prepleza v navezi s Stupico še novo smer v jugozahodnem stebru Planjave.

V letu 1928 preplezata v družbi s Grünfeldom vzhodno steno severovzhodnega raza Turske gore, vzhodno steno Križa in sama vzhodni steber Brane ter severno steno Turske gore med Glavo in glavnim vrhom.

Leta 1929 začrtata nove smeri v severozahodni steni Ojstrice, severni steni Škarij in vzhodni steni Male Rinke.

V letu 1931 preplezata južni raz Turske gore, severovzhodni raz Kalške gore in do takrat najtežjo smer v Savinjskih Alpah: severno steno Štajerske Rinke. Ta smer je do danes obdržala oceno V z mestom V⁺, podobno kot v naslednjem letu po Ogrinu in Omerzi preplezani raz Jalovca ali v istem letu po Jesihovi in Lipovcu preplezana skalaška smer v Špiku.

V celoti moramo danes ugotoviti, da je razvoj alpinistike v Savinjskih Alpah počasnejši kot v Julijskih, kjer je dr. Klement Jug med tujimi alpinisti oral ledino in osvajal v tihi mržnji do vsega tujega nove smeri v naših stenah predvsem Nemcem navkljub. Tudi v Savinjskih Alpah se bije tihi boj med nemškimi in avstrijskimi navezami ter predvsem dvema domačima navezama Režek — Modec in brata Gregorina. V letih od 1925 do 1930 še uspejo tuje naveze Szalay — Gerin, za njima Lindenbach in Fritsch preplezati pred domačimi sev. raz Turske gore, vzh. steno Babe, severno steno Štruce in sev. steno Grintovca. Po tihi borbi, ko se nemška naveza umakne iz vršnega dela vzhodne stene Rinke in jo naslednji dan Modec in Režek preplezata do vrha, je ekspanzivnost tujih navez v Savinjskih Alpah popustila, obema navezama Režek — Modec in brata Gregorina pa se v teh letih uspešno pridružijo še Smerke, Verbic, Iglič, Ogrin in Omerza. Po letu 1930 osvajajo smeri v stenah Savinjskih Alpah samo še domačini.

V letu 1932 preplezata Režek in Modec južni raz in zajedo v južni steni Skute. Tudi ta smer je do danes obdržala oceno IV do V.

Leta 1933 preplezata jugozapadni steber Skute, severovzhodno steno Križa in do takrat nerešeni problem v severni steni Rzenika. To je bila takrat ekstremna činitev, ki so jo naši plezalci ponovili šele po zadnji vojni — medtem ko severovzhodno steno Križa in severno steno Štajerske Rinke Modec v navezi z Lipovškom in Mirom Gregorinom ponovi takoj naslednje leto. V Planinskem Vestniku se vedno pogosteje pojavljata njuni imeni v člankih, precej različnih v konceptu in duhu. Režek s svojimi poetičnimi opisi gorske pokrajine uvaja v planinstvo nov slog, poln klenih izrazov in poglobljanja v človeško psiho. Modec pa piše stvarno, z jezikom strogega tehnika, ki razmišlja predvsem o uporabnosti vrvi, klinov in vsega, kar more plezalca zavarovati pri delu v steni pred padcem in mu ob najmanjši izrabi moči pomagati preko

Boris Režek

najtežjih mest v steni. »Idealna naveza«, so dejali o njiju takratni plezalci. V obeh je bil izredno izostren čut za orientacijo. Česar ni zmožal Režek s svojo močjo silaka ter dolžino razkoraka, to je zmožal v izpostavljeni steni Modec s svojo eleganco in hladnokrvnostjo. Takrat je napisala M. M. Debelakova našo domačo »Plezalno tehniko«. Že leto po njeni izdaji napiše Modec za Pl. Vestnik članek o novem izumu, ki jima je pomagal v težkih izpostavljenih plateg v Štajerski Rinki: o dvojnem škripcu. Istočasno napiše Režek, ki se poleg plezanja bavi predvsem s smučanjem in je že leta 1932 član naše tekmovalne vrste tekačev v St. Moritzu v Švici, drobno, do takrat za Slovence popolnoma novo knjižico: Sneg in smuči. V tistih letih se je s smučanjem razvijalo nagnjenje alpinistov do gora tudi v zimskem času. Vzporedno z zimskimi vzponi, ki so jih v Julijcih propagirali in izvršili tista leta J. Čop, Uroš Zupančič, Korenini, Brojan in tovariši, začelja Režek z zimskimi vzponi v Grintovcih. Takrat se osnujejo prve naše odprave v inozemske predele Centralnih Alp, katerih sta se udeležila tudi onadva. Takrat te odprave niso dosegale posebno vidnih uspehov, vzbujale pa so večje zanimanje za zimske vzpone doma, ker le preko šole v domačih grebenih in zasneženih stenah je bila odprta pot v ledene strmine švicarskih in francoskih Alp.

Medtem ko se Režek posveča urejanju nove revije »Planinske matice«, ki pa kmalu zaradi materialnih težav preneha z izhajanjem, pripravlja večji tekst za izdajo samostojne knjige, opravi Modec izpite na tečaju za gorskega vodnika in prejme diplomu za vodnika vseh plezalnih smeri v Sav. Alpah. V družbi s Kremžarjem prepleza Režek v zimi leta 1936 severozahodni greben Planjave. Leta 1938 izide njegova knjiga »Svet med Grintovci« — tekst, s katerim si je v vrstah planinskih pisateljev postavil neminljiv spomenik. Do takrat še nihče pred njim ni tako živo in neposredno izpovedal svojih občutij ob doživljanju gorske prirode, nihče pred njim ni tako brez literarnih olepšav opisal našega človeka v gorskem svetu, kot ga je znal opisati Režek v tej knjigi. Tisto poletje

vodita z Modcem plezalni in reševalni tečaj akademske sekcije SPD na Kamniškem sedlu — ki istega leta z njuno pomočjo osnuje posebno reševalno skupino za letno in zimsko reševanje v stenah.

Pri reševanju problemov v stenah poizkušata rešiti tudi onadva nerešeni problem direktnega severovzhodnega raza v Špiku, a ne uspeata, kot ni uspela nobena naveza v celoti do danes.

V zimi 1939 prepleza Režek s Kopačem in Tarterjem greben z Macesnovca na Planjavo in v družbi istih dveh izvede grebensko prečenje Brane od jugovzhoda do severovzhoda.

Modec objavi v letniku 1939 PV tehnični članek o »novih doneskih k reševalni tehniki«, Režek pa dvoje živo napisanih člankov o zadnjih dveh zimskih vzponih v Planjavi in Brani. Leto pozneje obogati Modec v PV s svojim člankom o uporabi vrvi domače dosežke plezalne tehnike z novimi finesami pri navezovanju v navezi. Še nekaj let nazaj se Režek bavi amatersko s filmanjem na ozkem traku, pa mu zaradi finančnih težav nikoli ne uspe izdelati kaj več od eksperimentalnih detajlov iz gorniškega življenja. Sodeluje pri urejanju filmske revije in dela v organizaciji kluba Skala. Z Modcem delujeta v plezalnih tečajih in plezalni šoli na Turncu, predavata in pišeta v PV.

Če se danes ozremo na celotno njuno delo petnajstih let pred zadnjo vojno na torišču alpinistike v Savinjskih Alpah, ne moremo mimo ugotovitve, da je bil delež teh dveh mož pri odkrivanju in reševanju problemov predvsem v kopni skali v tistih razmerah resnično velik. Čez dvajset prvenstvenih smeri, zarisanih v pretežno najtežjih delih sten v Grintovcih, to ni majhno delo, če pomislimo, da so bili opravljeni z daleč slabšimi tehničnimi pripomočki, kot jih pozna današnji plezalec v obliki specialnih profiliranih gumijastih podplato in nylonskih, tankih vrvi. Takrat se je plezalo v okovankah in plezalnikih, ki še zdaleč niso tako brezhibno prijemali kot današnja plezalna obutev. Specialne kline za težje vzpone so takratne plezalske partije kovale večinoma same pri kovaču v Stahovici, pod stenami pa nočevale v šotorih ali pod previsi na prostem.

Vojna prekine tudi njuno delo in ju oba pahne v večletno internacijo. Modca zadene tragična nesreča: bomba mu ubije ženo in otroka ob bombardiranju Ljubljane tik pred koncem vojne. Režek pomaga pri urejanju literarne zapuščine 1942 leta umrlega Janeza Gregorina in k njegovi knjigi »Blagoslov gora« napiše predgovor »Srečanje«. Mislim, da je to tekst, ki ga Slovenci do takrat v planinski literaturi nismo imeli in bo verjetno še marsikdo iz tega jezika črpal misli, kako je treba pisati o gorah in človeku v njih. Vem, da doslej še nikomur ni uspelo, da bi tako neposredno prodrli v vsa zakotja gorskega sveta v Grintovcih in tako do dna spoznal srca in čudi domačinov pod temi gorami. V odnosu gornikov-meščanov do človeka-domačina je imela takratna generacija daleč boljši in pristnejši odnos, kot ga ima današnja, ki komaj ve za domača imena osamljenih kmetij in komaj čuti potrebo ogovoriti kmeta ali drvarja po njegovih tegobah in poslušati njihova izročila, ki imajo svoje korenine še trdno zasidrane v potomcih Bozov, Bodljajev, Slatnarjev, Jerinčkov in Kemperlov širom po vaseh med Krvavcem in Črno...

Osvoboditev je malemu rodu prinesla drugačne pogoje v alpinistiki, kot jih je imela stara predvojna generacija. Vse v petih letih zamujeno je bilo treba v naslednjih petih letih opraviti dvojno — tako čuti danes človek, ki gleda na opravljeno delo nove generacije iz tistih let. Režek in Modec nista stala ob strani. V letu 1947 vodita na Kamniškem sedlu plezalni tečaj, ki bo vsem udeležencem ostal v spominu kot najboljši v letih po osvoboditvi. Modec prepleza v navezi s Tarterjem novo smer skozi Okno v Planjavi, Režek pa z menoj in Šušteršičevo novo smer za Rdečim kupom v njeni zahodni steni. Poklicno

Ing. Vinko Modec

se posveti filmu in že v zimi 1947—48 uspe s filmskim obzornikom: »Zimski vzpon na Brano«. Pozneje izdela v svoji režiji še več uspešnih kratkometražnih filmov iz plezarij v okolici Vršiča, z lovsko temo »Pomladi v lovišču« in končno z uspešnim obzornikom »V soncu višin« — zaključi svoja prizadevanja na tem polju. Takoj po vojni izvrši z Isteničem zimsko prečenje od Kamniškega sedla do Skute — široko zasnovano turo velikega formata, ki jo je od Skute naprej prekinilo skrajno slabo vreme z novim, globokim snegom.

Modec se udeleži naše odprave v avstrijske gore v letu 1950, prepleza nekaj težjih smeri v Fleischbanku in Gesäuse — naslednje leto pa z Režkom rešita poslednji problem Skute z juga in preplezata novo smer pod Stolpom. Z Režkom sva še nekoč poizkušala v Turski gori izpeljati novo smer v Glavi Turske gore, otipala pečino v prvih raztežajih, pa zaradi pomanjkljive opreme obrnila v Szalay-Gerinov raz in sva si tisto smer še do danes ostala dolžna. Z menoj v navezi ponovi še težki, a kratki Gregorinov steber v Kalški gori prvič po šestnajstih letih. Modec ponavlja celo Čopov steber — potem njuna dejavnost v skalah skoraj zamre.

Še vedno ju človek srečuje povsod v gorah, največ v Grintovcih, ki bodo predvsem Režku ostali še dolgo torišče opisovanja že davno pozabljenih zgodb, ki živijo v ljudeh pod gorami, in nikoli zbledelih doživetij ob ognju prečutih noči nad Okrešljem. Še vedno ga srečaš kjerkoli v podgorskih vaseh, na kmetijah in ob kramljanju z drvarji v sobotnih popoldnevih, ko utrujene dlani omahnejo po delu nad obeljenimi hlodi v posekah. Takrat, ko človek opravi v življenju veliko delo, poišče spet in spet svoje prijatelje in z njimi pokramlja o že davno zašlih dneh z zavestjo, da njegova prizadevanja v odnosu do zemlje niso izzvenela v prazno... Jaz sam vem, da sem se iz njunega odnosa do gorskega sveta marsičesa dobrega naučil.

O sodbi Janka Blažejja v »Knjižici o Jugu na rob«

ZORKO JELINČIČ

Nisem imel namena kakor koli odgovoriti na članek Janka Blažejja »Knjižici o Jugu na rob« v 5. št. Planinskega vestnika 1957. l., — najmanj pa mi pisati kritiko, ki bi bila zagovor enega ali več piscev omenjene knjižice. Pa mi je bil dober, razgledan znanec ob priliki omenil, da bi bilo zanimivo zapisati mnenje o njem kot glasniku sedanjega plezalskega pokolenja, zraslega po Jugovem rodu in že izven neposrednega Jugovega vpliva. — Pri ponovnem čitanju članka, k čemur me je potaknilo še kakšno pismo, članek oziroma razprava in mnenje, mi je šele bilo jasno, da v omenjenem članku ni šlo toliko za oceno knjižice, nedavno izdane od Planinske zveze Slovenije v zbirki Planinske založbe, kolikor predvsem za oceno same Jugove osebnosti. Zato sem se odločil, da nekaj napišem, dasi je že kasno in dasi Blažej predstavlja le en del naziranj sedanjega plezalskega pokolenja, kakor sem lahko sodil po raznih mnenjih.

Uvodno Blažej, po naštevanju nekaterih spisov, ki bi jih bilo treba še izdati in obdelati, opomni, da je »Jug danes v slovenskem alpinizmu še vedno problem in sodb, ki so bile izrečene o njem, še nikakor ne moremo imeti za dokončne« (str. 241 cit. članka). Opomba je čisto stvarna. Izdati in kritično obdelati bi bilo treba Jugovo korespondenco in njegov mladostni dnevnik, o katerem se danes niti ne ve, kje je. Osrednja in daleč najvažnejša naloga pa je izdanje in kritična ocena njegovih filozofskih del. Brez te je vsaka kritična sodba o Jugovi osebnosti prazna iluzija. Taka kritična sodba bi podala mnenje o zgodovinskem doprinosu dr. Juga k razvoju sodobne filozofske misli, toliko slovenske kolikor univerzalne. S tem bi se izognili vsem subjektivnim poveličevanjem kakor tudi ideološkim tendenčnim zmanjševanjem njegove dejanske vrednosti, od ocene dr. Rajka Ložarja, »ki je kot celota sicer demagoška« (tudi po Blažejevi sodbi), preko kritik Josipa Vidmarja, Evgena Lovšina do Janka Blažejja, ki teh Jugovih modroslovnih zamisli ne poznajo, ker zadevnih Jugovih spisov niso čitali, pa do sodb dr. Franceta Vebra in njegovih učencev, ki jih sicer poznajo, a so jim idejno morda preblizu, da bi jih mogli povsem objektivno oceniti. S tem bi bila podana tudi trdna in stvarna podlaga za oceno vse Jugove osebnosti, bodisi njegovega svojskega značaja bodisi njegove filozofske misli, ki ga je oblikovala in obvladovala kot osrednja življenjska silnica. Brez te pa je nemogoča vsaka dokončna sodba celo o Jugu plezalca in o njegovem pomenu za slovenski alpinizem. Za poznavalce je namreč jasno, da je Jugovo planinstvo le en sestavni del, en poganjek njegove osebnosti in to predvsem njegovih filozofskih naziranj.

Kljub omenjeni Blažejevi opombi pa že nekaj stavkov kasneje postavlja drugo trditev, namreč: »... In vendar je čas že dozorel za premišljeno in pretehtano besedo.«

Kako, na kak način? — ko je tudi površnemu poznavalcu znano, da medtem ni bilo prav nič objavljenega, ne iz korespondence, ne dnevnik in prav nobeno filozofsko delo. Ali so razne prej omenjene sodbe, ki imajo ta ali drug nedostatek, le toliko tehtne — ali pa je Blažejeva sodba, sodba zastopnika enega dela zadnjega pokolenja toliko stvarna, da lahko odtehta vso pomanjkljivost izdaj in obdelav Jugovih del? Sodeč po dalje sledečih izvajanjih ima članek menda prav to zadnje v mislih, kljub omenjeni logični luknji. Kajti razne, le negativne sodbe, ki jih je Blažej tu zbral v morebitno oporo svoje ocene,

so pobrane le pri onih prvih, prejšnjih ocenjevalcih, ki onega, najosnovnejšega Jugovega dela niso poznali.

Je pa ta način presojanja za Blažerja značilen in vzame njegovim izvajanjem vsako vrednost, če izvzamem dokumentarno vrednost kot sodbo enega dela sedanjega plezalskega pokolenja do zadnjih let. Pa še ta vrednost je zmanjšana zaradi očitne tendenčnosti, ki je članek rodila in seva iz vsakega stavka, namreč namen — *ecraser l'infâme* po francoskem izreku ali po starem Ciceronovem Carthago delenda: razbiti vsako Jugovo vrednoto, bodisi na področju alpinizma, kot kulturno-etično osebnost in kot modroslovnega misleca.

To obravnavanje je toliko bolj neprimerno, ker gre za ocenjevanje zgodovinske osebnosti. In za te je v kulturnem svetu le ena pot: naklonjenost, če že ne ljubezen do obdelovanega subjekta, kar naj pomore do res čim popolnejšega njegovega poznavanja. Medtem ko člankar sploh ne kaže, da bi kaj prida Jugovega čital, in zato celo sem in tja izkrivlja svojo naprej določeno tezo. V jedru pa pravzaprav z Jugom polemizira, kakor da vidi v njem sedanjega nasprotnika svojih naziranj na vseh mogočih področjih.

Zavedam se, da so to trde obdolžitve, ki jih je treba dokazati. To ni lahko, ker so drobne osti zelo raztresene, zato naj nam čitatelj oprostí dolgoveznost. Avtor uporablja kdaj tudi nekaj demagogije za bolj navezane »jugovce«. N. pr. ob zaključku celo ne štedi z neko splošno pohvalo o Jugovem pomenu za Slovence, za slovenski alpinizem itd. Toda v čem ta obstoji, nam ni jasno, ko je postopoma v podrobnosti podrl vsako pridobitev. To je pač naključje, ki ga je člankar pričakoval na str. 242, ko pravi o jugovcih, da »njihovo navdušenje preide kakor megla, kadar potegne oster veter«. Zato meni stavek prej: »Toda ti ljudje niso nevarni«. To pač pomeni vključno, da so oni resnični, globoko prepričani jugovci, oni, ki verujejo v njegovo izkustvo in se po njem ravnaajo, to se pravi, da njih navdušenje ne preide kot megla v vetru — ti so pa nevarni ljudje. Tem očitno velja ves Blažerjev napor.

Kjer in kolikor gre za avtorjevo načelno stališče, prav, — ima pravico do njega, a tudi dolžnost, da ga stvarno utemelji, kakor je predvsem potrebno, da utemelji svoje uničujoče sodbe. Poglejmo nekaj primerov njegovega argumentiranja.

Na str. 243 zgoraj n. pr. prizna, da se o Jugovi etiki ne ve drugega kot za splošno oznako, o njegovi filozofiji pa niti ne citira kake sodbe. Vendar pa kar na lepem trdi brez vsake utemeljitve: »Jug idejno še ni bil ustaljen mož z dograjenim svetovnim nazorom in filozofskim sistemom.« — Po kakšni poti je prišel do te trditve? Ali zadostuje, da se za pravo Jugovo filozofsko bistvo »vprašuje z besedami Rajka Ložarja, načelnega katoliškega in politično klerikalnega pristaša v »Dom in svetu«: Kje je sploh stal in kaj je bil?«, ne da bi dalje kaj o njem povedal.

Podobne, nič ali le delno utemeljene trditve ima še sem in tja. N. pr. na str. 242: »Jug je v življenju mnogo obetal, a je umrl, še preden je mogel kaj izpolniti.« Sem in tja se poslužuje tudi namigovanj, ki naj bi Juga smešila. N. pr. na str. 243 spodaj: »Ta leta so imela izreden smisel za veličino, pravo potrebo po nadčloveškem in po heroizmu, od tega pa je le majhen korak v pompoznost in frazerstvo.«

»Kaj pomeni Jug današnjemu alpinizmu? Tehnično pravzaprav zelo malo... Mesta v Jugovih spisih, kjer govori o tehniki plezanja, o posebnem načinu varovanja, o skakanju za oprimki, o u m i k i h, k i s o p o r a z i v v s a k e m p r i m e r u (podčrtal pisec), in o samohodstvu, bere današnji plezalec le še s primerno mero spoštovanja pa tudi z drobcem posmeha staremu mojemu...« (Blažer na cit. mestu, str. 241.)

Da odkrito priznam, je zame že zelo mnogo, da si je Jug skoro čez noč pridobil toliko tehničnih spretnosti, kolikor jih je imel. Jug je bil filozof, in ne tehnik, moralni in psihološki vplivi, to je jedro njegovega dela. Tako je tudi imenovano »skakanje za oprimki«, ki ga sam ni štel prav za nikak tehnični prijem, ga le kje mimogrede omenja kot izraz prešerne volje, kjer poskuša s tem nadomestiti svoje prekratke okončine v primerjavi z večjimi tovariši iz naveze, torej zavarovan.

Kar pa omenja Blažej o domnevem Jugovem naziranju »o umikih, ki so porazi v vsakem primeru«, si je treba natančneje ogledati.

Jug piše n. pr. še v svojih zadnjih, po padcu pri njem najdenih zapiskih, z dne 22. julija 1924, torej 20 dni pred smrtjo, pri opisu poskusa za preplezanje nove smeri čez severno Triglavsko steno, skupaj z Volkarjem (na str. 161 njegovih Zbranih planinskih spisov iz l. 1936 spodaj in na str. 162): »... Z njega pa zaradi gladke previsi ni šlo dalje. Pod njim na levi tudi ni šlo dalje, ker se je edini stop majal, stena pa taka, da se je vznak viselo. Torej nazaj! — Volkar se je jezil, da je to poraz. A ni. Zmaga nad oviro pač ni, a moralen poraz je le tam, kjer je objektivno mogoč prehod, a se iz subjektivnih, radi lastne slabosti itd. umakneš. Tako sem se tudi jaz predčerašnjim pomiril, ko sem jasno in sigurno spoznal, da prehod ni mogoč. Pred tem spoznanjem pa se nisem hotel vrniti, ker vrniti se brez zadnjega poskusa, je res poraz. Če se pa umakneš, ker si kot človek prekratek, da bi izplezal, torej ti radi te lastnosti ni mogoče in si drugače (upor etc.) tudi ti ne moreš pomagati, ti to ni v sramoto; le žalostno je, da ne moreš izplezati. Primer: poraz srbske vojske iz leta 1915, ko se je morala umakniti. To ni bil moralen poraz, marveč zmaga.«

Tu je torej Jug Volkarju, pri njegovem strastnem plezanju zapovedal umik in je sodil, da to ni poraz, ker je to umik le pred objektivno nepremagljivo oviro. In zatem še nadrobno specificira primere, kjer je umik nujen in ne pomeni poraza, in obratno, kdaj bi bil poraz. In ni to edini primer, ko Jug to razlaga. N. pr. z dne 18. jul. 1924 na str. 158, Zbr. planinski spisi, piše: »... v Aljaževem domu, kjer sem dobil Skoka in Prevca. Razlagal jima potrebo po smotrnem plezanju, kjer se z razumom obvlada položaj, ne pa se zaganjati brez razsodka, da se prepusti rezultat usodi mesto lastni volji. V naravi je dan le ali možen prehod ali nemožen. Nevarnost je le subjektivna v tem, da ali oseba radi skrčene duševne sile pride na nemožne prehode, ali pa da na možnih prehodih omahne tudi iz osebne nezmožnosti...«

Če to Jugovo ravnanje in naziranje primerjamo s člankarjevim citiranjem o »umikih, ki so porazi v vsakem primeru«, moramo ugotoviti, da je Blažej glede tega važnega momenta v plezanju Jugu podtaknil naziranje, ki ga ni imel. In to je očitno storil z namenom, da utemelji njegov ekstremizem in še marsikaj, česar zopet ne utemeljuje, o čemer n. pr. piše na str. 242, ko govori o Jugovem idejnem pomenu za današnjo alpinistično generacijo, med drugim: »... Rekorderstvo povojnih let je izrazito jugovsko in tudi pri ekstremizmu ima Jug svoj delež. Marsikateri idejni odklon in zapadnjaška ekstravaganca, ki so se proti njej borili ideološki puritanci naše dobe, bi se izkazala kot čisto jugovstvo, če bi se ti možje zazrli vanjo in bi videli kaj dlje od svojega nosu.«

Kot smo videli zgoraj, pa Jug zelo trezno argumentira ob raznih priložnostih, da je treba povsod ravnati strogo po razumu in to ob vsakokratnem razumskem upoštevanju trenutnih objektivnih in subjektivnih činiteljev, — nikdar pa pod vplivom strasti, torej iz čustvenih, instinktivnih nagibov.

Je pa še drug prevažen činitelj, ki omejuje in usmerja Juga pri plezanju, namreč tovarištvo, ki ga pa člankar tudi niti ne omenja. Saj Jug šteje planin-

stvo in še posebej alpinizem naravnost za visoko vzgojno torišče za tovarištvo. Kaj to pomeni za one zgoraj omenjene idejne alpinistične zablode? Predvsem popolno moralno odgovornost za vso plezalsko družbo. Nikdar ga ne bom pozabil, ko sva se za hip ustavila nad skrajno napornim mestom, ko sem se bil zaplezal v severni Triglavski steni na Velikem stebru in mi je z vrvjo pomagal preko previsa. Mimogrede je dejal, kot da gre za nekaj ob sebi umljivega: »Če bi padel, bi se vrgel za tabo čez steno.« (Prim. »Dr. Klement Jug«, str. 75). Nisem dvomil niti za hip, da bi bil to storil, kakor tudi ne bi dvomil, kdor je kdaj z njim plezal ali vsaj čital njegove spise, kjer se mnogokje najde namig, da je moralno nedopustno ali vsaj etično manj vredno, vračati se brez tovariša s planin.

Podobno velja tudi za razne načine varovanja, o katerih n. pr. piše na str. 124 Zbranih spisov: »... Da se lepo zavarovati od tovariša, ko pleza po steni, a se sam lepo razveže, ko pripleza na varno mesto in bi sedaj imel on zavarovati tovariša. Vrv prime prosto v roke, češ: Dragi tovariš, rad te imam, in lepo je bilo, da si se izpostavil za mene; toda kaj bi žrtvoval svoje življenje, ako ga imava zgubiti oba? Zato: ako te obdržim, te obdržim, če pa ne, izpustim... To niso tovariši! Ti nimajo pravice biti ponosni.«

Ne vem, kateri način Jugovega varovanja se zdi člankarju posmeha vreden, pač kot tehnično zastarel. Toda prepričan sem, da bi bil z moralnega vidika tovarištva bolj odgovoren, to se pravi, da bolj vzpodbuja voljo k skrajnemu naporu, da reši tovariša in s tem tudi sebe.

Morda je člankar kritiziral to skrajno obliko tovariške požrtvovalnosti iz vidika racionalističnega pojmovanja, češ, bolje, da pade eden kot dva. Toda Jug je že tak: v požrtvovalnosti je do skrajnosti dosleden svoji materialni etiki. In v tem je nedvomno moralno višji, kot si morda člankar po svojem namenu dovoljuje.

Mislím, da je ravno po zgoraj navedenih Jugovih načelih mogoče kritizirati Blažejevo trditev na str. 242 spodaj: »Posegli so tudi na alpinistično področje s trditvijo, da je Jug dvignil slovenski alpinizem na višjo stopnjo nad običajno športništvo in rekorderstvo. To seveda ni res in prevnete može je dobro zavrnil Josip Vidmar, ko je v »Kritiki« dejal, da Jug ni bil genij, in je tudi dokazal, da tudi ni bil reformator...«

Naj tu le mimogrede opozorim na člankarjev način rezoniranja, ko z Vidmarjevim zanikanjem, da bi bil Jug genij in reformator — t. j. v splošno filozofskem, etičnem in kulturnem smislu — torej na čisto drugi ravni, hoče dokazati neko podrobnost, t. j. da Jug ni dvignil slovenskega alpinizma nad običajno športništvo in rekorderstvo. Mislím, da je logično nedopustna taka aprioristična aplikacija teoretičnofilozofskih načel na vsako poedino področje empiričnega socialnega življenja. Je vsekakor zelo udobno citirati neko avtoriteto na nekem drugem področju, namesto da bi sam stvarno dokazal trditev na svojem konkretnem primeru.

Mislím, da po vsem zgoraj navedenem lahko vsakdo sam presodi, ali je alpinizem, kot ga je Jug načelno učil v svojih spisih in s svojim vzgledom, »običajno športništvo in rekorderstvo« ali ne. Ako je v tem uspel v zgodovini slovenskega alpinizma, to je drugo vprašanje. Za to on ni odgovoren.

Tudi Jugovega samohodstva ne moremo uporabiti kot povod za pomilovalen nasmešek ali za kar koli drugega. Jug nikakor ni postavil kake apologije samohodstva, še manj pa ga je proslavljal s kakršnega koli vidika. Iz spisov je lepo razvidno, koliko si je prizadeval, da bi organiziral naveze za skupno plezanje. Če je šel sam, je bil to za zasilen izhod v zadregi, ker pač ni imel družbe oz. je ni dočakal. Marsikje pa je Jug sam obsojal kak svoj korak ali podjetje, storjeno iz kljubovalnosti ali iz mladostne prešernosti.

Pa še nekaj drugega je bilo pri tem. Po naključju sem bil odkril med staro korespondenco več Jugovih razglednic. Na eni, z dne 2. 9. 1922 piše: »V začetku oktobra pojdem preplezat Gamsov skret, greben med Rinko in Skuto, Brinškov kamn, Hudi prask in greben Kočne... Pojdem najbrž sam. V nevarnost ne bom silil nikogar, ker če bi se mi tovariš ponesrečil, mi vest ne bi pustila več nazaj.« (Podčrtal pisec)

Ker sem razglednico šele sedaj našel in je zato nisem upošteval pri spisih iz l. 1925. niti 1956., naj kar sedaj izkoristim priložnost, da nekaj pripomnim, četudi nima neposredne, tesnejše vezi z ostalim člankom. — Razglednica je bila napisana že o prvi pravi plezalni turi, razmeroma lahki, po slovenski smeri v Severni steni. Vendar je bila Jugova misel o moralnih odgovornostih pri plezanju že v glavnem preiščena. Omenjene ture takrat sicer ni izvedel — ne vem zakaj, ker sem takrat že odhajal v Padovo in nisem bil več v dnevnem stiku z njim — marveč skoro celo leto pozneje, v odločkih, največ sam. Na prve ture po omenjeni dopisnici, v januarju in juniju 1923. l., je sicer šel sam, vendar očitno ni imel namena plezati oz. kaj več tvegati. Celotno vrsto naslednjih plezalnih tur pa je napravil skoro izključno — v družbi. Iz tega je razvidno, mislim, da je bilo to le načelno njegovo stališče, ki ga prav do konca ni več premenil. Ne da bi se zaradi tega ograževal pred plezanjem v družbi, ko je našel dobrovoljne tovariše. — Iz tega mislim, da lahko napravimo nek splošen zaključek, na podlagi vseh bodočih plezalnih tur, ki jih je delal zelo mešano, kot je pač naletelo: v družbi ali sam, tudi za zadnjo njegovo usodno plezanje. Šel je pač sam plezat, kakor je lazil in plezal zadnjih šest dni sam, ker ni imel družbe. Glede na vse mogoče domneve o njegovi smrti, vidimo, da pri zadnji turi ne opazimo pri zunanostih prav nič nenavadnega, nič izrednega od tega, kar je mislil dve leti prej.

O ostri samokritiki lahko vsakdo najde primerov v njegovih spisih. Med gori omenjenimi razglednicami sem našel tudi eno, z dne 28. jun. 1922, pisano neposredno po povratku z one ture na Jalovec, kjer je padel v snežno razpoko. Tu piše zafrkljivo med drugim: »... Moj cepin je fuč, jaz bi bil kmalu fuč in začasno je tudi moje veselje do plezanja in do ledu fuč. In veš, zakaj? Zato ker sem bil preneumen, da bi si nataknil dereze, ko sem prečkal ledenik pod Jalovcem v nevihti...«

Sicer pa si o praktični uporabi in uporabnosti samohodstva, seveda izven in mimo načelnih stališč, lahko vsakdo sam napravi sodbo n. pr. iz kratkih novic v vsaki številki Planinskega vestnika, pod zaglavjem »Razgled po svetu« ali tudi »Iz planinske literature«. Naj le omenim, brez ocene, prvenstveni vzpon samohodca Hermanna Buhla na Nanga Parbat.

Jugu je treba biti pravičen in objektivni ocenjevalec predvsem s tem, da ga postavimo v zgodovinsko sredino in mu v njej prisodimo mesto, pravdo podoba in veljavo. Blažej to ve in nekaj obeta, a le malo izpolni, in je na kakem mestu še tendenčen.

Na žalost tu nimama na razpolago dr. Tumovih spominov »Iz mojega življenja«. Zato ne morem dobesedno navajati njegove sodbe o Jugu. Dr. Tuma je živel na prelomnici med dvema razvojnima stopnjama plezanja z vodnikom in »akrobatskim« plezanjem brez vodnika. Po bežnem zapisu iz njegovih spominu je o Jugu sodil približno takole: hodil je v stene sam, oz. je največkrat naveze vodil sam, sam je nosil moralno odgovornost za plezalsko podjetje, sam je šel v nevarnosti pri plezanju in jih premagoval z lastno silo. Zato je sodil, da Jug etično stoji više kot Kugy, in tudi kot on sam, ki sta oba plezala le z vodnikom.

Morda je ta Tumova sodba najtehtnejša o kvalitetnem doprinosu dr. Juga v zgodovini slovenskega alpinizma. Ako je že uporabljal take ali take vrste vozal, varovanje, klin ali celo škripec, in ako ga je kdo že malo let po smrti

prekosil za kako težavnostno stopnjo, mu na tej kvalitetni zaslugi prav nič ne odvzame. Zgodovinsko kritično bi bilo le dognati, koliko slovenskih alpinistov je do Jugovega nastopa že plezalo, kakšen je bil njih polet in koliko jih je Jug vzpodbodel, da so začeli plezati ali povečavati svoj plezalski zamah. To se pravi dognati, kolikšen je bil vpliv njegovega vzgleda in njegovih spisov, tudi v količinski meri. Dr. Kajzelj je ta vpliv v zadnji knjižici »Dr. Klement Jug« (naj tu mimogrede opomnim na Blažejevo rabo, kjer največkrat piše »Klemen« Jug; vsi Jugovi najbližji sorodniki, znanci in on sam so redno in brez izjeme dosledno uporabljali le ime »Klement«, zato je umestno tega ne izpreminjati) dobro opisal in analiziral ta vpliv kot sodobnik in očividec, z dobrim orisom zgodovinske sredine, v kateri je Jug nastopil. To bi bilo treba le še izpopolniti, tudi nekako količinsko, statistično in morda celo poimensko.

V tem je prava Jugova zgodovinska vloga v našem alpinizmu. Z vzgledom svojega poguma in podjetnosti, s popolnim prevzemom moralne odgovornosti za plezalske podvige je razgibal slovensko mladino v mogočen polet, ki ni več pojenjal. Število plezalcev in sploh plezalstva se je močno dvignilo pod tem njegovim vplivom in vplivom »Skale«. In da je bila ravno vzpodbuda njegovega doprinosna odločilna, da se je raven slovenskega plezalstva tako dvignila, da ni zaostajala za alpinistično ravno drugih narodov.

Enako je na premnogh drugih področjih javnega življenja vladalo neko negiblivo, samo vase zaprto mrtvilo, ki je Slovence puščalo marsikje daleč izven kulturne ravni in tekme za napredek drugih narodov. Jug, živeč na jezikovni meji, je to jasneje čutil, posebno v času, ko smo se Slovenci neposredno po delni osvoboditvi prvič lahko nekoliko ozrli okrog sebe. K temu je prišla še okolnost, da je njegovo ožjo domovnico, Primorsko, zasedla Italija in jo je zatiral fašizem, kar je še v večji meri terjalo uveljaviti slovensko ime v mednarodnem življenju, če bi hoteli kdaj misliti na osvoboditev. Vse to se je godilo v sredini apokaliptičnega razsula meščanske družbe, s propadom moralnih vrednot ob razpadu mogočnih držav in vladavin z vse obvladujočim zgodovinskim dogodkom sovjetske revolucije.

Ta zgodovinska sredina je rodila Jugov voluntarizem (treba je takoj opomniti, da njegov ni bil pravi idealistični voluntarizem, ker je bil Jug kot znano psihofizični dualist), občutje potrebe, razbičati idilično zaspano ozračje. Po vsem omenjenem je objektivnemu opazovalcu takoj jasno, da je metodično in zgodovinsko pogrešeno ta Jugov nastop kritizirati iz položaja in zaradi položaja in zaradi pojavov po drugi svetovni vojni, torej ob nastopu že drugega pokolenja v čisto spremenjenih zgodovinskih razmerah. Doba med obema vojnama, predvsem pa NOB, sta v tolikšni meri sprostili neslutene narodne energije, da bi bil Jugov nastop po drugi svetovni vojni gotovo čisto drugačen, kot je dejansko bil. Nastanek »ekstremizma« pri plezanju in podobne pojave moramo stvarno presoјati v prvi vrsti oz. skoro izključno iz te poveljne sredine, in ne iz one četrstoletja prej. Zato Jugova vloga in njegov delež pri razvoju slovenskega alpinizma po tej vojni nikakor ni bil absolutno odločujoč in morda niti relativno ni bil najmočnejši. To je čisto jasno, ker se je njegov vpliv izvajal 1. v drugem zgodovinskem okolju, — 2. v pogojih, vzraslih v dobi in iz dela enega celega pokolenja po Jugovi smrti, — 3. pa smo videli, da je Jugov tzv. »ekstremizem«, skoro izključno le v Blažejevih prisiljenih konstrukcijah, ne pa v Jugovi tezi sami, ki jo obvladujeta dva taka činitelja, kot sta trezen razum in tovariška odgovornost za usodo celotne plezalske družbe. Tak Jugov vpliv, po njegovem pričakovanju in namenih ni mogel iti dalje od te ustrezajoče teze. Jugov vpliv je mogel biti v tem pogledu torej le posreden.

(Se nadaljuje)

Ozebniki okrog Jalovca

ING. DIMNIK STANKO

Šestnajstega avgusta 1957 je v Ljubljani pripekalo z jasnega neba, kot je to prav v pasjih dneh. Prav tisti dan je v Triglavskih gorah na vso moč lilo, divjale so nevihte in med viharjem je ponekod na debelo nasulo snega, sodre in toče. Tega nisva vedela s prijateljem Milošem, ko sva se po kosilu tistega dne odpravljala z gorencem iz Ljubljane proti Planici.

V Planico smo privozili z zamudo. Somrak, dež. Čez nahrbtnik in hrbet jugovinil in pot pod noge, uro in pol v temi, po lužah, pesku in kamenju. To noč je bilo po dolini živahno, bobnenje hudournikov je odmevalo vsevprek, od dežnih kapelj je v drevju vršalo, zdaj in zdaj naju je opozoril klokot vode tik naju, da tok odnaša pesek in blato izpod nog — z blatom in peskom vred pa nama upanje, da bo kaj kmalu z vremenom bolje. Kar zadovoljen sem bil, ko mi je oko skozi meglo in temo otipalo medlo svetlikanje oken Študentskega doma v Tamarju. Prostorni dom je bil natrpano poln. Nekaj malega domačih gostov, dvojica Bavarcev, ostalo pa je bila vojska. Zaradi vežb je tiste dni domovala v Tamarju. Zato je bilo treba čakati, da sva prišla na vrsto pri večerji in za noč so za naju komaj staknili zadnji dve slamnjači, seveda kar na tleh. Najin nočni standard je bil torej popolnoma par terre.

Ko se odpravljam spat, pogledam še po vremenu. Pred hišo se je po nebu razgledoval pomočnik upravnice doma. »No, kako kaže?« »Liže in bo še lilo, kar računajte, več dni. Poznam naš konec. Danes so se pripodile ovce v viharju iz bregov v dolino. Če to store, potem pada gotovo več dni kar naprej.«

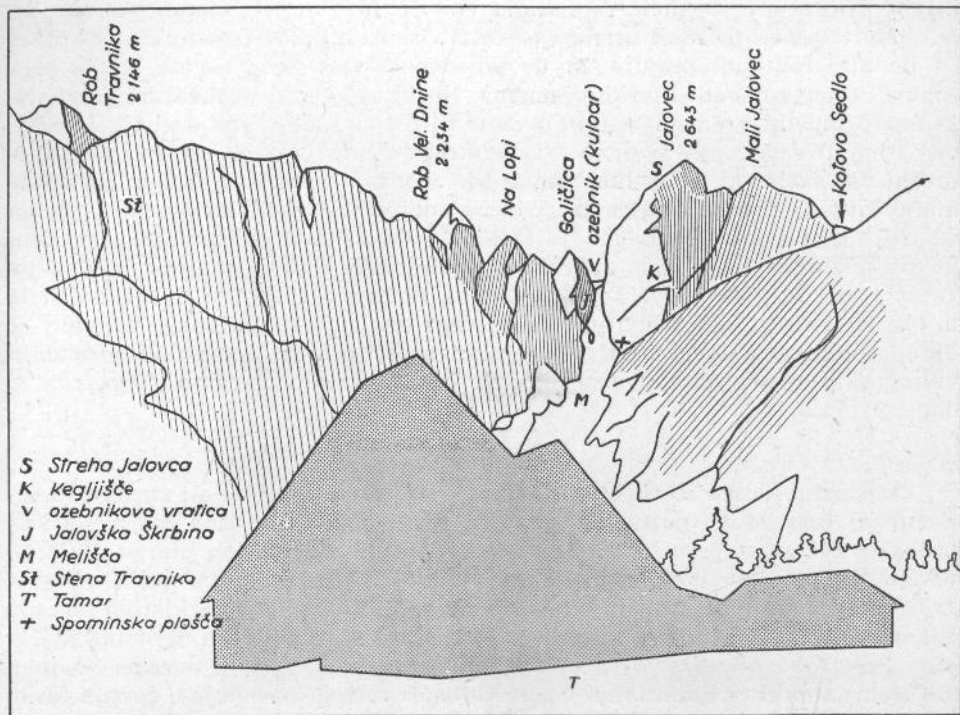
*

Okno nad mojim ležiščem je bilo priprto, mrzlo je pihalo od tam. Hlad je bil morda vzrok, da sem se precej zarana vzdramil. Poslušam. Hudourniki še vedno bobne, vendar, zdi se mi, da je ponehal šumot dežja. Odpravim se ven proti Nadiži. Kaže, da tokrat ovce vremena niso prav napovedale. Kajti nad menoj je nočno nebo posuto z zvezdami, ki proti jutranji strani pomalec bledé. Bledé od zore, ki preži za grebeni na koroški strani. Še sem si pri Nadiži otiral pleča, ko se je zora že smehljala vrhovom. Jalovec, med njimi najvišji, je prvi zardel v objemu mladega jutra. Rdenje njegovega vrha je vidno prehajalo v zlato žarenje. Ob tem času, ko dolge jutranje sence poudarjajo skale, police, raze in stene in ko se prameni sončnih žarkov pretipavajo skozi ozebnik — zledenelo zagato med Jalovcem in Gličico — je Jalovec za pogled najbolj imeniten.

Pogled mi je obstal na Jalovcu, na skalni gmoti, v igri senc in barv. Kar opazim med njim in Velikim Kotom ovčice, majhne, komaj vidne. Ne mislim backov, gledam ovčke, to se pravi koprenasti zaplodek nakodranih oblakov na vsemirski sinjini. Danes hitijo od zapada proti vzhodu. Neprijetna stvar — ovčice od zapada — saj to je ljudstvu vremensko opozorilo na skorajšnje padavine. To pravilo za naše kraje kar precej drži. Spomnil sem se sinočnjega napovedovalca vremena po backih, ki so se bili pripodili v dolino. Podoba je, da jo je možak morda le nekako pogodil.

*

Pol šestih je, čas priganja na pot. Dolina Planice ni v svojem poteku do Tamarja nič drugačna, kot so skoraj vse doline, ki drže k vrhovom Julijcev.

Tamar je nekak mejnik v dolini. Do sem priroda pripoveduje, tu prične ubirati svojo povest uglašeno v vezano besedo. Nič ni čudnega, da so pastirji že pred stoletji izbrali prav ta košček paradiza za tamar, to je za hlev drobnici in za sirarnico.

Tu, pri Tamarju postaja dolina lepša in po obliki precej drugačna, kot so druge doline v naših gorah. Po malem, enakomerno se pne proti Jalovcu, Kotu, Dnini. Najbrže ni bilo vedno tako. Morda je bila dolina pred tisoč in tisoč leti skoro vodoravna in pod Jalovcem je bil dolinski kot, zatrepnan od vseh strani z nebotičnimi stenami. Morda je bila položna dolina pretrgana z več pragovi kot prehod iz doline do vrhov. Zdi se, da je zob časa tu hitreje grizel vrhove — takrat višje od današnjih najvišjih — in zasipaval njih vznožja in dolino z odvalki in skalovjem, mednje namlel grušča, drobirja, peska, da so nastala do danes ogromna melišča, ki zaradi amfiteatralne oblike sedaj omogočajo lagoden pristop do dvatisočmetrskih višav.

Nad zgornjim krajem teh meli štrlijo v vrsti kot čuvarji — oprode — vrhovi: Rob Dnine, Lopa, Goličica, Jalovec in Mali Jalovec. Jalovec, gledan od Tamarja, se zdi geometrično prisekan, da mi vsakokrat, ko ga tako vidim, prihaja na misel monoklini kristalni sistem. S to svojo posebno obliko opozarja nase bolj kot ostali očanci Julijcev. V njih sta poleg njega samo še Triglav in Krn močno samosvoje oblikovana. Vsi trije so v sliki Julijcev zanje nekako tako značilni, kot so v sliki Ljubljane nepogrešljivi obrisi Gradu, Šenklavža in frančiškanske cerkve.

Zložno drži steza ob desni strani doline po melnati klančini in se više gori razcepi v pet smeri na Jalovec. Prva se od nje odcepi najbolj desna, čez Kotovo sedlo in naprej po grebenih markirana plezalna smer prve stopnje do vrha. Druga, dosti bolj zahtevna, je Hornova plezalna smer tretje stopnje, gre preko Kegljjišča in sestava polic do naravnega okna in skozi tega na Jalovčevo

Streho. Najtežja je Comicijeva plezalna smer (četrti in pete stopnje) naravnost po steni. Najbolj poznan pristop je četrti, skozi klasični ozebnik¹ — kuloar (= hodnik) mu tudi pravijo. To je poledenela zasnežena zagata, ki je brez cepina in derez navadno težko prehodna. Nevarna je predvsem zaradi kamenja, ki se ob toplem vremenu usiplje s sten in Strehe Jalovca v ozebnik in meli pod njim. Wester² piše o njem: »Le enkrat je pridvela po strženu ozebnika precejšnja skala, ki se je bila bogve kje v višavi odkrušila. Kakor da bi se mimo kotalila žrmlja, pršeča izpod sebe snežen kolobar. Gorje mu, ki bi ga zadela!« In naprej: »Poprečno je kakih 10 do 12 metrov širok, v zgornjem koncu se skalna tesen, t. j. Jalovčeva Vratca, zoži do šest metrov, naklon pa znaša ponekod gotovo več kot 50°. Dobro, da sonce dotlej še ni bilo obsijalo te pasaže. Zato je bila nevarnost padajočega kamenja še majhna«. Najmanj — da uporabim tudi tu superlativ — je poznan peti pristop, čeprav ob normalnih vremenskih razmerah najvarnejši, drži čez Jalovčevo Škrbino. Tega sva si danes izbrala.

*

Nad nama desno so obronki Ravšja, ko stopava čedalje bolj strmo vzbreg. Že nekaj časa ni ob potu več iglavcev, nizko je tu drevesna meja. Le kak nebogljenček samuje tu in tam, ves pohabljen od viharjev in plazov. Zato pa je čedalje več odvalkov, manjših in velikih. Zagledam se v velik odvalek grintavca tik steze. Razpokan je, z lišaji obrasel. Blizu dna je razklan in tam mu zija oškrbljina. Pred njo je razpeta kot nekaj okrasni pajčolan ogromna pajčevina. Splet nití, posutih z drobcenimi kapljicami, se kaže pred temnim ozadjem kot srebrna mreža z nanizanimi biseri. Odvalek toži, pripoveduje o davnih časih, ko se je ponosno razgledoval v višinah — morda prav na vrhu Jalovca. Takrat še mladenič, je kljuboval sončni pripeki, suši, nalivom, zmrzali, gromu in streli v viharjih — dokler ni prišel trenutek, ko je omagal. Zdaj čaka, da se bo popolnoma razsul — zdrobil — v vodi stopil — polagoma odplaval v morje — da se bo tam ponovno rodil — pomagal zgraditi ogromne plasti in morda nekoč zopet zakraljeval v sončnih vrhoh. Neizprosni je zakon večnega kroženja snovi v prirodi. Iz življenja v smrt, da se zopet rodi življenje.

Ošinem z očmi levo stran doline, morda kilometer daleč je mogočno ostenje Travnika. Ni to kak zelen Travnik, nad ogromnimi sipci so ga same sive ali sivorožnate stene. Ko ga gledam s te strani, bi mu ime bolj zadeli, če bi mu rekli kar Stenar. Visoko štrli v nebo, zato zase prestreza večino sončnih žarkov, ki jih je nebo namenilo pravzaprav dolini. Vrh te stene ima ime »Rob Travnika« in po slemenih malo naprej je »Rob Velike Dnine«. Za njima je položnejši južni obronek, svet, pokrit z drnato rušo — zato pastirjem Travnik. Za Dnino, ves dan osončeno, piše Tuma:³ »Velika Dnina« tod in drugod = »die grosse Tagweide«. Ljudstvo je torej nadelo ime le onemu delu tega gorskega sklopa, ki mu je bil koristen — zato »Travnik« in »Dnina«. Severna stena jim je bila brez koristi — zato je ostala od ljudstva nepoimenovana. Plezava po tej steni je težka, je šeste stopnje, torej med najtežjimi. Za alpinista — plezalca je taka stena posebnost, imel je potrebo jo poimenovati — in dal ji je kar ime, ki je upravičeno in utemeljeno za južno pobočje tega dela gorskega sklopa. Za Robom Travnika zdajle žari, vse okrog njega po nebu se širijo snopi sončnih žarkov, zdi se mi, kot bi ga obdajala svetniška glorijska.

V steni Travnika je življenje. Stalno otrasa grušč, stalno zamolklo odmeva od tam. Prav zdajle je odjeknilo daleč po dolini, kot bolesten krik. Morda se

¹ Dr. H. Tuma »Imenoslovje Julijskih Alp 1929 str. 33: Ozebnik tod in drugod = velika snežena zagata, Schneecouloir, str. 32 Zagata = kamin.

² Jos. Wester »Iz domovine in tujine«, S. P. D. 1944 str. 106 in 107.

³ Dr. H. Tuma: »Imenoslovje Jul. A. str. 37.

Foto

ing. Miloš Požar

Spomenik
študentom-
alpinistom,
ki so se v steni
Jalovca,
v Hornovi smeri,
ponesrečili
v noči na 29. maj
1950

je odluščila skala grintavca in udarila na trdnejši skalni napušč globoko pod seboj.

Ne kruši in siplje se kršje samo v tem ostenju. Mogočni sipci ob stenah vse te gorske prepone do Vršiča, Mojstrovke, Robov Travnika in Dnine, vse do Jalovca, pričajo, da razpada dolomitni apnenec po vsem njenem poteku izredno močno. Sipci — »Šite« jim pravi ljudstvo — napajajo pod seboj ogromen tok melišč, ki polagoma, trajno leze proti dolini. Ime »Šite« nam pojasni Tuma:⁴ »Vso severno plat Mojstrovke do pod Goličice imenujejo Ratečanje Šita, po orjaških prodeh pod stenami (iz nemškega die Schütte)«. On nam tudi pojasni, zakaj je tam še drugo, po korenu nemško ime, ko piše: »Mojstrovka, prvotno ime le za pašnike pod vrhovi in okoli Šita, darovanih nemškim kolonistom v Kranjski gori; torej Meisteralm«. Pred stoletji so tam naseljeni nemški kolonisti povzročili, da je iz njihove govornice »schütten = sipati, Schütte, Schuttkegel« slovenski človek prevzel izraz »šite« in po besedi »Meisteralm« oblikoval ime »Mojstrovka«.

*

Strmina vijugaste, v meleh komaj spoznavne steze je čedalje večja. Pesek in drobir škrtja pod gumaricami. Vmes sem že nekajkrat zaslišal pridušen zven, kot da bi čevelj butnil ob kaj kovinskega. Zdaj je ob koraku na tleh zopet zarožljalo. Sklonim se in poberem košček srebrnosivo svetlikajoče se pločevine. Miloš ve pojasniti, da so to ostanki ameriškega letala, ki se je proti koncu zadnje vojne v megli zaletelo v pečine na Kotovem Sedlu.

Med prsti upogibljem pločevino in ugibljem, ali je to aluminij — ali ni morda magnezij. Proti koncu zadnje vojne so namreč Američani pričeli uporabljati za letala kovinski magnezij namesto aluminijevih zlitin. Magnezij je

⁴ Dr. H. Tuma: »Imenoslovje Jul. A. str. 37.

za tretjino lažji, je bolj žilav, trdnejši in trši od aluminija. Zato je to čislana kovina za izdelavo boljših letal, avtomobilov in najbrže tudi raket. Način pridobivanja te kovine iz magnezijevih soli, ki jih je v morski vodi samo majhna količina, je zamotan, dolgotrajen in drag. Zato je ta kovina draga. Po naši slovenski zemlji imamo magnezijeve spojine na pretek. Prav na teh meleh sem obdan skoro od samega dolomitnega apnenca, našega grintavca, ki ga magnezijeva spojina značilno loči od apnenca. Kaj če bi naš mladi rod kemikov, tehnologov, fužinarjev izumil kak enostavnejši in zato cenejši način pridobivanja kovinskega magnezija iz našega grintavca. To bi bila »ohcet« za gospodarstvo v naši domovini!

*

Bližava se odcepu poti proti Kotovemu Sedlu. Dolina postaja čedalje ožja, sodim, da ima komaj še nekaj sto metrov v šir. Bele lise snega sem in tja v meleh — priče včerajšnje nevihte — se prično kazati sprva posamezno, potem pa jih je vedno več in obsežnejše so. Prijetno mi de, ko stopam v mehko. Ni to sicer pravi sneg, brozga sodre in toče je. Kmalu sva v višini, kjer je vse površje meli pokrito z belo odejo. Bolj in bolj mraz je. Površje snega postaja skorjasto — to je tanek led, ki ga čevelj še prebija. Ledena skorja pa je čedalje debelejša in kmalu ji gumarice niso več kos — na mah postaneva nebogljenca v tej obutvi. Ja, če bi imela zdajle pri sebi dereze, kar naravnost navkreber bi šlo pri tej sklonini, cenim jo na 40 do 45°. Sreča, da imam — kot navadno — tudi danes s seboj svoj polkilogramski cepin. Sicer le redko grize v led — največkrat stika za kamnom ali pa koreninami — danes pa bo prišel na svoj račun. Prevzel ga je Miloš in pričel sekati v ledeno skorjo, da so drobci daleč odletavali in drseli po gladki klančini. Vsak korak je bilo treba nato še posebej uteptati. Do sedaj sem se znojil za dolgokrakim Milošem, zdaj je šlo počasi naprej — čas pa je hitel. Bilo je že okrog desetih, ko sva prispela pod steno Jalovca k spominski plošči — spomeniku tragedije v noči od 28. na 29. maj 1950, ko so se v steni nad Kegljjiščem do smrti izčrpali Miloševi prijatelji, planinski tovariši.

Živo se spominjam tistega vedrega nedeljskega jutra, jutra, kot ga doživimo komaj v teku let. Bilo je jutro, ki ljubeznivo vabi ven v pomladansko naravo. Skupina študentov ga je dočakala v Tamarju. Odločili so se za plezanje po Hornovi smeri. Nekateri med njimi, tudi prijatelj Miloš je bil zraven, so plezalcem nesli hrano čez Kotovo sedlo in grebene do vrha Jalovca, da bi jim z zmanjšanjem prtljage olajšali plezanje.

Vendar — naroda ima dva obraza. Božansko se ti zna nasmehnuti, da ti srce vriska od veselja, sreče in zadovoljstva. Gorje pa, če zarohni nad teboj in te preseneti nepripravljenega. Mladi študentje so verjeli prijaznemu vabilu nasmejane narave. Krenili so v steno brez toplih oblačil in s prepričnimi kaloričnimi okrepcili za telo.

Sonce je bilo visoko na nebu, ko sta Miloš in tovariš rinila s težko prtljago čez škrbino od Malega Jalovca naprej. Spešila sta, pred seboj sta imela sončno stran, zato nista opazila, da se jima nebo za hrbtom preteče temni. Nenadoma so se Miloševemu dolgolasemu tovarišu nasršili lasje — opozorilo na močno naelektrenje ozračja — vrgla sta se na tla — in že je ob prvih zrnih sodre tresčilo v bližini. Sledil je blisk na blisk. Zajela jih je nevihta, kuštravcu so se venomer sršili lasje, iz cepinov je sikalo — Elijev ogenj — odvrгла sta jih in se spustila v dolino. Ko sta hitela pod steno Jalovca, je viharilo v dežju, bliskih, treskih in grmenju — takrat nista slutila, da so jima prijatelji ostali v steni v smrtni nevarnosti.

V steni, na Kegljjišču in nad njim, so tisto popoldne in vso noč drgetala mlada telesa v divjanju viharja brez zaščite proti mrazu, dežju in brez zadostnih

Pogled s pobočja Dnine v Zadnjo Trento z Bavškim Grintavcem v ozadju

Foto Ferd. Premru

okrepčil. Nekaj jih je bilo bliže skupaj, zgetli so se v klopčič in tako varovali svoja telesa pred premočnimi izgubami kalorij. Razkropljenim posameznikom v izpostavljenih položajih, ki se skupku niso mogli pridružiti, je bilo gorje najhujše. Zaman jim je srce črpalo na vso moč kri v končine, udje so jim drug za drugim otrpnili. Zmanjkovati je pričelo moči srcu, počasi je ugašalo življenje. Do jutra sta izdihnili Slavko Tominc in Igor Kovačič. Predsedniku organizacije teh mladcev Francu Vavpetiču se je v družbi tovariša posrečilo, da je še pred viharjenjem skoraj dosegel vrh. V viharju sta izgubila stik. Vavpetič je zdrknil čez skale na strmo snežišče, vendar se je z lednim kladivom še ujel in se zanj krčevito držal — še mrtev — ko so ga čez štiri dni tam našli.

Z Milošem stojiva pred spominsko ploščo. Ob plošči vidim ostanke razpadlega venca, spomin vsakoletnega obiska svojcev in prijateljev na dan obletnice nesreče. Po tleh na skali je osušeno cvetje in ozičje vencev že od nekaj let. Na tem mestu je objokoval sinovo smrt dobri mi prijatelj Milan. Leta pred tem dogodkom so ga preizkušale težke življenjske vihre — kljuboval jim je — ko pa je prišlo zanj najhujše, sinova smrt, ga je strlo. Danes počiva skupaj s svojim Slavkom na Ljubljanskem polju. (Se nadaljuje)

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Vinko Božič, Kanada 1400 din; Arzenšek Amalija, Zalec 100 din; Velišček Jožef, Deskle 100 din; Ivan Sumljak, Maribor, nabiralna akcija 6300 din; Združenje tabornikov 50 000 din; Vivod Stefan 300 din; dr. Sašelj, Prevalje 400 din; OLO, Ljubljana 700 000 din — Skupaj 758 600 din.

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada dne 7. XI. 1958	din	5 430 902.—
Zbrano od 8. XI. 1958	din	758 600.—
Stanje sklada 9. XII. 1958	din	6 189 502.—

Solčavske zgodbe

JOŽE VRŠNIK

MIŽNEKI

Nekdaj so na tretji božič, to je na praznik Treh kraljev delili »mižneke«.

Po stari navadi je to jutro gospodar prerezal hleb rženega kruha navzkriž, tako da so bili iz njega štirje kosi. Navadno je moral prerezati več hlebov tako, da je dobil vsak hlapec, dekla in pastir, pa tudi vsak odrasel član domače družine en kos. Ravno tako je razrezal in razdelil sir. To so bili mižneki. Ko so šli v Solčavo in v cerkev, so mižneke nesli s seboj. Nekaj od tega so pojedli sami, drugo so razdelili svojim znancem in prijateljem. Po neki takratni veri je bil posebno močan, kdor je dobil devet mižnekov. Zato je bilo za te mižneke veliko prosjačenje, pa tudi ponujanja, šal in smeha. Nekaj tega kruha pa so prihranili, da so ga dali volom spomladi v prvi brazdi. Taki voli so bili potem močni in trdni, da so pri oranju dobro vzdržali.

Po mnenju moje matere izhaja beseda mižnek iz koroške mavžne (mala južina), kar se mi zdi verjetno, kakšen pa je bil prvotni namen in pomen solčavskih mižnekov, pa tudi mati ne vedo. Naš stric Rok Klemenšček je pripovedoval: Bil sem še mlad fant. Na treh kraljev sva šla iz vasi po »socki« (soteski) proti Logarski s Tomažem, ki je bil pozneje toliko let vaš (Robanov) pastir. To leto je Tomaž služil pri Kočnarju, prejšnje leto pa pri nas (na Klemenčjem), zato sem mislil, da sva bila že nekoliko bolj domača. Ko sva prišla do razpotja pri Fidu, kjer je zdaj naša žaga, mi pa žilica le ni dala miru in vprašal sem ga, če ima še kaj mižnekov. Tomaž pa mi je odvrnil: »Škoda zate, ko si gruntarski sin, pa te ni sram tu ubogega hlapca za jedi nadirat.« Meni se je tak odgovor precej zaletel. Ko sem pa po hudo strmem Riflu kobacal proti domu, sem pa to pretuhtal in si mislil da ima Tomaž čisto prav, saj res ni treba, da bi človek vsako neumnost za drugimi pobral.

Zdaj so tudi mižneki minuli kakor toliko drugih starih navad.

PASTIR LUKA

(Po pripovedovanju našega očeta)

Nekdaj se je v naši Veži pasla vsako leto precejšnja čreda ovac. Več let je pasel pastir Luka. Ko njega ni bilo več, se je zvrstilo še nekaj drugih, pozneje pa smo pustili ovce v Veži brez pastirja, samo vsak teden enkrat je šel kdo k njim.

Proti koncu maja ali v začetku junija, ko se je ozelenilo drevje in trava do Polic, je Luka odšel s čredo na Svinjski Rilec in čez Medvedjak na Jelenski hriber. Čredo je moral zadrževati, da ni šla prenašlo naprej, stanoval pa je v Legarski zijalki pod Turničem. Zijalka je velika in suha in s plotom je imel razdeljeno na dva dela. Prednji večji del je bil za prenočišče ovcam, v zadnjem kotu pa je stanoval Luka.

Neko noč je nastal v Veži velik požar. Bil je močan veter in ogenj je divjal strašno. Luka se je prebudil in videl, da lahko ogenj zajame čredo in njega. Umakniti se ni mogel drugam ko v Police. Ob svitu ognja je speljal čredo v Police mimo Gamsovega kota in naprej v Belsko planino, kar ni bila malenkost, saj so še stari solčavski lovci rekli: V Policah je pa grdo.

Nekako do srede julija so ovce popasle travo od Svinjskega Rilca čez Jelenski hriber, Špice, Lukežev greben, ki je imel takrat še drugo ime, Macesnovec, Dolgi plaz in do Krede. Od tu jih je spustil naprej na Omatnike. S spodnjih Omatnikov jih je speljal čez Lejšto na gornje Omatnike, kjer je pastir stanoval v mali zijalki pod Devicami. Ko so popasle še veliko Zelenico pod Velikim vrhom, jih je speljal spet čez Lejšto nazaj na spodnje Omatnike in čez Hudi prask na Brezovec. Pri prehodu čez Lejšto na spodnje Omatnike se je neko leto zgodila nesreča. Pastir je ovce poganjal odzadaj. Pod Lejšto bi ovce morale zaviti po stezi na desno, a so stezo zgrešile in šle pod steno naprej. Prve so prišle na kraj stene in niso mogle več naprej, zadnje pa so pritiskale naprej in zrinile prvo čez steno. Ko je prva padla čez, so druge poskakale za njo in padlo jih je v globočino 48. Ko je pastir opazil, kaj se godi spredaj, se je mimo črede zrinil naprej pred ovce in jih je s palico mlatil in vračal nazaj. Bil je v veliki nevarnosti, da ovce še njega potisnejo čez steno, ker so zadnje še vedno tiščale naprej, zato se je moral z eno roko držati za veje burja (skalnega

bori). Končno se mu je posrečilo, da je ovce zavrnil in rešil ostali del črede. Od osemindesetih ovac, ki so poskakale čez steno, jih je osem ostalo na neki polici v steni, 40 pa je bilo razbitih v plazju v Hudomalšah. Pastir je šel domov povedat o nesreči. Oče Joza in hlapci so vzeli koše, nože in vrvi in so šli reševat ovce, ki so ostale na polici v steni. Enega hlapca so spustili po vrvi v steno. Tu je navezoval ovce na vrvi. Sedem so jih rešili iz stene, osma pa se je splašila in odskočila čez steno. Nazadnje so potegnili iz stene še hlapca. Od ovac, ki so padle čez steno, so dobili še nekaj kože, meso pa ni bilo več uporabno.

Ko so ovce popasle tudi v Brezovcu, jih je speljal skoz Slatino, ki se je takrat imenovala še Slanica (baje so tu nekdanje pridobivali sol), za par dni še v Jeruzale, potem pa na Pode in Drne pod Ojstrico. Ko so tudi tu popasle, do takrat je preteklo približno polovica septembra, jih je pustil na Stan. Kvatrni teden (okrog 25. sept.) so jih ostrigli in odprodali, tuje pa oddali lastnikom. Tako je bila paša za eno leto v glavnem končana.

Neko leto je Luka stanoval spet v Legarski zijalki. Ko mu je hlapec prinesel hrano za en teden, Luka ni bil »doma«. Drugi teden je hrano prinesel spet, a je našel prejšnjo nedotaknjeno. Doma je to povedal in zaslutili so, da se je zgodila nesreča. Šli so ga iskat in našli so ga mrtvega na mali trati ob stezi raz Legar v Lukežev graben. Kako ga je zadela smrt, niso mogli ugotoviti. Razpadel je že tako, da ga niso mogli več spraviti na pokopališče. Zakopali so ga kar na mestu in duhovnik mu je blagoslovil grob. Čudno pa je bilo to, da je bila prej na tem mestu lepa trata, ko je bil pa tu grob, je iz iz groba začel izvirati studenec, ki je zemljo odnašal. Tako so bile Lukove kosti spet kmalu na vrhu in voda jih je raznesla po plazju navzdol. Čez nekaj let je oče Joza našel lobanjo na prodih pri Travniku in jo odnesel na pokopališče. Tako je vsaj Lukova glava prišla na pravo mesto.

Lukežev graben je plaz od Legarske zijalke do vrh Macesnovca, širok kakih 800 m. Zožuje se kakor lijak in zoži se v tesen žleb med Spicami in Macesnovcem. Ta žleb je prehodan samo na enem mestu. Pod tem prehodom je slap, ki je, vsaj za moje oči, zelo lep. Voda v lepem loku prosto pada v globočino kakih 50 m. Slap je lepo viden od Krnice, ki je oddaljena pet minut hoda od vrha Travnika, levo od pota v Kot. Od Krnice je tudi najlepši razgled na Vežo, ožarjeno od večernega sonca.

STIFTARSKI HLAPEC

V mladih letih sem večkrat slišal tole zgodbo:

Štiftarski veliki hlapec je vedel veliko povedati o raznih strahovih. Tudi njega samega je že večkrat strašilo, je pripovedoval. Drugi hlapec pa mu je ugovarjal, da so to same izmišljotine, mene, je rekel, še ni nikoli strašilo in se tudi nobenega strahu ne bojim.

Lahko si korajžen tule v družbi, mu je rekel ta veliki, kadar te bo pa ponoči samega strašilo, se boš pa tako tresel kakor že marsikdo.

Drugi pa je trdil svoje naprej.

Spomladi je Prodnik naprosil Štiftarja, da mu da enega hlapca za en dan, za pomoč pri kidanju gnoja. Štiftar mu je dal drugega hlapca. Ves dan so kidali in vozili gnoj. Po večerji in že v temi pa se je hlapec vračal domov na Štiftarjevo. Gnojne vile je nesel na rami. Na poti skozi gozd pa se je po bregu navzdol privalila neka bela masa in se še na potu valjala pred njim.

»Če si človek vstani in ne delaj neumnosti, če ne te prebodem z vilami,« je za-rohnel hlapec.

Ona bela masa pa se je valjala po potu še naprej.

Hlapec je vzel vile raz ramo in jih z vso močjo zasadil v strah. Zamolklo je zastakalo in strah se je umiril.

Hlapec je šel domov, postavil vile na svoje mesto in odšel spat.

Drugo jutro se je na klic zbrala družina k zajtrku. Velikega hlapca ni bilo. Klicali so ga ponovno, a ni prišel, posteljo njegovo so našli prazno in brez prta. Takrat pa se je drugi hlapec domislil: Kaj pa če je on mene sinoči strašil?

Šli so ga iskat in našli so ga na potu mrtvega, prebodenega s tremi roglji.

In, so pripovedovali, drugi hlapec za to ni bil kaznovan prav nič.

Od takrat se ta graben imenuje Lukežev graben.

Spomin na Emilia Comicija

I. PEROVSEK

Comicija sem spoznal šele, ko je prišel v službo v Javna skladišča (Magazzini generali) v Prosti luki, kjer sva bila uradnika v isti sobi vsa leta, dokler ni odšel v svoje planine kot gorski vodnik.

Emilio Comici se je rodil v Trstu 21. februarja 1901.; bil je sin Antona in matere Regine Cartago. Še zelo mlad se je začel zanimati za šport. Bil je majhen in šibkega zdravja. To ga je spodbujalo, da se je začel baviti z vsemi mogočimi panogami športa. Spočetka ga je najbolj zanimala lahka atletika. Baval se je tudi s kolesarstvom, a ga ni posebno zanimalo in ga je kmalu opustil.

Ko se je ustanovilo dne 2. dec. 1918. športno društvo »XXX«^o ottobre«, je bil med prvimi člani ter se je udeleževal v speleologiji. Še mlado društvo se je kmalu zapelo v tekmo s staro Societá alpina delle Giulie, posebno na jamarškem področju. In res je začelo l. 1919. zelo krepko delati, še bolj pa naslednja leta, ko je prevzel vodstvo Cesare Prezzi. Comici mu je bil desna roka. Edina ovira društvu je bilo pomanjkanje opreme, v prvi vrsti lestev in prevoznih sredstev. Italijanski general Italo Gariboldi, vodja italijanskega dela Italijansko-jugoslovanske razmejitvene komisije, je društvu dal nalogo, da razišče jame po našem Krasu, ter mu v ta namen izročil vojaški kamion in potrebni material.

A tudi Alpina z vsemi svojimi razpoložljivimi sredstvi ni spala. Postavili sta se kot ostra tekmeča drug drugemu nasproti, posebno na speleološkem področju. Obe sta pridno delali po vsem primorskem Krasu, jama za jamo je padala; ni šlo več za število raziskanih jam, ampak kdo bo dosegel večjo globino. Zato so se začeli zanimati Comici in njegovi sočlani pri naših ljudeh za nova brezna in jame. Tako so zvedeli tudi za jamo v Rospu (abisso Bertarelli so ga oni poimenovali), ki so jo Comici in tovariši raziskali ter dosegli 300-metrsko globino. Globlje niso mogli, ker za večje globine niso bili opremljeni.

Bolj srečna je bila Alpina, ki je dosegla globino 420 m. Bilo je to tragično raziskovanje. Nastala je nevihta in voda je začela dreti skozi vhod v rove, kjer so bili jamarji, med njimi tudi dva domačina, od njih najeta. Ko sta poskušala priti k izhodu, ju je sila vodnega curka vrgla v prepad. Plačala sta z življenjem svojo drznost. Druge člane Alpine pa je zajela voda, ki je lila v vhod kot hudournik. Poklicali so na pomoč. Med prvimi (in morda so bili takrat edini, ki so mogli pomagati!) so se odzvali Comici, Prez in Culot, člani društva »XXX ottobre«. Prvi, ki se je drznil spustiti se v žrelo jame, je bil Comici. Toda njegov trud je bil zaman. Ako ne bi bil odnehal, bi bil gotovo plačal z življenjem. Ves izmučen in potrpet se je moral vrniti. Šele pozneje, ko je vdor vode nekoliko ponehal, se je posrečilo drugima članoma »XXX ottobre«^o dobiti zvezo z zajetimi tovariši Alpine, ki so jih pozneje tudi srečno rešili. Alpina je pozneje nadaljevala z raziskovanjem jame in s tem dosegla največjo do tedaj raziskano globino. Dosegla je s tem prvenstvo, ki pa ni bilo po godu društvu »XXX ottobre«, posebno pa ne Comiciju. Zanimal se je za druge jame, ki še niso bile raziskane. Izvedeli so od domačinov, da je v bližini Črnega vrha, blizu Koševnika, neko žrelo. 4. apr. 1926. so prišli do njega in dosegli še isti dan globino 35 m. Brezno se je nadaljevalo, toda pozna ura jih je primorala, da so se vrnili. Zaradi slabega vremena so mogli nadaljevati šele 14 dni kasneje, 21. aprila. Po 17 urah so dosegli globino 270 m. Tu so morali zopet popustiti zaradi pomanjkanja lestev, časa in drugega materiala. Šele 6. sept., ko so se založili s potrebnimi pripravami, so mogli nadaljevati z raziskovanjem in ga zopet prekinili, da so ga nadaljevali čez teden dni, 12. septembra. Po 24-urnem raziskovanju so končno dosegli največjo globino, ki jo je do tedaj dosegel človek. Po povratku, ki je trajal 22 ur, so Comicija iz veselja dvignili na ramena. Saj je bila odprava v resnici največ njegova zasluga, v vztrajnosti in pripravljanju in pri raziskovanju. To je bilo v njegovi speleološki karieri največje dejanje in tudi zaključno. Že tedaj ga je začelo intenzivno mikati planinstvo, alpinizem.

L. 1929. je dokončno opustil jamarstvo in se začel baviti z alpinistiko.

Bil je odločen človek, dobrega srca in jako skromen. Njegov široki, iskreni nasmeh je kazal te lastnosti. Silna vztrajnost mu je pomagala, da se je s svojo

* Pri zadnjem raziskovanju sem bil nekaj časa pred vhomom, a ne do konca. Vrniti sem se moral s kolesom v Trst, v službo, kakor sem prišel gori.

šibko telesno konstitucijo toliko okreplil, da je mogel premagati vse napore, ki jih je od njega zahtevalo jamarstvo in zatem še v večji meri gorništvu. Veselje do planin je bilo v njem tolikšno, da je pri vsem skromnem življenju zapustil stalno službo nižjega uradnika pri Javnih skladiščih v Trstu. Dobro je vedel, da utegne s tem prikrajšati svojo mater. Posvetoval se je s starim Julijem Kugyjem. Ta mu je tudi odsvetoval, da bi zapustil stalno službo in se posvetil planinam kot gorski vodnik. Odpovedal se je končno mestnemu življenju in šel v gore. »Očeta tržaških planincev« — tako so namreč imenovali Kugyja tržaški planinci — pa je prosil, naj mu da kak nasvet oz. naj mu pomaga seznaniti se s Kugyjevim planinskimi prijatelji. In dobra duša Kugy ga je seznanil predvsem s svojo sestrično Ano Escher, roj. Glanzmann. Bila je to bogata žena, bivajoča v Aleksandriji v Egiptu, navdušena in drzna planinka. Comici se ji je tako priljubil, da je zapustila svojega prejšnjega vodnika in od takrat le z njim zahajala ne le v domače Alpe, ampak tudi v inozemstvo, Egipt, Grčijo, Španijo in Jugoslavijo.

Postal je eden najboljših plezalcev tiste dobe. Preplezal je okrog 80 značilnih smeri raznih vrhov. Z našim planincem Jožo Cesarjem je tudi plezal. Zadnji njegov važnejši vzpon je bil v Zahodnih Dolomitih, v skupini Sassolungo, 28. in 29. avgusta 1940.

Comici je bil Italijan, sin svoje dobe, vendar ni nikdar zašel v skrajnosti, niti ni bil nestrpen do Slovencev, s katerimi je imel mnogo stikov in znanj. Življenjska sredina ga je privedla do tega, da je postal instruktor uradne plezalne šole CAI v Glinščici ter od l. 1935 do 1939 instruktor v vojaški centralni alpski šoli v Aosti.

Dne 19. 10. 1940. se je smrtno ponesrečil v steni Campaccio v Selva Val Gardena.

Zahvala

Ob svojem življenjskem jubileju sem dobil od neštetihi planinskih društev in tudi od posameznikov — planincev mnogo iskrenih voščil in tudi lepih daril. Ker bi se težko vsakemu posamezno iskreno zahvalil, izrekam tem potom vsem tovarišem, ki so me na kakršenkoli način počastili, najiskrenejšo zahvalo. Vesel sem, da je naša slovenska planinska skupnost ob tej priliki ponovno pokazala veliko enotnost in iskreno tovarštvo, ki vlada med slovenskimi planinci.

Še enkrat vsem iskrena hvala!

*Predsednik
Planinske zveze Slovenije
Fedor Košir*

Moje počitnice na belih poljanah

Čas okrog zimskega sončnega obrata je najlepši in najtišji za samotnega potnika. To je čas poznega svita in zgodnjega mraka, čas sivega neba, zasneženih potov, nemirnih snežink in mrzlega sonca. Tedaj se pogrezne priroda v najglobljo odmaknjenost od življenja, v naših srcih pa se rodi tesnobno pričakovanje in upanje.

Bile so zimske počitnice. Dolgo sem bila na Kališču pod Storžičem in uživala zimsko prirodo. Prelepa je Mačenska dolina in še lepše Dolge njive, nad katerimi se v vsej veličini dvigajo veličastna smučišča Zaplate.

Skozi noč in veter so drsele smuči. Jasnina zvezd je bila ledeno mrzla.

Tam, kjer se prevali valovita pokrajina in se v eni sami ravni črti pogrezne v dolino, tam sem zavila. V bližini je bilo svetlo kakor podnevi, mesečina je metala ostre temne sence na modrikasti sneg. V ozadju pa se je kakor pošast bočil oster greben do vrtoglavega viška. Custvo sladke samote me je prevevalo: samo jaz in zametani bregovi. Položno se spušča svet proti robu, kjer se strmo prevali v dolino. Od roba sem stoje vedno redkejši junaki, macesni in jelke; hrabro bojujejo divji boj z viharji in mrazom, ki veje z grebenov.

Naslednji dan. Sedaj nisem bila sama, bilo nas je več. Veličastni molk prirode nas spremlja in obdaja. Beseda v tej globoki tišini zamre. Sonce se igra na sipkem pršiču in izpreminja drobne luskinе v bleščeče srebro. Smreke stoje ob poti, vkovane v trdi ledeni oklep, kadar se veter divje zaganja vanje, zarožlja zamrzlo igličevje kot kristalni obeski na lestencu. Preko zasneženih bregov zdrkne pogled v dolino. V vijugah nas vodi steza do roba planote. Temačen gozd nas zajame, v globokem pršiču silimo navkreber. Stoletne hoje ne prepuščajo sonca, ki le visoko v vrhovih taja snežne krone, da se drobne bele struje vsipljejo kakor slapovi navzdol.

Na jasah, ki tu in tam vdirajo v strnjeni hlad gozda, stoje prečudne postave: ponižno in globoko se sklanjajo v bele halje odeta, skrivnostna drevesa, kakor tropi okornih pingvinov so odreveneli v mrazu kališkega gozda, kakor orjaški ptici si si stojita sovražno nasproti: zakrivljena kljuna sta pripravljena na krvavi boj... V udobnem naslanjaču počiva mogočen starec; dolga bela brada se mu vije do tal, kučma iz dragocenega hermelina mu pokriva glavo.

Sončni žarek se je prikradel, od nekod in je zaplesal med negibnimi liki... Lahno pošumeva sneg pod gladkimi ploskvami, ki režejo dolge rane v deviško belino snežne odeje. Skoro po ravnem drčimo naglo in veselo v beli svet. Mali, z bleščecim pršičem pokriti holmci so raztreseni po jasah: pod njimi spe mlade sadike v toplem zatišju svoje zimsko spanje; kar jih je večjih, gledajo radovedno iz snežnih gomil in nastavljajo vršičke toplemu soncu.

Kako težko se bo posloviti od vsega tega!

Tončka Jelen, dijakinja, Kranj

Moja prva pot na Triglav

Že nekaj časa naju je spremljalo tiho žuborenje potoka, potem pa se mu je nenadoma pridružilo, sprva pritajeno, potem pa vedno močnejše bobnenje.

»Kaj pa naj to pomeni?«

»O, boš že videl, ko prideva bliže,« je pokroviteljsko dejal Miško in potem pikro pristavil: »Kaj si že pozabil, kaj sem ti pravil v vlaku. Prvo čudo, ki ga bova videla, je...«

»Slap!« sem ga prekinil. »Saj sem tudi jaz tebi že povedal, da še nisem bil tam, torej si ob takem grmenju lahko marsikaj predstavljam!«

»Pa vendar ne bombnega napada ali pa napada črnskih bobnov?«

Mogočno so grmele divje vode slapa Peričnika čez steno. Ko sva prišla bliže, tako da so nama pršele drobne kapljice v obraz in se je v soncu jasno risal mavrični polkrog, sva jasno čutila, da se nama tresejo tla pod nogami, pa čeprav komaj zaznavno. Mišku sem nekaj vpil na uho, toda nič ni razumel in tudi jaz nisem

šlial njegovega ponovnega vriska. Samo smešno izbuljene oči sem videl in njegov zaripli obraz. Da, da, Miško je humorist, pa čeprav zelo slab.

»Sedaj pa hitro, Joco,« je odločil Miško. »Hodila bova v pravem planinskem tempu. In če misliš opešati, ti priporočam, da opešaš v bližnji prihodnosti, ne pa jutri, ko boš preizkušal svojo hladnokrvnost na triglavskem grebenu.«

Požrl sem še to pikro...

Nekako sredi dopoldneva sva prišla do Aljaževega doma. Kar nekam tesno mi je bilo pri srcu, ko sem si ogledoval divje prepadne stene Triglava, ki so se strmo dvigale nad kotlino.

»Tu gor bova lezla?« sem boječe vprašal.

»Da, tu gor. Če se boš ubil, boš sam kriv.«

Potem sem poslušal »strokovno predavanje iz planinstva«. Sicer sem se pomiril, ko mi je razložil, da bo do Luknje »še kar šlo«, vseeno pa je zapustila Bambergova pot nemirno sled v mojem neizkušenem planinskem srcu.

No, da ni tako hudo, kot sem sprva mislil, sem se prepričal naslednjega dne, ko sva že navsezgodaj vzela pot pod noge. Dolina je bila še vsa temna, rahlo zamegljena. Pred nama so se dvigale črnim kulisam podobne gmote gora proti na vzhodni strani rahlo zelenkastemu nebu, kjer so ugašale zadnje zvezde. Vzhodne stene Stenarja pa so se že svetile in že so se razložila posamezna pobočja in v temo izgublajoče se grape. V dolini je vladala tišina.

Hodila sva hitro in tako kmalu prišla do konca doline, kjer se začne pot strmo vzpenjati proti Luknji. Čez grušč in melišča in skozi gosta ruševja Sovatne naju je vodila pot. Med tem pa se je že skoraj zdanilo. Bile je svetlo in gore na vzhodu so dobile čudovito, skoraj neverjetno lepo barvo, ki se je prelivala od žarke svetlobe belega dne do škrlatno rdečega ognja vzhajajočega sonca. Potem pa se je začela tista »strahota«. Luknja je bila namreč že za nama in po Bambergovi poti sva se v polni sončni luči vzpenjala proti vrhu. Sprva je bilo res nekoliko težavno, če sem pogledal v globino pod seboj, ampak človek se vsega navadi. Klini so se menjavali z jekleno vrvjo in vrv s klini in tako življenje pač ni viselo samo na tanki nitki, kot je dejal Miško, katerega sem včasih kar občudoval. Brezskrbno požvižgajoč in prezirajoč »varnostne naprave« je hodil pred menoj in z resnim glasom dajal navodila.

»Dobro se primi, Joco, lahko ti... glej, kaj ni nekdo pred nama, ti bolje vidiš?... no, kaj sem hotel... aha, da ti ne zdrsne, ker bi tu pač ne bilo primernega prostora za spomenik. S ploščo pa bi tvoja prevzetost najbrž ne bila zadovoljna, kajne?«

Na vrhu je bilo že nekaj turistov. Zavidala sva jim fotokamere, s katerimi so se ovekovečili ob Aljaževem stolpu. Toda — kaj pomaga zavist! Stoj na vrhu Triglava in se obračaj v krogu, pa boš videl lepote, kakršnih ne pozabiš zlepa. Zakaj torej foto?

Miško mi je našteval imena gora, ki so se kot ogromne čeri dvigale iz meglenega morja, toda imena so ušla iz spomina, ostali so le lepi spomini in želja, še kaj takega doživeti.

V Planiki sva v prijetni družbi prebila večer in prespala, drugega dne pa sva že navsezgodaj stala pred domom in, oprostite, prosim — preklinjala, da se je kar kadilo. Ampak ne od kletvic, pač pa od megle, ki se je kar čez noč privlekla od nekod.

»Najbolje bo, če naju čim prej zmanjka,« je odločil Miško in vihal nos.

Drvela sva mimo Doliča, kjer se je za hip megla raztrgala in sva zagledala gladke stene Kanjavca. Potem dolgočasna pot čez Hribarice in že sva zdrčala kar naravnost po melišču. Bila sva v prelepi dolini Sedmerih jezer.

Mimo romantično lepih jezer in koč pri Triglavskih jezerih sva v »hitrem pohodu« (kot je dejal Miško) prišla do Črnega jezera, ki je bilo tedaj res črno in zlovešče, da me je zabelo v dno srca, potem po strmi Komarči navzdol.

Sprva je samo rosilo, potem kapljalo, nato pa deževalo. In kako prijetno je tako deževje za planinca, sem ugotovil na dolgi poti do postaje.

Tako se je končal moj prvi planinski podvig zelo klavрно. Toda z Miškom sva sklenila, da ta pot ni bila zadnja, sam pa tudi čutim, da me srce vedno bolj vleče tja na prelepe planine, prav tako kot Gregorčiča, ki je daleč od svojih ljubljениh gora zapel:

Nazaj, nazaj v planinski raj!

Pavlenič Jože, Kranj

Iz planinske literature

TATERNIK, časopismo kluba visokogorskega, urednik Antoni Wala, Krakow, 1958. O renesansi poljskega alpinizma smo že večkrat poročali in pri tem omenjali mednarodno višino, ki so jo poljski alpinisti pred vojno potrdili v visokih gorstvih na izvenevropskih celinah. List »Taternik«, ki je začel izhajati po vojni, izpričuje poljsko alpinistično ambicioznost in vrednost. Oprema lista je moderna, metiranje sodobno, ilustracije in slike skrbno premišljene, vzpodbudne. Isto lahko rečemo o vsebini, ki izpričuje staro resnico, da se meri vrednost alpinizma po vrhunskih dosežkih, ki rasto iz množične osnove. Če teh dosežkov ni, se tudi množična privrženost k temu najlepšemu modernemu športu manj ceni in manj vidi. Iz Taternika se močno vidi, da Poljaki cenijo predvsem francoske ekstremistične alpiniste, ki imajo po vojni nedvomno zaslugo, da so z novimi dejanji in novimi idejami obogatili alpinizem.

V prvi številki kritično razpravlja Jan Jozef Szcypanski o alpinistični literaturi, urednik sam pa o delu poljskega visokogorskega kluba v l. 1957. Že naslov kluba kaže, da zbira alpiniste, ki imajo določeno sposobnost, izkušnjo in uspehe, podobno kakor Groupe de Haute Montagne ali razne Hochtouristengruppe. Poročali smo že, kaj so Poljaki v Alpah l. 1957 naredili. Več kot zanimiv je članek Jana Dugosza o zahodni steni Druja, opremljen s celostransko fotografijo Petit Dru, natančno komentirano, in risbo, ki dovršeno ilustrira znano 90 m visoko Vignesovo poč. Take analitične risbe nismo doslej zasledili v nobeni inozemski literaturi. O Jerzyju Hajdukiewiczu smo že poročali. V prvi številki piše o vzponu na Fiescherhorn. Z Drujem in s Peutereyem so se Poljaki takorekoč čez noč uvrstili med evropsko vrsto alpinistov in stopili tja, odkoder so se zaradi orjaških zgodovinskih sprememb po l. 1939 v alpinizmu morali umakniti. Jerzy Piotrowski razpravlja o Spitzbergih in poljski odpravi v gorovja okoli fjorda Hornsund v okviru Mednarodnega geofizičnega leta. Pod naslovom »Taternictwo i alpinizem« so zabeleženi vsi vzponi, ki so jih Poljaki l. 1957 izvršili v štirih skupinah v Berninskih in Waliških Alpah ter v Mont Blancu. To je podučno za nas, kajti po vojni marsikaka naša skupina, ki je odšla na stroške skupnosti v inozemske gore, ni podala javnega obračuna v društvenem glasilu, čeprav je bila k temu lepo povabljena. Razume se, da je opis prečenja orjaškega Peuterey-skega grebena dobil večji prostor, poleg

tega pa še risbo in sliko. Nadaljnje strani so posvečene žrtvam poljskega alpinizma. Marek Karpinski, sin Adama Karpinskega, ki ga je l. 1939 vzel plaz v Trisulu, v Himalaji, se je ponesrečil v Tatri, Gronski in Žulavski pa sta izginila l. 1957 v Mt. Blanc de Tacul, v severozahodni steni, kar smo v našem listu na kratko že zabeležili, saj je bila ta nesreča združena z našimi ljudmi.

Pri roki imamo še nekaj številk iz l. 1957. V eni od teh poročata Kowalski in R. Unrug o prihodnosti podzemnega alpinizma, jamarstva, ki je na Poljskem vključen v visokogorski klub. Načrti poljskih jamarjev zajemajo jame v Tatri, v Evropi in zunaj Evrope, prirejajo pa stalne pohode za trening.

Namyslavski razpravlja o prehrani alpinistov in se naslanja pri tem na vrsto avtorjev. Veliko prostora je dobila nesreča italijanske in nemške naveze v Eigerju, kar je razumljivo, saj so bili med reševalci tudi Poljaki. V številki sta tudi dva prevoda: iz Rebuffatove knjige »Etoiles et Tempêtes« in iz Heckerjevega članka o smuški turi preko Švedske. S tem se revija poslužuje prakse nekaterih drugih evropskih vidnih planinskih revij. Aprilska številka ima na prvem mestu poročilo o delu kluba in jamarjev, sledi sijajno ilustrirana razprava urednika Wale o Visoki Tatri in njenih plezalskih problemih. Biel razpravlja o ocenjevanju smeri in predlaga klasifikacijo, ki naj bi smeri razporedila v štiri stopnje; klasično, I., II. in III. stopnje, in to glede na uporabo tehničnih sredstev za varovanje. To razporeditev utemeljuje z nekaterimi primeri iz Tatre, ki so po svojem značaju podobne Alpam, čeprav pripadajo k Zapadnim Karpatom.

Čeprav Poljaki imenujejo svoj alpinizem taternictwo, je jasna tesna vez med poljskim in mednarodnim alpinizmom v podobni ideologiji in podobnem razvoju. Revija »Taternik« je od l. 1957 na 1958 napredovala po vsebini in obliki, dobila je tudi boljši papir, s tem pa bolj dovršeno ilustracijo. Lahko rečemo, da se že zdaj dostojno uvršča med najuglednejša alpinistična glasila. T. O.

KRÁSY SLOVENSKA XXXIV/V, 12, 1957, 1—6, 1958; ZA KRÁSAMI DOMOVA III/IV, 12, 1957, 1—6, 1958; HOROLEZEC IV, 1—3, 1958. Revija Krásy Slovenska izhaja v Bratislavi na zelo dobrem papirju in z razkošnim, barvanim ovitkom, v opremi, ki jo lahko samo zavidamo. Bogate ilustracije spremljajo pisan izbor člankov, ki jih letno zbera za blizu 500 strani. Po tisku, opremi in papirju revija nič ne zaostaja za najboljšimi planinkoturističnimi glasili, kar jih imamo pri roki. Po vsebini se drži v širokem razponu omnibusnega načela. Objavljajo pesmi, uvodne ideološke članke, množico

čankov in referatov, drobne novice in zapiske o planinski literaturi. Za alpiniste je marsikaj zanimivega. Mojster športa Arno Puskaš poroča o prvih zimskih vzponih v Visokih Tatrah, František Zavodsky objavlja nekaj najnovejših pogledov na alpinistično opremo, pri čemer se najdalj pomudi pri kombinaciji vibranskih podplatov z nakovanjem tricouni, pri vrveh in cepinih. Skrbno ilustriran je članek o zimskem vzponu skozi Birkermajerov žleb s tehničnimi posnetki varovanja v snegu in ledu. Zanimivo je, da so v Tatrah že začeli uporabljati helikopter za planinske svrhe (imenujejo ga vrtulnik). Alpinizem goje v najožji zvezi z visokogorskim smučanjem, česar pri nas ne poudarjamo dovolj. Za alpiniste je dalje pomemben članek o Slavkovskem štitu, ki je ves prepreden s smermi. Članek o njem je napisal tudi Puskaš, avtor vodiča »Visoke Tatre«, ki je izšel l. 1957 v Bratislavi. V reviji je močno zastopana podzemeljska alpinistika-speleologija. Članki kažejo, da uživajo jamarji vso podporo, slike pa, da se vesele prvovrstne opreme. — Za Krásami domova je češka bolj turistično kot planinsko orientirana revija. Po opremi, slikah in papirju slovaške ne dosegajo, po vsebini pa je pestrejša. Letni obseg znaša blizu 300 strani, vendar ima večji format kakor slovaška. Razmeroma lepo število člankov je posvečenih planinstvu in smučarstvu, predvsem pa je v reviji planinska ilustracija močno zastopana. Vidna je v reviji akcija za mir na svetu, ki si ga želijo gotovo vsi ljubitelji narave, turisti, planinci, športniki. Revija prinaša tudi pesmi in kompozicije raznih planinskih in turističnih koračnic in himen, v vsaki številki pa tudi ilustrirano stran humorja na temo alpinizma in turizma. Horolezec je skromno glasilce, ki izhaja že četrto leto, skromno po zunanem videzu, toliko manj skromno po vsebini, ki kaže, da si tudi Čehi hočejo priboriti uglednejše mesto v alpinizmu, kakor pa so ga imeli doslej. Glasilo prinaša opise vzponov, ideološke članke, plezalske posnetke, predvsem pa se razgleduje po zapadnem in vzhodnem svetu, seveda predvsem po zapadnem, ki Čehom za razvoj alpinizma nedvomno več nudi, ker ima pač starejšo tradicijo. Zanimiv je članek o samohodstvu, ki se sklicuje na Kugyja, in članek o ženskem alpinizmu. V prvih treh številkah je en članek posvečen Triglavu, Horolezec je že nekajkrat pokazal, da mu je do stikov z našim svetom, medtem ko pri prejšnjih dveh revijah tega še nismo zasledili. Članek o Triglavu (Triglav solo-nesolo) je napisal dr. Boris Balent, ga opremil s sliko Kredarice in Triglavske severne stene iz Vrat. Za obisk Triglava je avtorja navdušil Kugy, ki ga je bral l.

1950. Dr. Balent je dobil slovensko družbo in z njo prepezal spodnji del slovenske smeri, prestopil v nemško in izstopil v Zimmer-Jahnovem izstopu. Tudi Horolezec skuša svoje strani oživetiti s humorjem in karikaturnami.

T. O.

GRUPE DE HAUTE MONTAGNE 1957. Vsakoletna publikacija vrhunskih francoskih alpinistov izide v najožjem sodelovanju s CAF in FFM. V pričujočem zvezku razpravlja o politiki francoskega himalajskega odbora sam Lucien Davies. Glavna misel članka je v tem, da se človek ne bo ustavil pri himalajskih tisočakah, ki so takorekoč že »pospravljene«, marveč bo iskal v prodiranju v neznane gorske pokrajine vedno nove, težje probleme. Kakor si Francozi z Annapurno laste upravičeno prvenstvo, tako sodi Davies, da so prav tako Francozi odprli novo dobo v himalajizmu in sicer z vzponom na Mustagh. Imajo pa tudi v Andih prvenstvene ture, s kakršnimi se druge ekspedicije še ne morejo pohvaliti. Fitz Roy, južna stena Aconcague in še katero. Guido Magnone poroča o svoji ogledni turi na Jannu (7710 m), ki se vzdiguje 10 km zahodno od Kangčendzöngge. Raziskal je vse pristope, vse ledenike, ki jih ima Jannu na vseh straneh in dal slutiti, da bi to utegnili biti spet ena takih tur, kakršne napoveduje Davies. Po opravljenem delu so se z okolice Jannuja Francozi vrnili, reci in piši, po dolini — Tamar. Internacionalno noto, ki jo Francozi zelo radi poudarjajo, je publikacija izpričala s tem, da je dala besedo Carlu Mauriju, ki poroča o italijanskih vzponih na Ognjeni zemlji, predvsem o Sarmientu, v katerem je naveza Maffei-Mauri morala premagati ne samo mraz, sneg in led, marveč tudi težke plezalne detajle. Članek, ki bo nemara najbolj odjeknil, pa vsebuje Couzyjeva razmišljanja o VI⁺ v Zahodnih Alpah in njegova primerjava francoskih ekstremnih tur z dolomitskimi. Članek je opremljen s prvovrstnimi posnetki tehničnih bravur v Zahodni Cini, v Druju, v Pointe Bich in jugovzhodnem stebru Aiguille du Midi. Plezalec ima v najtežji situaciji popolnoma prirodno, sproščeno držo, kakor da bi plesal v vertikali. Slede opisi nekaterih novih vzponov, vsi opremljeni z risbami, iz katerih je razvidna absolutna in relativna težavnost smeri. Zvezek zaključuje seznam francoskih vrhunskih alpinistov, častnih članov in inozemcev. V l. 1957—1958 je GHM vodil Jean Franco, tajnik je bil Jean Couzy, blagajnik Jacques Teissier du Cros, med odborniki sta tudi Maurice Herzog in André Vialatte. Oprema publikacije je podobna kot pri glasilu CAF, to se pravi, dovršena.

T. O.

Razgled po svetu

MEDVED V PIRENEJIH je taka redkost, da njegov pojav zabeležijo vsi lokalni listi in celo revija »Pyrenées«. Ker je poklal na desetine ovac in koza, so ga morali likvidirati, pravijo pa, da ga ni bilo lahko ukrotiti.

INSEKTI IN PTIČI so bili dolga stoletja edini, ki so obvladovali zračni prostor nad zemljo. Insekti, to je razne žuželke dosežejo višino 3500 do 4000 m. Francoz Berland jih je ujel celo vrsto v gosto mrežo in jih preiskal kar v letalu, s katerim je križaril nad zemljo nalašč v ta namen. Našel je predvsem dvokrilce in kožokrilce, ki so jih zračni vrtinci vzdignili v te višine. Tudi listne uši se z zračnimi vrtinci vzdigujejo tako visoko. Sem pridejo čisto insekti, ki ne lete običajno nad 300 m. Ameriški raziskovalec D. R. Coag je v zračnem stebru s premerom 2,5 km do višine 4200 m naštel 25 milijonov insektov in pajkov. Razne mravlje in ose žive do 5200 m nad morjem, v višini 6700 m živi pajek pod kamenjem. V tej višini žive tudi še divje gosi, krugulji in metulji. V Tibetu, kjer žive ljudje normalno v višini Mont Blanca, imajo živali izredno goste in dolgo dlako. Celo prašiči imajo tu pravo zimsko obleko. Da, celo metulji v višini 6600 m. Kavre pa so videli v višini 8400 m, kar je gotovo višinski rekord, saj je tu zrak »tenak«, povrh pa še ledenomrzol.

TEKME GRS NA PARSENU so bile tudi za naše tekmovalce ekipe huda preizkušnja, ki so jo uspešno prebili naši mlajši in starejši tekmovalci pod vodstvom znanega smuškega tekmovalca in alpinista Cirila Pračka. Zanimivo je, da so nekatera planinska glasila naše uspehe zamolčala ali prešla mimo njih brez slehernega poudarka. Med taka glasila štejemo tudi »Nos montagnes«, glasilo CSFA (Club Suisse de Femmes Alpinistes), ki v poročilu o parsenskih tekmah naših ekip niti z besedo ne omenja.

IMENA ZNANIH ALPINISTK. Pfyfferjeva v. Wyer je l. 1760 prišla na Pilatus, 21 let za de Saussureovim vzponom na Mont Blanc je prišla na streho Evrope Marie Paradis iz Chamonixa. Bila je dekla, 30 let stara, neizurjena, slabo opremljena, vendar je 14. julija 1808 bila na vrhu Mont Blanca. »Strašno jo je bilo pogledati na vrhu«, poročajo spremljevalci. Potem ni šla nikamor več v gore, pač pa je ustanovila v Chamonixu majhen restaurant. Imenovali so jo »La Paradisa«, imela pa je vedno dovolj radovednih turistov in z njimi dovolj napolnjenine.

Prva alpinistka se po vsej pravici imenuje Francozinja Henriette d'Angerville, ki je ob francoski revoluciji z očetom pribežala iz Normandije na švicarsko mejo in takoj vzljubila gorato deželo, bila je zanjo ljubezen na prvi pogled, prima vista, kakor un coup de foudre. Imenovala se je »fiancée au Mont Blanc«, zaročena z Mont Blancom, na katerega je hotela za vsako ceno priti. O svojih pripravah je pisala dnevnik »le Carnet vert«. Pripravila si je sama obleko in opremo, pri čemer je treba omeniti, da je imela s seboj gumijasto blazino in posebno krtačko, s katero bi si drgnila prste, če bi ji smrznili. Medtem so ji leta potekla in bila je že pri štiriinštiridesetih, ko je naredila testament in se 3. sept. 1838 odpravila iz Chamonixa proti Mont Blancu. S seboj je imela 6 vodnikov, 6 nosačev in seveda ogromno brašna. Bivakirala je na Grands Mulets, prestala gorsko bolezen, doživela plaz, vendar je 4. septembra 1838 ob 13,25 stala na vrhu Mont Blanca. 2 vodnika sta jo vzdignila na rokah, da bi bila še više od Mont Blanca in jo prosila za poljub. Nato se je usedla v sneg, pisala dnevnik in več pisem, tako da sta minili na vrhu dve uri. Vračali so se preko Dome du Gouter in ponovno bivakirali na Grandes Mulets. Po šestih dneh so brez najmanjše nesreče prišli spet v Chamonix, kjer so Henrietti oblasti priredile lep sprejem. Henrietta je imela za seboj 21 težjih tur. Kot enaindvajseta je bila Oldenhorn. Nanj je prišla 69 let stara, v lahkih čevljih in krinolini, za pot je rabila 10 ur.

Sele 25 let za njo nastopi v Zermattu Lucie Walker iz znane alpinistične družine. V Zermatt je prišla, da bi se znebila revmatizma. Kaže, da se ji je to posrečilo, kajti kmalu se je lotevala večjih tur. L. 1862 je bila na Dufourspitze, kjer je spoznala prvo švicarsko alpinistko Mario Katrein iz Briga. L. 1871, 6 let po Whymperjevem vzponu, je prišla Lucie Walker na Matterhorn. Nekaj let pred njo je poizkušala priti na Matterhorn Felicité Carrel, hčerka slavnega vodnika J. B. Carrela. Zaradi nepraktične obleke pa je morala počakati malo pod vrhom na očeta. Tisto mesto se še zdaj imenuje Col Felicité.

Za Walkerjevo je iz Anglije prišla Elisabeth Witsbed of Kilingcarrig, da bi se rešila jetike. Ker se je trikrat poročila, jo svet pozna pod imeni Mrs. Main, Burnaby in Aubrey le Blond. Od l. 1882 do 1900 je naredila 113 težkih tur, nekatere tudi zimske. L. 1883 je bila kot prva ženska na Dent du Géant, s polkovnikom Struttom pa je izvršila nekaj zimskih vzponov v skupini Bernina. Bila je ena od prvih žensk, ki je nosila hlače, krilo je na turah odložila na nosačeva ramena

ali pa ga skrila za kako skalo. Nekoč ji je krilo odnesel plaz. Preden je prišla v Chamonix, je poslala nosača po drugo krilo, sama pa ga je čakala v grmovju. Prinesel ji je večerno toaleta. Čeprav nerada, morala je vanjo in tako se je vrnila s ture. Raje kakor v knickerbockerjih!

V Dauphinéji poznajo Pointe Brevoort na Grand Ruine. To je ime Claudie Brevoort, na pol Amerikanke na pol Holandke, ki je z grindelwalskim vodnikom Almerjem, z nečakom Coolidge in psico Tschingel naredila lepo vrsto težavnih tur. Na Grand Ruine ni hotela vzeti psice, vendar je ta našla svojo smer in pričakala svoje gospodarje na vrhu. To psico so izvolili za častnega člana angleškega Alpine Cluba, prvo »žensko«, ki je našla mesto v tem izključno moškem klubu. Miss Brevoort je brez cepina in brez smučí pozimi prišla na Jungfrau in Wetterhorn.

V Berner Oberlandu poznajo v Engelhörner Gertrudspitze. Ime je alpski spomenik Gertrudi Bell, Angležinji, ki je z vodnikom Fuhrerjem opravila tu nekaj zelo težkih tur. Ko je bila prvič v navezi, je traverzirala la Meije, nato les Ecrins, nekaj dni nato je bila na Mont Blancu in Matterhornu. Njena največja in najlepša tura je bila prečenje Lauteraarhorna in Schreckhorna l. 1902. Pri prvenstvenem vzponu po severovzhodni strani Finsteraarhorna je v silni nevihti bivakirala na ekspaniranem položaju. V dežju so se morali umakniti in bivakirati na ledeniku Unteraar. 57 ur so bili na turi, 53 ur na vrvi. Ozebli so na rokah in nogah. Gertrude Bell se je izkazala fizično in moralno. Njeni spremljevalci hvalijo njeno tehniko, pogum, razsodnost in hladnokrvnost. Nato se je vrgla na arheologijo in umrla v Bagdadu l. 1926 v starosti 58 let.

Nemka Eleonore Noll-Hasenclever je od l. 1900—1925 150-krat prekorčila mejo 4000 m. Hodila je tudi brez vodnika in se je smrtno ponesrečila v gorah. Pokopana je v Zermattu.

Švicarka Alin Margot je naredila več tur v Dolomitih, Visoki Tatri, v Pirenejih, v Perziji, Keniji, Avstraliji, Novi Zelandiji, v Andih in v Rocky Mountains. 60 let stara je bila še na Gréponu v Mt. Blancu. L. 1918 je ustanovila švicarski ženski alpski klub in mu bila dolga leta predsednica. Potovati je nehala z 80 leti. Umrla je l. 1944 v Montreuxu, svojem rojstnem mestecu.

MAJOR NARENDA DHAR JAYAL, ki ga poznajo mnogi evropski himalajci kot zveznega oficirja indijske vlade pri mnogih himalajskih ekspedicijah, je umrl 28. aprila 1958 ob vznožju Co-Oju, kamor je hotel priti kot drugi. Bil je direktor hi-

malajskega alpinističnega instituta (Himalayan Mountaineering Institute), ki so ga v Daržilingu ustanovili Švicarji. Bil je s Tenzingom in z nekaterimi drugimi šerpami l. 1954 na tečaju v Champex-Trientu in v Rosenlauri. Bil je star komaj 32 let, simpatičen, podjeten Indijec. Pobrila ga je pljučnica.

MERKANTILIZACIJA ALPINIZMA prodira tudi v Ande. Italijanski industrijalec Monzino iz Milana je finansiral ekspedicijo v masiv Paine. Stane ga okroglo 20 000 dolarjev. Pri čilski vladi si je ta masiv rezerviral in to osebno pri ministru dr. Sainte Marie. Zaradi neke afere je minister »padel«, v Paine pa je hotela prodreti ekspedicijska Club Andino Barilloche, ki že več let raziskuje ta predel Cordillere. Na prizadevanje italijanskega konkurenta so bili Argentinci v mestu Punta Arenas zaprti. Tudi neka japonska ekspedicijska je morala obrniti, ker ni dobila dovoljenja za Paine. Nepal in Pakistan sta torej dobila posnemovalce.

AMERIŠKA EKSPEDICIJA NA HIDDEN PEAK l. 1958 je bila takole sestavljena: vodja Nick Clinch, tehnični vodja Pete Schoening, Andy Kauffmann, Bob Swift, Tom Mc Cormack, Tom Nevison (zdravnik), kapetan Nazir Ahmed Soffi iz Pakistana in še kapetan Mohd Akram, prav tako domačin. Vsi udeleženci so trenirali v Andih, v Arktidi in v kanadskih Rocky Mountains. Schoening je bil na K₂ l. 1953. Ko so izpraznili tabor VII, je s hitro reakcijo rešil življenje petih mož. Ekspedicijska je imela namen raziskati pobočja Hidden Peaka. Če ne bi našli druge možnosti, bi se držali smeri, ki so jo ubrali Francozi, pa niso imeli uspeha.

ANGLEŠKA EKSPEDICIJA NA DISTEGHIL SAR l. 1958 ni uporabljala kisikovitih aparatov, da bi prišli do jasnejših rezultatov višinske fiziologije. Vodja ekspedicijske je bil alpinist, raziskovalec in pisatelj Michael Banks, med udeleženci pa je bil tudi kapetan F. R. Brooke, ki je spremljal Sira Edmunda Hillaryja na transantarktični ekspediciji.

V SPOMIN JULIJA KUGYJA je naslov članku, ki ga je napisal za »Les Alpes« dr. Hans Hanke, urednik »Bergsteigerja, glasila ÖAV. V njem občuduje široko Kugyjevo naravo, na katero »so vplivali nemški, italijanski in slovanski činitelji, poleg tega pa je bil njegov oče Korošec, mati Italijanka.« Značilno za ta in za druge spominske članke ob 100-letnici Kugyjevega rojstva je to, da ne upoštevajo podatkov, ki jih je o Kugyju zbral in objavil v PV 1953, 583 dr. ing. France

Avčin. V članku je objavljen tudi dokument o Kugyjevem očetu in poudarjeno dejstvo, o katerem piše tudi Kugy sam, da mu je mati bila Johanna Vessela, hčerka slovenskega pesnika Jovana Vessela-Koseskega.

Hankejeva kritika psevdofilozofske ideologije in psihoanalitičnega brskanja po alpinizmu je ostra, kratka in skoraj docela upravičena, potrjena pa s Kugyjevim modrim, humanim odnosom do gore.

VAJE ŠVICARSKE GRS v Engelhornu l. 1958 so pokazale, da je tehnika reševanja močno napredovala, ugotovili so vrednost in uporabnost vseh avstrijskih reševalnih pripomočkov, dalje pomembnost reševalne službe, vendar s pripombo, da letalsko reševanje samo pride v poštev šele v drugi vrsti kot dopolnilni ukrep. Kakor v vojni pehoti, tako je tudi pri reševanju prvi činitelj klasični gorski reševalec na zemlji, požrtvovalen, odporen, vztrajen in seveda izurjen v sodobnih reševalnih pripomočkih. To so ugotovili v debati po zaključku vaj. Letalci so pritrjevali, čeprav je jasno, da je letalo, ki odnese ponesrečenca v bolnišnico, bolj vidno kakor pa tihi reševalec, ki s skupnimi napori spravi ponesrečenca na mesto, odkoder ga lahko odpelje letalo.

DAV EKSPEDICIJA v Ande l. 1957, ki je trajala od 23. maja do 15. avgusta je stala 28 030 nemških mark. Pri tem je samo filmski material stal 2419 mark, potnina pa 6409 mark. V ekspediciji so bili štirje Nemci, imeli so tudi nosače in več tovornih živinčet.

O PREHRANI V GORAH obširno piše Siegfried Hoffmann v Les Alpes (1958/7). Problem prehrane so pojavi pri večjih in daljših naporih v gorah, ki povečajo obtok in presnovo snovi. Če sediš v uradu, rabiš povprečno 2400 kalorij, pri hoji v gorah pa 4500. 1 km hoje po ravnem terja 47 kalorij, če si zraven oprtan 25 kg, jih rabiš 64, če pa se steza ustrmi za 10%, jih brez nahrbtnika rabiš 89. Mehanika in fiziologija našega telesa se torej pri hoji v gorah močno napne, pri tem pa so po navadi na glavo postavljene tudi vse naše navade pri jedi, posebno pri težkih turah, kjer premagujemo velike napore ob majhni potrošnji hrane. Prav zato je tako važno, kakšne kalorije nosimo v nahrbtniku, ne toliko kvantitativne kolikor kvalitativne. Od tega zavisi ne samo uspešnost ture, marveč utegne od tega zaviseti tudi življenje. Vendar kalorije še niso vse in ne edini presodek, po katerem napolnimo svoj oprtnik. Žganje in med imata 330 kalorij, medtem ko ima mleko petkrat manj. S tem seve ni rečeno, da sta žganje in med enako vred-

na po hranljivosti, mleko pa manj. Treba je upoštevati tudi biološko vrednost, po kateri stoji mleko s svojimi 13 vitamini in številnimi mineralnimi solmi na prvem mestu, žganje pa na zadnjem. Pri čezmernih naporih pridejo v poštev predvsem sladke stvari, ogljikovi hidrati, ne pa maščoba in beljakovine. Sladkarije v telesu popolnoma zgore in ga zapuščajo kot ogljikova kislina in voda. Beljakovine se deloma deponirajo v celicah, deloma se odvajajo z urinom. Meso je za alpiniste neekonomično, ker bolj ali manj obremenjuje presnavljanje. Grozdni sladkor gre po krvi kot energetska snov takoj v mišice ali pa se v jetrih predela v glikogen in se tam nabira kot rezervna snov. Indirektno pri tem procesu so udeležene razne mineralne snovi (kalcij, kalcij, železo, fosfor, fluor itd.), vitamini in fermenti. Vitamin B₁ in razne mineralne soli, posebno pa kalcij so neobhodno potrebne za izrabo ogljikovih hidratov. Zato ni dobro, če uživamo sladkor v čisti obliki, n. pr. v tabletah ali kockah. Zato je boljši črni kruh kakor beli, ne prepečenec, marveč na zraku posušen kruh. Močnate jedi so s stališča »prehranjevalne« fiziologije isto kot bel kruh, zato proč z njimi! Kot dnevni proviant je zelo koristno suho sadje zaradi kislin, vitaminov, sladkorja in mineralov. Dobro je primešati še orehe in čokolado, ki je lahka pa izredno hranljiva (60% sladkorja, 32% maščobe in 7% beljakovin). Kot proviant par excellence se izkažejo razni sladi v ekstraktih, ovomaltine, ki sestoji iz slada, mleka, jajc, mlečne beljakovine, mlečnega sladkorja, kakava in drožja. To je dietična jed iz ogljikovih hidratov, ki človeka lahko vzdrži pri isti teži leta in leta brez ozira na večje ali manjše napore. Ker vsebuje komaj 3,5% vode, je to hranivo za alpinista izredno ekonomično, poleg tega je lahko prebavljivo in tekne tudi pri popolni izčrpanosti, ko telo ne prenese in ne presnavlja nobenega drugega hraniva. Najbolje je uživati ovomaltine segreto na telesno toplino. Vsebuje 70% maltoze, posebne vrste sladkor, ki se pridobiva iz ječmenovih klic, in iz 2% grozdnega sladkorja.

Albert Egger, vodja švicarske ekspedicije na Everest l. 1956, pravi v svoji knjigi »Vrh nad oblaki« (Verlag Hallwa, Bern 1956), da so vsi udeleženci z največjo težavo jedli kaj mastnega in to v više ležečih taboriščih. Sir, čokolada in biskvit so se jim tu uprli, sirovo maslo in med pa sta zmrznila. Šerpe pa so tudi v največjih višinah povpraševali samo po svoji »tsampa«, grobo zmleti ječmenovi moki, ki jo večkrat jedo kar surovo brez vode. Nič kaj prida okus se lahko popravi z juho in slaščicami. Tako so Švicarji pri šerpah dobili recept za višinsko

prehrano, poleg njihove pa je vsem najbolj tehnološko ovomaltine in suho sadje, torej v glavnem laktovegetabilna prehrana, bogata z ogljikovimi hidrati, koncentrirana in visokovredna.

DHAULAGIRI se je 1. 1958 še bolj uprl Švicarjem kakor pred leti Argentincem. Obrniti so morali 600 m pod vrhom zaradi monsuma. 10. aprila so v višini 4600 m postavili spodnje osnovno taborišče. 14. aprila sta Detlef Hecker in Kaspar Winterhalter s šerpo Ila Tensing in Ang Tempo v višini 5200 m postavila tabor I. 15. aprila uredi v višini 5600 tabor II (Wezner Stäuble, Fredi Hächler, šerpe Annullu in Mungone). 17. aprila postavijo zgornje temeljno taborišče za aklimatizacijo v višini 5950 m. Pri tem sodelujejo dr. Georg Hajdukiewicz, Ruedi Eiselin, Eugen Reiser, Max Eiselin in šerpe Pasang Sonam, Pemba Norbu, Da Thondu, Nima Dorje in Urkien. 30. aprila pride v to taborišče prva pošta. Švica—Kathmandu 2—7 dni, Kathmandu do taborišča 10 dni. 1. maja že stoji tabor IV v višini 6550 m (Detlef, Hecker, Pasang Sonam, Pemba Norbu, Mingma in Amullu). 7. maja V. v višini 7000 m (Werner Stäuble, Fredi Hächler, Annullu, Mingona). Naveze Hecker—Winterhalter, Hajdukiewicz, M. Eiselin, Reiser, R. Eiselin pridejo v tabor VI. 8. maja viharji onemogočajo vsak premik. V taboru III odtrga vihar en šotor in ga vrže v prepad. Šotore morajo vkopati v sneg in jih zasidrati s cepini in vrvmi. Naveze čakajo na lepo vreme v taboru III, IV, V.

15. maja razsaja orkan z brzino 120 km na uro. Radio javlja, da je v vzhodni Himalaji monsum že izbruhnul.

Na Dhaulagiriju je z 12. majem nastopilo slabo vreme, dvakrat je naveze oplazil plaz novega snega. Švicarji so prišli do višine 7600 m. Da bi ne tvegali življenj, so se obrnili proti dolini, v začetku junija pa nastopili pot domov.

GRS V SAC je organizirana v 53 sekcijah (vseh sekcij je 90). Švica ima 133 reševalnih postaj in 300 obveščevalnih točk. Vsega lahko mobilizirajo 1500 reševalcev. Šef GRS je dr. Th. Müller.

ŠTIRI ŽENSKES SO ŠLE NA HIMALAJO in to z jeepom čez Srednjo Evropo, Jugoslavijo, Turčijo, Perzijo, Afganistan in preko prelaza Khyber v Pakistan in Kašmir. Njihovi možje so bili medtem na nekem pakistanskem vojaškem tečaju kot oficialni odposlanci britanske armade. Cilj štirih začasnih vdov je bilo mesto Leh, 3506 m, v provinci Ladakh ob zgornjem Indu. Vodja te ženske ekspedicije je Anne Davies, ki je deset let živela na bližnjem vzhodu in spremljala moža na raznih potih. Govori urdu in hindi jezik.

V Himalajo niso šle samo kot alpinistke, marveč zaradi študija, kako žive po svetu ženske in otroci (folklor, umetno vезenje, prehrana, socialne razmere).

V ČILSKIH ANDIH so čilski in japonski alpinisti prišli na 3437 m visoki Cerro Arenales v provinci Aysen.

VELIK PLAZ se je 2. maja 1958 (!) sprožil na severni strani Brienzer Rothorn in se valil prav do doline. Vzel je tri skupine smučarjev. Štiri je pokosila bela smrt, štirje so vsi preplašeni ušli, sedem pa je bilo težko ranjenih. Smučarji so šli po ozebniku, v katerem se plazovi stalno udirajo, spomladi pa se utrga sleherno leto temeljni plaz. Ker izdaja Institut za raziskovanje snega in plazov na Weissfluhjochu svoj bilten, so v Švici ob tej nesreči razpravljali, ali zadene bilten in Institut kaka krivda. Razume se, da ne. Kajti kljub biltenu in organizirani lavinski službi mora alpinist vendarle še vedno gledati okoli sebe in pod noge, ne pa se zanašati na bilten, ki glede lavinske nevarnosti ne more biti vselej na tekočem.

MED SMRTNO PONESREČENIMI v gorah je 40% Nemcev. Nemška medicinska revija navaja zato naslednja pravila, ki bi se jih morali držati planinci, da bi se izognili nesrečam v gorah.

Če se slabo počutiš ali si utrujen, ne hodi na turo, ker s tem ogrožáš druge. Precejevanje svojih moči je največja nevarnost. Če spremljevalca ne poznaš, ne pojdi z njim v navezo.

Raje desetkrat brez potrebe vzemi s seboj nekaj več, kot se zdi potrebno. Tudi če sije sonce, spada v nahrbtnik oprema za dež. Več tankih kosov obleke greje bolj kakor ena debela. Če nimaš vrvi, vzemi vsaj lavinsko ali pomožno vrvico. Ne pozabi na specialni žepni nož. Zavojtehta komaj 40 g, elastična obveza 80 g.

Vsako turo je treba ocenjevati po zmožnosti najslabšega. Pred dolgimi turami narediti nekaj »ogrevalnih« krajših tur posebno v velikih višinah. Pri času raje priračunati koeficient 1—2 ur. Mrak ni nastopil prekmalu, le tura je bila napak ocenjena.

Smuške ture: Vsak snežni metez spremeni modno goro v nevarno visokogorstvo. Vsak breg z naklonino čez 20° je nevaren za plaz. Plazu ne povzročá promet, marveč premajhna izkušnost tudi na področju pist. Smučine še ne garantirajo varnosti. Lahko jih je pred vami potegnili kak omejenec, ki nima pojma o gorah in o snegu.

Izčrpanost: Častihlepni novinec nepozno spozna, da ne more več. Treba ga je opazovati, kajti od prvega znamenja izčrpanosti do smrti je kratka pot.

Krajevna vremenska znamenja domačinov so zanesljivejša od zadnjega radijskega poročila. Vreme se v gorah lahko spremeni v pol ure. V višini 2000 m sneži vsak mesec v letu. Če grozi sprememba vremena, išči takoj zavetje, ko začne deževati ali snežiti. Mokra skala in mokra trava »nedolžno« turo spremenita v nevarno. V premočeni obleki se človek hitro ohladi, pri +10° C lahko umre zaradi splošne ohlajenosti.

Če treska, pojdi takoj z grebena in z vrha, pa tudi iz grap in ozebnikov, kajti strela išče vodne žile, lanene in jeklene vrvi, ki so ponavadi tod speljane. Išči suho mesto, zberi vrvi, železne predmete odloži 10 m od sebe.

V eni uri se naučiš čitati karto in uporabljati busolo, če pa to znaš, se v megli in viharju ni treba več izgubiti. Če grozi sneg, ne nadaljuj ture, kjer ni poti in je orientacija težka. Če to ni mogoče, se je treba navezati, hoditi tako, da vidiš tovariša, ne izgubiti izpred oči svoje sledi. Na planotah, pokritih z novim snegom, brez gazi, iskati prostorov za bivak, ogibati se žlebov, kajti po njih utegne v 1 uri priteči voda. Jama v snegu je toplejša, kot bi si mislili. V bivaku ne spati več kot četrt ure, ostali bdé. Z dodatno obleko bivač v snegu ni nič hudega, če nisi izžrpan.

Skupinski izleti so izredno odgovorna stvar. Ako se jih lotiš, razdeli skupine na podskupine, ki naj jih vodijo izurjeni gorniki. Najšibkejši hodi takoj za vodjo, ki ga mora imeti prav posebej pred očmi. Vsako znamenje izžrpanosti je svarilno znamenje, posebno če gre za mladega človeka. Njegove rezerve so tedaj še minimalne. Čim več je udeležencev, s tem daljšim časom za turo je treba računati. Pri vzponu in sestopu biti v zvezi drug z drugim, od časa do časa iskati zborna mesta.

Delati moramo planinci tako, da nam ne bodo očitali, češ, postali ste bolj lahkomiselni. Biti planinec, pomeni biti odgovoren zase in za svojega sočloveka. Treba je nekaj znati in moči in si znati pomagati, če zaidemo v zagato.

NAJBOLJŠI ŠPORT ZA MLADINO je potovanje, hoja, čisto navadna hoja. Zdravniki ugotavljajo, da 25 do 30% evropske mladine nima prave, normalne, zdrave držé, napačna drža pa zmanjšuje športno in delovno sposobnost. Hoja, tek, plavanje, to so športi, ki bodo mladini dali trdno rast in pravo držo.

AVIONI V SLUŽBI GLACIOLOGIJE se uporabljajo v Švici, kjer prinašajo v kratkem času v višino 4200 m na območje Monte Rose aparature, ki bi jih kolona nosačev nosila dva dni. Sodelujejo znani letalci Geiger, Martignoni in Stutz,

vzletišče imajo v Sionu. Isto letališče se uporablja tudi v reševalne svrhe. L. 1957 so letala s tega letališča pomagala 90 osebam v nezdgi. V Švici je 50 letalcev s posebnim tečajem GRS. Središče je na letališču v Lausanni, ki ima posebno postajo za letalsko reševanje, opremljeno s kirurškimi instrumenti, z raketami za prouženje plazov, z dihalnimi aparati, s smučmi, padali in drugimi potrebščinami.

STAROINDIJSKA KOZMOGONIJA (nastanek sveta) je podobna drugim, ki izvirajo iz religije. Povsod pod Himalajo evropske ekspedicije naletevajo na ta ali oni odlomek iz verske kozmogonije, stare več tisoč let. Temelji na spoznanju, da je od gora odvisno, ali bo letina dobra ali ne. Mitološka kozmogonija je izročena v Brahmani, ki jo prištevajo med literaturo Veda, ki je nastajala kakih 800 let pred našim štetjem. Morebiti je tudi neka mlajša, saj vsebuje nekaj mitov Rigvede. Mitos o stvarjenju sveta je subtilen, poln ponotranjene stvariteljske moči. Stvarniku je ime Pradžapati, razprostira se na lotosovem listu: Iz vode je v začetku vse nastalo. Na valovih se je zibal Pradžapati v podobi vetra. Tedaj je zagledal lotosov list in si mislil: »Treba je na nečem stati«. Zdjenci zagleda zemljo... Najstarejše potomke Pradžapatija so gore. Gore so imele perutnice. Vzletele so in pristale, kjer se jim je zljubilo. Tedaj jim Indra poreže peruti in z gorami utrdi zemljo, da bi ta ne razpadla. Gore so za človeka neobhodno potrebne. Kajti iz porezanih peruti so nastali oblaki, ki se drže večji del nad njimi. Zato nad gorami največ dežuje. Mit pripisuje goram ves blagor za deželo, kajti oblaki prinašajo dež, reke, vodo, krožni tok življenja in rodovitnost. Zato so duhovniki darovali goram — bogovom, da bi dale dež. Zanimivo je, da je v Brahmanu tudi mit o vesoljnem potopu, podoben kakor v bibliji. V Brahmani se reši samo Manu, v bibliji Noe. Zanimivo je, da so gore tu in tam trdna točka v navalu voda. V kasnejši indijski mitologiji so gore postale bivališče bogov. Kot take jih omenja Mahabharata, sanskrtski ep iz 5. st. po našem štetju. Bog Živa, uničevalec, biva na Kailase v Himalaji, Indra pa ima prestol na Vaitadhiji, pogorju, ki se vleče preko Indijskega polotoka.

GORSKO VAS GRINDELWALD V ŠVICI imenujejo tudi ledeniško vas, kajti ledeniki so še v drugi polovici 18. st. bili glavni privlačni cilj turistov. V letih od 1565 do 1580 so bile take zime, da so ledeniki prodrli do rodovitne zemlje. Od l. 1913 do 1924 se je ledeniški veletok dnevno pomaknil za 40 cm proti dolini. Potem so začeli ledeniki usihati,

tako da je danes treba iti precej daleč, da prideš do ledeniškega jezika.

SI ČAN — ČUN je vodil kitajsko ekspedicijo na Minya—Konka (7590 m), ki so jo finansirali kitajski sindikati. Udeležencev je bilo 29, od tega 17 alpinistov, od katerih je bil najstarejši 20 let, najmlajši 20 let. Minya-Konka pomeni »Kralj gora«. V tibetskem jeziku pomeni to »bela gora Minyag«. Kitajci so jo na slikah upodabljali že pred 400 leti, kot znanstvenik pa se je na njej l. 1879 mudil madžarski grof Bela Szechenyi. Izmeril ji je višino na 7600 m. Avstralski profesor J.H. Edgar pa ji je prisojal 9000 m, torej več kot Everestu. Leta 1929 je dr. Joseph Rock, vodja National Geographic Society's Yunnan—Šehvan—Expedition, nameril 7802 m. Leta 1929 in 1930 je bil tu prof. Arnold Hein z ekspedicijo Sun Yat Senove univerze v Kantonu. Ta ekspedicija je gori prisodila 7700 m in ugotovila tri ledenike (Gonkar, Yantsoko in Hailoko). L. 1932 so prišli na vrh Amerikanci Burdsall, Emmons, More in J. T. Young. Ti so gori prisodili 7587 m.

Za Kitajce je bil vzpon na Minya Konka pionirsko dejanje. Vsak od alpinistov je nosil 25 kg tovora. S seboj so imeli tudi neke koreninice, ki jih upoštevajo za okrepitev ljudska medicina. Pri sestopu je zdrsnila v prepad naveza, ki jo je vodil Peng-Čunganu, pod večer. Da bi jo rešili, ni bilo misliti, ko pa so prišli do ljudi, so zbrali reševalno ekspedicijo, ki je pogrešane iskala 15 dni.

ING. V. ABALAKOV je izjavil v Avstriji, da Rusi nikoli niso naskakovali Everesta in da je švicarska novica o tem iz prsta izsesana. Po njegovem je ruski alpinizem za to še premlad in se zato zazdaj zadovolji z vrhovi v Kavkazu in Pamirju. Pa tudi Pamir in Tien-Šan sta od SZ zahtevala že težke človeške žrtve. Ing. Abalakov je priznal, da uživajo avstrijski alpinisti v SZ velik ugled in da občudujejo posebno H. Buhla. Abalakov je izrazil upanje, da bo sovjetski alpinizem s pridom uporabil izkušnje tibetanskih in kitajskih alpinistov.

GORSKO BOLEZEN so lani proučevali nemške klinike. Ugotovili so, da se že pri višinski razliki 800 m pokažejo reakcije v krvnem obtoku, ritem srca je počasnejši. Po eni uri je pulz hitrejši, po treh štirih urah pa je spet normalen, ker se človek aklimatizira. Če živiš dva do tri tedne v višini 2000 m, se v telesu zmanjšajo železne rezerve. Železo v telesu je potrebno za izrabo kisika.

SONČARICA nastopi, če se sončnim žarkom preveč izpostavljam. Sonce je sicer dobronik življenja, saj poživlja človeški organizem, pospešuje rast, vedri čelo in bodri človeka. Vendar preveč

dobrega spet ni dobro. Če je človek bolan (tuberkuloza, astma, vnetje srednjega ušesa), je sonce zanj sploh nevarno. Zivali se v času najhujše vročine umaknejo v senco, le človek se rad praži na soncu in to mu seveda ne koristi. Sonce človeka opeče posebno na ledenikih, kjer učinkujejo ultravioletni žarki iz zraka in odboj svetlobe od snega, nekaj podobnega kakor na morju. Ultravioletnih žarkov oblaki ne zadržujejo, zato pride do opeklin tudi, kadar je oblačno. Zaradi opeklin se često poveča telesna temperatura. Napačno je, če polivaš opečena mesta z vodo. Treba je poiskati senco in opekline namazati. Do sončarice pa pride, če je glava ali tilnik dalj časa izpostavljen soncu, posebno če se pri tem človek naporno giblje. Zaradi pripeke pride preveč krvi v možgane in bolnik pade v omedlevalo. Omedlelega je treba prenesti v senco, da se počasi ohladi. Dovoljeni so mrzli obkladki. Bolnika ne smemo pustiti samega, ker se mu blede. Krvni obtok poživljamo s črno kavo, čajem ali konjakom, umetna zdravila za srce prepustimo zdravniški roki. Sicer pa, zavarujmo v gorah glavo in tilnik s primernim klobukom.

V KIRGIŠKI REPUBLIKI SZ so ustanovili inštitut za proučevanje snega in plazov. Inštitut leži na višini 3250 m. Znanstveniki v inštitutu proučujejo fizikalno-mehanične lastnosti, spremembe zaradi temperature in mikrostrukturo snega.

ŠVICARSKA GRS ima 143 lavinskih psov. Od teh jih je 95 elitnih.

AVSTRIJCI so bili tudi l. 1958 v Andih. Hias Rebitsch je stopil na 6085 m visoki Arakar, 2000 km vzhodno od Buenos Airesa. Z domačimi alpinisti so prišli tudi na 6450 m visoki vulkan Atnofalla.

LICHTENSTEIN je ustanovil nacionalni alpski vrt, da bi zaščitil floro in tipiko preveč eksploatirane gorske prirode.

ING. FERDINAND HORN, avtor znane smeri v našem Jalovcu, je l. 1958 izpolnil 80 let. Sekcija AV v Knittelfeldu je svojega ustanovnega predsednika iz l. 1920 imenovala za častnega predsednika. Ing. Horn je začel s plezanjem v Peilsteinu, dunajski plezalni šoli, nato pa je plezal od Sierre Nevade do Visoke Tatre. Pri tem je dosegel več prvih vzponov in vrsto prvenstvenih smeri. 70-letnico življenja je praznoval na Grossglocknerju, s 75 leti je še preplezal Stüdlgrat v Grossglocknerju, 260-krat je bil s smučmi na Steinplanu pri Knittelfeldu. Bil je dober smučar in je tekmoval na mnogih mednarodnih tekmovanjih od l. 1898 dalje. 55 let je član AV in ÖAC. Njegova smer v Jalovcu je ena najpopularnejših v naših stenah.

RAZDELITEV ODLIKOVANJ

Upravni odbor PZS je z namenom, da izpolni sklep V. redne skupščine na Ravnah z dne 17. oz. 18. maja, po katerem je ta najvišji forum planinske organizacije v Sloveniji za požrtvovalno delo podelil odlikovanje, povabil vse odlikovance v Ljubljano in jim izročil značke, diplome in pohvale. V imenu PZS je povabljenim čestital tov. Albin Torelli z naslednjimi besedami:

»V časih najtežje preiskušnje je bil naš pogled neštetokrat uprt v planine – v ta okameneli ponos domovine. Poet je našel besedo tolažbe, še več, besedo upanja polno:

Zamaknjen v čisti soj naših planin
pozabim, da jih gledam z razvalin;
ali pa tako nekako:
planine pa stoje, kot stale so nekajd.

Vzdržali smo.

V svobodi smo začeli obnavljati, potem graditi novo, mnogo lepega in veličastnega.

Sem moramo šteti tudi našo planinsko organizacijo. Ta odlikovanja in pohvale zgovorno kažejo vso obsežnost njene uspešne dejavnosti, a tudi – kar je treba prav v tem trenutku še posebno poudariti, da ste uspehom PZS, njenemu lepemu napredku, pomembno doprinesli Vi, današnji slavljenci.

Ortega y Gasset je zapisal:

Mikavnost in slast hoje po gorah je v tem, da si človek, zaradi neizogibnega napredka človeštva, izrinjen iz narave, želi zopet in zopet povratka k njej.

V teh besedah je resnica.

Ta ubogi, zbičani, bolni svet se je v gorah ustavil. Brezčasno počivajo gore, tako brez hrupa in trušča, sebi vdane v prostoru, svoj mir brez želja prenašajoč na svojega ponižnega otroka. In če mislimo na tiho resnobo, na skromno veličino gora, se šele prav zavemo svojega človeškega bistva.

Gora nam je simbol neutrudnega, nezadržnega »kvišku«.

Ko smo vršac, steno, premagali, šele občutimo, da nismo dosegli tega, kar hočemo in da je naš cilj postavljen mnogo višje.

To pa je in mora biti človeku najvišje. Torej je resnično človeško.

V gorah so naša srca tem visokim ciljem odprta. In tem ciljem, tovariši, je veljalo vaše nesebično, požrtvovalno delo.

K zasluženemu priznanju vam v imenu Upravnega odbora PZS čestitam in mislim, da tudi od celokupne planinske bratovščine izrekam iskrene čestitke.»

PZS JE PRISODILA ZLATI ČASTNI ZNAK NASLEDNJIM TOVARIŠEM:

znak št. 11: Dr. Miha Potočnik – za tovariško, požrtvovalno in uspešno delo v organizaciji slovenskega planinstva in alpinizma ter za učvrstitev Gorske reševalne službe.

znak št. 12: Dr. Stane Tomišek – kot zasluženemu alpinistu, prvopristopniku v mnogih stenah Julijcev ter planinskemu fotografu in pisatelju.

znak št. 13: Dr. Marijan Brečelj – za uspešno udejstvovanje v slovenskem planinstvu.

znak št. 14: Tone Bučer – predsedniku Komisije za alpinizem pri PZS za tovariško požrtvovalno in uspešno delo.

znak št. 15: Fedor Košir – kot predsedniku UO PZS za uspešno požrtvovalno in tovariško delo v dobi obnove planinske organizacije in planinskih domov.

znak št. 17: Milan Kristan – gorniku, alpinistu in gorskemu reševalcu za zasluge za razvoj planinstva na Gorenjskem.

znak št. 18: Ing. Nace Perko – za nadvse uspešno delo pri gradnji planinskih objektov.

SREBRNI ČASTNI ZNAK PA SO PREJELI:

1. Mirko Fetih – za uspešno organizacijsko delo pri PZS.

2. Fany Copeland – propagatoriki lepote našega planinskega sveta v tujini.

3. Tine Orel – za zasluge pri povojnem razvoju planinstva v Savinjski dolini in uspešno urejanje Planinskega Vestnika.

4. Ivan Tavčar – za fotografsko prikazovanje gorskih lepote.

5. Janko Dekleva – neumorni delavec pri razvoju in utrditvi planinskega gospodarstva.

6. Rudolf Kavčič – za uspešno planinsko delo na gospodarskem polju.

POHVALJENI SO BILI:

1. Dr. Stane Strgar – zdravnik-planinec za dolgoletno strokovno sodelovanje v planinski organizaciji.

2. Igor Levstek – alpinist, gorski reševalec in planinski pisatelj.
 3. Rupko Godec – za uspešno planinško delovanje zlasti na polju propagande.

Po razdelitvi odlikovanj so se povabljeni pogovorili o stvareh, ki so jim najbolj pri srcu. Tu se je sešla znamenita slovenska naveza Joža Čop – dr. Miha Potočnik in dr. Stane Tomišek, tu je bila ga. Fany Copeland, ki jo poznajo široki krogi planincev naših srednjih rodov, tu je bil drenovec Ivan Tavčar, snovi za razgovor pa več kot preveč, saj je nalog in problemov v našem planinstvu dovolj in preveč, da bi vse rešila ena sama generacija.

OSKRBOVANJE PLANINSKE POSTOJANKE V ZIMSKI SEZONI 1958/59:

a) Stalno:

1. Julijske Alpe

Blejska koča na Lipanci, prehodna planinska postojanka Planine na Bledu, Koča na Mrzlem studencu, Koča na Uskovnici, Koča pod Bogatinom, Koča Zlatorog v Trenti, Dom na Predelu, Erjavčeva koča na Vršiču, Tičarjev dom na Vršiču (po potrebi), Dom na Vrsnem, Mihov dom na Vršiču, Dom na Komni, Dom Savica, Koča Tamar v Planici, Zavetišče na Robidenskem vrhu, Zavetišče Petrovo brdo, Koča na Šmarjetni gori, Slavkov dom na Golem brdu, Dom na Lubniku, Zavetišče na Mrzlem vrhu, Zavetišče na Vrsniku, Koča Savica.

2. Karavanke

Koča Pristava na Javorniškem Rovtu, Koča na Pikovem (Podpeca), Dom na Peči, Zavetišče pri Pucu, Valvazorjev dom pod Stolom, Koča na Smrekovcu, Zavetišče Volinjek, Poštarska koča pod Plešivcem.

3. Kamniške Alpe

Dom v Logarski dolini, Mozirska koča na Golteh, Zavetišče Trstenik, Zavetišče v Gozdu, Dom v Kamniški Bistrici, Koča na Loki pod Raduho, Andrejev dom na Slemenu, Dom pod Storžičem, Dom na Veliki planini, Koča na Starem gradu, Dom na Krvavcu, Mengeška koča na Gobavici, Gostišče v Trziču.

4. Pohorje

Mariborska koča, Ruška koča, Koča nad Sumikom, Koča pri Treh kraljih, Koča na Pesku, Koča na Rogli, Ribniška koča, Koča na Pesniku, Grmovškem dom pod Veliko Kopo, Koča pod Kremžarjevim vrhom.

5. Kozjak

Koča na Zavcarjevem vrhu, Zavetišče na Urbanu, Zavetišče Podlipje.

6. Paški Kozjak

Dom na Paškem Kozjaku.

7. Boč

Dom na Boču.

8. Zasavje

Celjska koča, Dom na Mrzlici, Koča na Kalu, Dom na Šmohorju, Zavetišče na Goreh, Koča na Kumju, Zavetišče Zaloka pod Čemšeniško planino, Koča na Gori, Tončkov dom na Lisci, Dom na Jančah, Zavetišče na Bohorju.

9. Gorjanci

Dom Vinka Paderšiča, Koča na Polomu.

10. Dolenjsko gričevje

Dom na Mirni gori.

11. Nanos

Zavetišče pri Blažonu, Vojkova koča.

12. Tržaško-komenski Kras

Tumova koča na Slavniku.

13. Trnovska planota

Koča pri izviru Hublja, Dom Predmeja, Dom Poldanovec na Lokvah.

14. Idrijsko hribovje

Koča na Javorniku, Koča na Hleviški planini, Zavetišče na Jelenku, Zavetišče Vojsko, Zavetišče na Sivki.

b) Ob sobotah in nedeljah:

1. Karavanke

Dom na Kofcah, Kostanjčeva koča na Dobriču.

2. Zasavje

Zavetišče na Kopitniku

3. Notranjski Kras

Pionirska koča Mladika na Pečni rebri

4. Tržaško-komenski Kras

Stjenkova koča na Trstelju

5. Trnovska planota

Pionirska koča Kekec na Katarini

c) V določenem času:

1. Julijske Alpe

Vodnikova koča na Velem polju (od 15.3. do 3.5.), Koča v Krnici (od 1.3. do 3.5.), Koča pri Triglavskih sedmerih jezerih (od 15.3. do 3.5.)

3. Kamniške Alpe

Frišaufov dom pod Okrešijem (od 15.3. do 3.5.)

NOVA KOČA NA PLANINI RAZOR

Na južni strani bohinjsko tolminskega grebena Julijskih Alp gradi planinsko društvo Tolmin na Planini Razor novo postojanko. Kdor je šel letos po transverzali, je lahko videl, kako so dela naglo napredovala. Namesto prejšnje kočice je zrasla nova, kar mogočna stavba, ki je bila v oktobru v grobem dokončana. Vgrajenih je bilo v kreditih, dotacijah, raznih prispevkih in lastnih sredstvih 1,550.000 din, medtem ko znaša celotni predračun 3,400.000 din. Če bo društvo uspelo dobiti še manjkajoča sredstva, bo pred začetkom prihodnje sezone izvršilo še manjkajoče obrtne storitve, kočo opremilo in jo slovesno odprlo. Nova koča bo brez dvoma pritegnila v ta del naših gora večje število obiskovalcev, ne samo iz osrednje Slovenije, temveč tudi planince onstran jugoslovansko-italijanske meje, ker drži do 1100 m visoko iz vasi Ljubin nad Tolminom dobra visokogorska cesta z lepim razgledom po soški dolini. Žal, da v avtomobilski karti Slovenije ni vrisana.

U. H.

RAZDEJANJE POD OKREŠLJEM

30 let in več poznam tisto toliko hojeno pot iz Logarskega kota na Okrešelj, pa ne pomnim, da bi voda v enem samem poletju tolikokrat in tako razdirala svojo strugo kakor letos. Najprej je v začetku julija hudournik, ki pridrvi z vzhodne strani v vznožje slapa Rinke, raztrgal močno utrjeno, z debelimi skalami zidano stezo. Isti dan je Rinka odnesla težko brv, ki veže stezo med bifejem in strmino pod nekdanjo »kavarno«; prav tako brv nad slapom. V drugi polovici septembra pa je huda ura ponovno načela stezo pod nevdrževano lopo, ki so ji včasih rekli kavarna in odnesla več kot sto kubikov materiala z rušo in ruševjem vred. Izvir Savinje v dnu Mrzlega dola, tam kjer je pastirska zapora 10 minut pod Fischaufovo kočo, je hudournik zasul »Izvir Savinje« čez napis na skali, 10 dni zatem pa je naslednji nalive drobnih grušč odnesel toliko, da se je spet pokazal napis »Izvir Savinje«. Rinka je marsikje spremenila svoj tek. Tako je na primer izgnila »Zlička« nad stopnicami, ki drže od zgornje brvi proti Okrešlju. Prav tako je na mnogih mestih navalila na stezo večje bolvane, jo zasula, razrila in prejedla tu in tam.

Treba bo precej sredstev, če bomo hoteli pot spraviti v red, odkopati pa bo treba tudi izvir Savinje.

IZ SEJNIH ZAPISNIKOV PZS ...

Na jugoslovanskem kongresu za telesno kulturo v Beogradu od 6. do 8. novembra t. l. so pregledali dosežene uspehe na fizikalnem področju in določili smernice za bodoče delo. S strani PZS so sodelovali tov. Fedor Košir, Tone Bučer, Milan Zinauer in Mirko Fetih. Organizacijsko jačja društva so bila pozvana, da določijo sodelavce tudi iz svojih vrst. Kongres so sklicale številne fizikalne in sorodne organizacije, med temi tudi PSJ. Pokroviteljstvo nad kongresom je prevzel predsednik republike Josip Broz-Tito.

Otvoritve žičnice na Krivace dne 2. VIII. t. l. so se udeležili tov. Fedor Košir, Mirko Fetih in Milan Zinauer.

Planinska založba je v dogovoru s tov. Tonetom Svetino z Bleda, ki bo napisal partizansko knjigo **BORBE V SLOVENSkih GORAH**.

Transverzalni priročnik **PO SLOVENSkih GORAH** je bil razpečan že v 1500 izvodih.

Propagandna komisija je stopila v stik z Zavodom za šolski in poučni film v Ljubljani zaradi izdelave propagandnih diafilmov.

Triglav-film je izdelal alpinistični film, od katerega bo eno kopijo odkupila tudi propagandna komisija PZS. Film je normalnotračni, zvočni in traja predvajanje ca. 20 minut.

Zaradi obnove propagandnega materiala, predvsem filmov, ki so PZS ob požaru dne 18. IV. t. l. v celoti pogoreli, se je propagandna komisija obrnila na vsa filmska podjetja v državi kakor tudi na vse republiške planinske zveze s prošnjo, da ji ponudijo v nakup vse

razpoložljive filme s planinsko tematiko. Komisija si tudi prizadeva, da bi nabavila čim več kvalitetnih barvnih diapozitivov za predvajanje po družtvih.

Izleta na Mrzlico, ki ga je organiziral koordinacijski odbor mladinskih odsekov mežiške doline v Prevalju, se je v imenu mladinske komisije pri PZS udeležil tov. Janez Kmet, član te komisije.

Po knjigovodski evidenci dolgujejo društva PZS na članarini, na raznih drugih prispevkih in na rednem računu din 3 963 358, na anuitetah pa din 1 245 806. UO PZS je sklenil, da pozove PD na takojšnje poravnavo dolžnih zneskov. V kolikor društva ne bodo uredila svojih finančnih obveznosti do PZS, ne bodo prejela članskih znamkic.

PD Bohinj — Srednja vas je prejelo din 1 000 000 investicijskega kredita za nakup koč na Uskovičih.

Za nabavo šotorov je bilo PZS iz kredita, iz katerega so tudi društva prejela brezobrestno posojilo za letošnje investicije, odobrenih din 600 000. Šotori bodo nabavljeni do konca tega leta in na razpolago predvsem mladincem in alpinistom.

OLO Ljubljana je na prošnjo PZS v zvezi s požarno nesrečo nakazal din 700 000. PZS je poslala OLO Ljubljana pismeno zahvalo.

Glede na nemogoče stanje koč na Crni prsti (v upravi PD Most na Soči) je Gospodarska komisija pri PZS sklenila, da bo poslala na lice mesta gradbeno komisijo, ki si naj postojanko ogleda in predlaga, ali naj se izvrši adaptacija že obstoječe postojanke ali se ta opusti in zgradi nova postojanka.

V zvezi z zgraditvijo žičnice na Krivace in posledicami, ki so nastale v odnosu na celotno prirodo, je PZS nujno priporočila PD Kranj zgraditev primerne poti od žičnice do Doma, dalje namestitev primernih tablic za čistočo in zaščito planinskega cvetja ter da namesti v postojanki personal, ki bo kos svoji nalogi.

Skupščine UIAA dne 2. oktobra 1958 v Luganu v Švici se je udeležil kot predstavnik PSJ poleg ostalih tudi tov. Fedor Košir, ki je hkrati zastopal PZS.

PZS se je znašla v veliki zadregi, kako bo obiskovala društva in njihove občne zборе, ker nima svojega lastnega vozila. Vsi funkcionarji, ki so doslej dajali avtomobile na razpolago, so jih namreč oddali v servis, prevožene km pa servis zaračunava po din 50.

Sestanka smučarjev iz vse države, ki se je vršil dne 26. in 27. IX. t. l. v Kranjski gori se je za PZS udeležil tov. Marjan Keršič-Belač.

PZS je sprejela predračun za leto 1959, in sicer za upravni odbor, komisijo za gorsko reševalno službo in Planinski Vestnik. Po en izvod je predložila Drž. sekretariatu za finance in komisiji za družbene organizacije pri SZDL. Hkrati s predračunom pa jim je predložila tudi pričakovano realizacijo predračuna za leto 1958.

Skupno s predstavniki DOZ-a PZS ugovarja, če so društva zavarovala vse svoje

objekte po dejanski vrednosti. PZS je namreč po dogovoru dolžna poskrbeti, da bodo društva zavarovala vse svoje objekte po dejanski vrednosti, ker sicer DOZ ne bo priznal 20% popust na premijo. Kaže, da bo nato sestavljena za vse te objekte samo ena zavarovalna polica, ki se bo glasila na PZS. Zato bodo morala društva v bodoče nakazovati zavarovalne premije PZS, le-ta pa bo DOZ-u nato odvedla celotno premijo.

Komisija za GRS pri PZS se bori z velikimi težavami, ker ne more prejeti potrebnih deviz za nabavo jeklenih vrvi za Marinerjeve reševalne naprave. Vrvi so dotrajale in so že nevarne tako za reševalce same kot ponosrečence.

Na seji OB LO Center v Ljubljani je bilo že v drugič obravnavano vprašanje dodelitve uprave Tivolskega gradu PZS. Ker nekateri ljudski odborniki niso pokazali pravega razumevanja za to stvar in je bilo vprašanje dodelitve Tivolskega gradu PZS zopet preloženo na prihodnjo sejo Ob LO, je PZS sklenila, da umakne svoj predlog in se kako drugače orientira.

Mladinska komisija je stopila v neposredni stik z Gorsko stražo zaradi tesnejšega sodelovanja. Ker je po pravilniku Gorske straže lahko član te organizacije samo član Združenja tabornikov, bo PZS Združenju tabornikov predlagala spremembo člena 23 pravilnika GS, po kateri bodo postali lahko člani GS tudi planinci. Mladinski odseki naj bi se nato povezali na terenu s postajami in bazami GS zaradi koordinacije dela in skupnih akcij.

Mladinska komisija ugotavlja, da se je tekmovanja v čast Dneva mladosti udeležilo 27 od 45 mladinskih odsekov. Uspehi so bili zelo vidni in razveseljivi. Ustanovljena je bila vrsta novih mladinskih odsekov in tudi nove mladinske skupine po šolah. Kot nove oblike dela je treba predvsem omeniti sodelovanje mladinskih odsekov z drugimi organizacijami ob lokalnih ali drugih pomembnih praznikih, dalje povezavo planinskega udejstvovanja s spoznavanjem partizanskega gibanja v obliki partizanskih pohodov po poteh naših brigad, spoznavanje zimske prirode z organiziranjem večdnevnega terenskega smučanja in tudi skupno organizacijo pohoda po slovenski planinski transverzali. Pri ugotavljanju rezultatov tekmovanj je bila komisija nekoliko v zadregi, ker je morala poleg dejanskih rezultatov upoštevati tudi nekatere specifičnosti dela posameznih odsekov. Pri tem je ugotovila, da ima sistem tekmovanja nekatere pomanjkljivosti, predvsem v težavnosti posameznih točk, kar bo morala vsekakor upoštevati pri novem razpisu tekmovanja.

Prvega letošnjega seminarja v Vratih se je udeležilo 14 mladincev, drugega pa 35 mladincev, in sicer iz 36 PD. Razen enega udeleženca so vsi z uspehom končali seminar. Mladinskega tabora v Vratih, ki je sledil obeh seminarjema za vodje mladinskih odsekov, pa se je udeležilo 45 mladincev in mladink. Na obeh seminarjih, ki jih je organizirala

mladinska komisija pri PZS, so bili zastopani mladinci iz vseh okrajev Slovenije.

Po zgledu koordinacijskega odbora mladinskih odsekov za mežiško dolino v Prevalju se bodo pričeli formirati ti koordinacijski odbori tudi v vseh ostalih predelih. Mladinski odsek PD Kranj je že sklical sestanek v svrhu ustanovitve takega odbora za Gorenjsko.

Mladinska komisija pri PZS je na pobudo mladinskega odbora PD Prevalje razpisala novo tekmovanje v čast Dneva mladosti, ki bo trajalo od 25. V. 1958 do 25. V. 1959. Po predlogu mladinske komisije naj bi se z novim sistemom olajšalo ocenjevanje tekmovanja. Zato naj bi se pri ocenjevanju upoštevala organizacijska vprašanja, planinska dejavnost in vzgoja članstva ter okolice. Pod organizacijska vprašanja spadajo ustanavljanje mladinskih odsekov, razširitev skupin, povečanje članstva in pridobitev prosvetnih delavcev za sodelovanje, za planinsko dejavnost je med drugim šteti tudi organizacijo izletov, taborov, seminarjev, partizanskih pohodov, turnega smučanja in sodelovanje z ostalo društveno dejavnostjo kot z markiranjem, popravilom potov in prostovoljnim delom na objektih, v tretjo skupino pa naj bi spadala zaščita narave, spoznavanje gorstev, tehnika planinstva, prva pomoč, mladinski tisk itd. Komisija bo čimprej izdelala predlog podrobnega pravilnika za ocenjevanje, ki ga bo zaradi eventuelnih dodatnih predlogov dostavila vsem PD.

Dne 27. IX. t. l. se je vršil v Porentovem domu v Kranjski gori sestanek vseh zainteresiranih organov oblasti, družbenih organizacij in poedincev, na katerem so se pogovorili o bodoči obliki obratovanja žičnice Vitranc v Kranjski gori ter o ostalih problemih. Sklenili so, da naj bo otvoritev žičnice 19. X. 1958. PZS je bilo priporočeno, da v sodelovanju s PD nareda novo pot čez Sleme na Vršč. Na sestanku je PZS zastopal dr. Potočnik.

Komisija za alpinizem je razdelila alpinističnim odsekom 14 novih nylon plezalnih vrvi, ki jih je nabavila pri trg. podjetju Slovenijašport v Ljubljani, hkrati pa je brezplačno razdelila na alpinistične odseke tudi od požara preostale plezalne kline. Komisija je s priložnostnim nakupom nabavila tudi 40 vponk, ki jih bo prav tako razdelila alpinističnim odsekom. Odseki so bili opozorjeni, da so plezalni klini zaradi posledic požara sposobni le za enkratno uporabo.

Na sestanku koordinacijske komisije za GRS in alpinizem pri PSJ, ki se je vršil tokrat v Ljubljani, so med drugim razpravljali tudi o okvirnem pravilniku za alpinizem in GRS, ker se že obstoječi tozadevni pravilniki poedinih republik med seboj znatno razlikujejo.

Komisija za alpinizem je ponovno pozvala svoje odseke, da naj sporočijo imena vseh aktivnih plezalcev. Te podatke potrebuje, da bo mogla urediti njihovo zavarovanje pri DOZ-u. Zaradi nezainteresiranosti nekaterih odsekov se dogaja, da PZS še vedno plačuje zavarovalno premijo za nekatere plezalce, ki se že dalje časa več aktivno ne udeležujejo.

Vsi alpinistični odseki so bili tudi pozvani, da predložijo poročilo o svojem delu, na podlagi katerih bo komisija mogla sestaviti skupno poročilo za skupščino PSJ.

UO PZS je sprejel predlog komisije za alpinizem, po katerem se ta komisija določi kot izpitna komisija za gorske vodnike, ki naj tudi čimprej izdelata program za izpite. Po potrebi se sme ta izpitna komisija razširiti tudi še z novimi člani. Tov. akad. kiparju Marjanu Keršiču-Belaču je bilo naročeno, da izdelata osnutek vodniškega znaka.

Tečajna GRS postaja Kamnik dne 7. in 8. IX. t. l. na Kokrskem sedlu se je v imenu komisije za GRS pri PZS udeležil član te komisije tov. Andrej More. Za tečaj je komisija odobrila din 15 000.

Po sklepu mednarodne komisije za GRS bi se imel vršiti letos v Italiji mednarodni gorsko reševalni tečaj, na katerem naj bi se preizkusila vsa tehnična reševalna oprema. Ker pa je Italija odklonila organizacijo tega tečaja na svojem področju, se je komisija za GRS pri PZS ponudila, da ona organizira ta tečaj na svojem področju. Program tečaja naj bi izdelala mednarodna komisija za GRS, ki naj bi dala tudi instruktorje, mednarodna komisija za opremo pa bi morala poskrbeti za potrebno reševalno opremo. Iz vsake v mednarodni komisiji včlanjenih dežel, t. j. iz Nemčije, Avstrije, Francije, Južne Tirolske, Italije in Jugoslavije naj bi se udeležilo tečaja po 4 do 6 oseb, kar bi zneslo skupaj največ okrog 36 oseb. Vabila naj bi razposlala mednarodna komisija. Stroški bivanja vseh udeležencev bi šli v breme komisije za GRS pri PZS, tečaj pa naj bi se vršil na področju Mojstrovke. Mednarodna komisija je na to ponudbo odgovorila, da je prišla ponudba prepozno, ker ni več dovolj časa za organiziranje takega tečaja, da pa se bo o tem razpravljalo na zasedanju mednarodne komisije letos v oktobru v Oltenu v Švici.

RK Slovenije je daroval komisiji za GRS pri PZS 95 kg konzervirane hrane in 12 doz mleka, kar je komisija razdelila med najpotrebnejše GRS postaje.

Skupina amaterjev pod vodstvom tov. Janca Gospodariča že nekaj časa dela na sestavi majhnih radio stanic, ki bodo cenene in zelo uporabne za potrebe GRS.

Po zaslugi GRS, predvsem pa načelnika komisije za GRS pri PZS tov. dr. Mihe Potočnika je bil montiran telefon v Vratih, naročnica telefona je komisija za GRS pri PZS.

Komisija je prejela iz inozemstva kot vzorec nekaj raketnih svinčnikov, ki so zelo praktični in poceni. Na pristojnih mestih bo skušala doseči, da bi se ti raketni svinčniki izdelovali tudi v naši državi.

Komisija je poverila tov. Marjana Keršiča-Belača, da v sodelovanju z ostalimi tovariši prevzame skrb za izdelavo diafilmov, ki bi jih komisija uporabljala v propagandne in strokovne svrhe.

Naročeni so bili znaki za lavinske pse, ki bodo le enkrat večji in malo debelejši kot

službeni znaki GRS, sicer pa tem enaki. Zaradi manjših stroškov bodo izdelani iz aluminija ali medi, barvani pa z nitrolakom. S temi znaki bodo opremljeni tudi vsi lavinski psi LM. Za vse lavinske pse se bo v bodoče vodila tudi predpisana kartoteka.

Ljudski tehniki v Celju je bilo izdano naročilo za 100 lavinskih lopatic in 20 Akia čolnov. Pri izdelavi Akia čolnov naj se odpravijo vse napake, ki so se pokazale pri doslej izdelanih, gotovi pa morajo biti do marca 1959, da bodo na ocenjevalnih reševalnih vožnjah poprej preizkušeni.

Na novo je bila ustanovljena GRS postaja na Bledu, ki jo vodi tov. Svetina na Bledu.

Iz sredstev, ki jih je dal na razpolago Drž. sekretariat za notranje zadeve LRS, je komisija že nabavila, delno pa bo še nabavila vrsto najnujnejših rekvizitov, ki jih bo nato razdelila na postaje GRS. Ti rekviziti bodo sicer last Sekretariata, vendar pa na razpolago vsem reševalcem. Iz svojih sredstev pa je komisija nabavila 90 karabinarjev z matico, ki jih je prav tako razdelila postajam GRS. Preden pa bodo te vponke izročene postajam GRS, bodo gravirane.

Zasedanja mednarodne komisije za GRS, ki se je vršilo 18. in 19. X. t. l. v Oltenu v Švici, sta se udeležila tov. dr. Miha Potočnik in dr. Andrej Robič.

Z okrožnico je PZS obvestila vsa društva, da morajo biti članske izkaznice brezpogojno opremljene s fotografijo člana, ker sicer niso veljavne.

Društva so bila tudi opozorjena, da ni dovoljeno medsebojno izposojanje članskih, mladinskih in pionirskih znamkic. Ker PZS stalno skrbi, da so te društvom vedno pravčasno na razpolago, za to tudi ni nikake dejanske potrebe. Znamkice si izposojajo le ona neredna društva, katerim zaradi neizpolnjevanja finančnih obveznosti PZS odkloni izdajo članskih znamkic. S tem, da tem društvom posojajo znamkice druga društva, podpirajo le finančno nedisciplinno teh društev, hkrati pa onemogočajo izvajanje upravičenih konsekvenc s strani PZS in motijo evidenco o številu članstva.

PZS je prosila vsa društva, da opozore oskrbnike vseh svojih postojank, da imajo pravico do znižane nočnine (članske prenočnine) le oni člani, ki imajo poravnano članarino za tekoče leto. To velja tudi za člane Slovenskega planinskega društva v Trstu, Gorici in Celovcu.

Po določilih predpisov o avtorskih pravicah za izvajanje reproducirane glasbe v javnih prostorih je treba plačati avtorske honorarje. Zavod za zaščito malih avtorskih pravic (ZAMP) ne zahteva plačila, če je radio v planinski postojanki v kuhinji in če je namenjen uslužbencem postojank oziroma če se uporablja samo zaradi poslušanja poročil in vremenskih napovedi. O tem so bila vsa društva obveščena s priporočilom, da v primeru, če radio uporabljajo le v navedene svrhe, dajo ZAMP ustrezno izjavo.